

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Agogische wetenschappen

HET SOCIAAL NETWERK VAN MINDERJARIGE VLUCHTELINGEN BINNEN EEN STEDELIJKE CONTEXT: HUN HUIDIGE ERVARINGEN EN HUN TOEKOMSTIGE NODEN

ELLEN DE BROYER

2017-2018

Aantal woorden: 23.460

Promotor: Prof. Dr. Dominique Verté
Begeleider: Drs. Minne Huysmans

Psychologie & Educatiewetenschappen

Samenvatting

Psychologie & Educatiewetenschappen
Academiejaar 2017/2018

SAMENVATTING MASTERPROEF
(na het titelblad inbinden in de masterproef + 1 keer een afzonderlijk A4-blad)

Naam en voornaam: De Broyer Ellen

Rolnr.: 508548

KLIN	☐
AO	☐
ONKU	☐
AGOG	☒

Titel van de Masterproef: Het sociaal netwerk van minderjarige vluchtelingen binnen een stedelijke context: hun huidige ervaringen en hun toekomstige noden.

Promotor: Prof dr. Dominique Verté

Samenvatting: Dit kwalitatief onderzoek focust zich op het informeel sociaal netwerk van minderjarige vluchtelingen. Het onderzoek heeft als doel het sociaal netwerk in kaart te brengen, het te beschrijven op vlak van kwantiteit, kwaliteit, densiteit en tevredenheid en tenslotte de aspiraties en noden m.b.t. het sociaal netwerk na te gaan. Overkoepelende focussen zijn toekomstperspectief (aspiraties t.a.v. het sociaal netwerk) en stedelijke context (welke rol speelt deze bij het sociaal netwerk). Het gaat hierbij om vluchtelingen tussen de 14 en 18 jaar die minimum 2,5 jaar en maximum 5 jaar in een Belgische stad verblijven. Hierbij zijn zowel begeleide als niet begeleide en erkende als nog in procedure zijnde vluchtelingen in de doelgroep opgenomen. Er zijn 15 semigestructureerde individuele interviews afgenomen en in totaal zijn er 36 interviews geanalyseerd. In het huidige sociaal netwerk neemt familie maar ook vrienden, school en begeleiders een belangrijke plaats in. Een opvallende bevinding is in eerste plaats de oververtegenwoordiging van beste vrienden in België uit hetzelfde herkomstland en in de tweede plaats het contact met overwegend mensen van niet-Belgische origine. Het huidige sociaal netwerk is uitgebreider nu dan toen ze hier één jaar in België waren maar minder uitgebreid dan in het herkomstland. De minderjarige vluchtelingen zijn tevreden over dit netwerk, al zijn verbeteringen wenselijk. De kwantiteit en densiteit van het huidige sociaal netwerk vergroten, meer contact met mensen van Belgische origine, een stabiel sociaal netwerk en gezinshereniging zijn de aspiraties en noden die naar voor komen. Verder onderzoek naar de noden m.b.t. hun sociaal netwerk gearticuleerd door de jongeren zelf, maar ook longitudinaal onderzoek om het sociaal netwerk over verschillende jaren heen in kaart te brengen, is wenselijk.

Kernwoorden: minderjarige vluchtelingen, huidig sociaal netwerk, toekomstige noden, stedelijke context.

Dankwoord

Deze masterproef vormt het sluitstuk van mijn opleiding Agogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Deze is mede tot stand gekomen met steun en hulp van verschillende personen. Graag zou ik deze personen dan ook bedanken.

Als eerste wil ik graag mijn promotor Professor dr. Dominique Verté bedanken voor het aanreiken van dit interessante thesisonderwerp, vrij onbekend voor mij bij aanvang en nu zo veel uit geleerd. Gedurende heel het thesisproces is dit onderwerp, mede door de mogelijkheid om jonge vluchtelingen zelf te mogen interviewen, mij steeds blijven intrigeren op verschillende manieren.

Vervolgens ook veel dank aan mijn begeleider drs. Minne Huysmans voor het altijd bereikbaar zijn, de goede ondersteuning, de vele nuttige tips en feedback en de niet te vergeten 'peptalks'. Hierbij wil ik ook Professor Liesbeth De Donder vermelden voor haar begeleiding van het thesisproces via het vak Thesisseminarie wat veel hulp voor mij heeft betekend.

Daarnaast wil ik de jongeren die ik heb geïnterviewd bedanken voor hun bereidbaarheid, hun openheid en oprechtheid naar mij toe. Het waren zeer interessante en intense gesprekken. Dit was niet mogelijk geweest zonder de tussenpersonen die mij in contact hebben gebracht met de jongeren, mijn dank gaat dan ook uit naar jullie.

Mijn vriendinnen van mijn klas wil ik zeker ook vermelden voor de vele thesisdagen aan de VUB. Bedankt voor jullie steun, de leuke pauzes en ons eeuwige motto 'Samen komen we er wel'.

Tenslotte wil ik ook nog mijn mama, papa, zus, mijn vriend en mijn vriendinnen van thuis heel hard bedanken. Jullie zijn mij onvoorwaardelijk blijven steunen, aanmoedigen en blijven geloven in mij gedurende het hele thesisproces. Zonder jullie was dit niet gelukt.

Bedankt aan jullie allemaal om ieder op jullie eigen manier een waardevolle bijdrage te leveren aan mijn masterproef.

Inhoudstabel

Samenvatting.....	I
Dankwoord	II
Inhoudstabel.....	III
Deel 1. Inleiding.....	1
1. Probleemstelling.....	1
2. Literatuurstudie.....	2
2.1 Situering.....	2
2.2 Basismodel.....	5
2.3 De sociale netwerken van minderjarige vluchtelingen	7
2.4 Heersende tendensen en barrières.....	18
3. Conceptueel model en onderzoeksvragen.....	19
Deel 2. Data en methode	20
1. Deelnemers	20
2. Dataverzamelmethode	21
3. Het materiaal.....	22
4. De analyseprocedure.....	22
Deel 3. Resultaten	24
1. Het huidig sociaal netwerk van de respondenten.....	24
1.1 De verschillende niveaus in het huidig sociaal netwerk van de respondenten	25
1.2 Sociaal netwerk één jaar in België en in land van herkomst.....	34
2. Het gewenst sociaal netwerk van de respondenten: aspiraties en noden	35
3. Overkoepelende focussen: de stad en toekomstperspectieven	38
3.1 Invloed van de stedelijke context op het sociaal netwerk van de respondenten.....	38
3.2 De toekomstperspectieven van de respondenten op hun sociaal netwerk	41
Deel 4. Discussie en conclusie	42
1. Bespreking	42
1.1 Het sociaal netwerk van minderjarige vluchtelingen	42
1.2 Het sociaal netwerk op vlak van kwantiteit, kwaliteit, densiteit en tevredenheid.....	43
1.3 Aspiraties en noden met betrekking tot hun sociaal netwerk	44
2. Beperkingen eigen onderzoek.....	45
3. Aanbevelingen verder onderzoek	46
4. Praktische beleidsaanbevelingen	47
5. Conclusie	48
Referentielijst	50

Bijlagen	63
Bijlage 1: Introductiebrief partners	63
Bijlage 2: Informed consent	65
Bijlage 3: Het Social Convoy model	67
Bijlage 4: Voorbeeldinterview	68

Deel 1. Inleiding

In het eerste deel komt de aanleiding voor het onderzoek, de literatuurstudie, het conceptueel model en de onderzoeksvragen aan bod.

1. Probleemstelling

Migratie en globale mobiliteit zijn een steeds groter wereldwijd wordend fenomeen (Rich Madsen et al., 2016). Aan het einde van vorig jaar waren 68,5 miljoen mensen over de hele wereld gedwongen van huis te gaan (United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2018b). Onder hen zijn bijna 25,4 miljoen vluchtelingen van wie meer dan de helft jonger dan 18 zijn (United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2018a). Er wordt geschat dat één op elke 230 personen ter wereld een kind of adolescent is die gedwongen wordt, zijn of haar huis te ontvluchten (H. Rivera, Lynch, Li, & Obamehinti, 2016). Dit creëert multiculturele samenlevingen met een groeiend aantal adolescenten die een migratieproces hebben ondergaan. Adolescenten van andere landen, culturen, normen en tradities komen samen in deze multiculturele samenlevingen (Rich Madsen et al., 2016).

Het analyseren van sociale netwerken is belangrijk in migratie- onderzoek: er wordt inzicht verkregen hoe nieuwe migranten gebruikmaken van sociale banden om uit te zoeken hoe dingen werken in het nieuwe land, netwerken te vormen en sociaal kapitaal te laten toenemen (Bashi, 2007; Reynolds, 2010). Het gevoel van behoren tot, is fundamenteel voor de menselijke natuur. In het bijzonder tijdens de adolescentie is het verlangen om te behoren tot en het zich geaccepteerd voelen sterk. Eveneens vormen het opzetten en onderhouden van goede en betrouwbare vriendschappen uitdagende en belangrijke taken (Rich Madsen et al., 2016).

Sociale netwerken zijn al vaak bestudeerd als een belangrijk aspect van het proces van ouder worden (T. C. Antonucci, Ajrouch, & Birditt, 2014). Echter zijn de sociale netwerken van kinderen en jongeren nog maar weinig onderzocht (Weller, 2010). Nog minder is geweten over kwetsbare jongeren die zich aan de rand van de samenleving bevinden (Wells, 2011).

Echter speelt wel de tendens om een jonge vluchteling te zien als een individu dat radicaal is afgesneden van zijn sociale netwerken. Sociale netwerkanalyse wijst echter op het tegendeel: jonge vluchtelingen doen veel inspanningen om nieuwe netwerken op te zetten en om oudere netwerken te reactiveren of te onderhouden (Wells, 2011).

Het doel van dit onderzoek is het sociaal netwerk in kaart te brengen van minderjarige vluchtelingen die min. 2,5 jaar en max. 5 jaar verblijven in een Belgische stad, hun netwerk te beschrijven op vlak van kwantiteit, kwaliteit, densiteit en tevredenheid en tenslotte hun aspiraties en noden m.b.t. hun sociaal netwerk na te gaan.

Op deze manier wil dit onderzoek een bijdrage leveren tot enerzijds wetenschappelijke kennis en anderzijds beleidsaanbevelingen rond het sociaal netwerk van minderjarige vluchtelingen.

2. Literatuurstudie

2.1 Situering

2.1.1 Minderjarige vluchtelingen

In de Conventie van Genève luidt de definitie van een vluchteling als volgt:

“Een persoon die uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil invoeren, of die, indien hij geen nationaliteit bezit en verblijft buiten het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, daarheen niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil terugkeren” (Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), 1951, p. 1). Elke nieuwkomer die in België aankomt, kan asiel aanvragen en de bescherming invoeren van de Belgische overheid (Fedasil, 2014). Asielzoekers die beantwoorden aan de criteria van het vluchtelingenverdrag van Genève, krijgen na het doorlopen van de asielprocedure het statuut van erkende vluchteling (Agentschap Integratie en Inburgering, 2017). Naast de vluchtelingenstatus biedt België ook de subsidiaire beschermingsstatus aan. Het CGVS kent subsidiaire bescherming toe als de persoon in kwestie een reëel risico op ernstige schade loopt als deze terugkeert naar zijn herkomstland en als de persoon niet voldoet aan de voorwaarden om als vluchteling te worden erkend (Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), 2015a).

Volgens het Global Trends Jaarverslag van de United Nations High Commission for Refugees (UNHCR) waren er aan het eind van vorig jaar 68,5 miljoen mensen over de hele wereld gedwongen van huis te gaan (United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2018b). Onder hen zijn bijna 25,4 miljoen vluchtelingen van wie meer dan de helft jonger dan 18 zijn (United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2018a).

De minderjarige vluchtelingen kunnen in twee groepen ingedeeld worden. Elke minderjarige dat in om het even welke verblijfsprocedure is vergezeld door (een) ouder(s) of wettelijke voogd, wordt als begeleide minderjarige vreemdeling beschouwd in België (Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), 2015b). De niet-begeleide minderjarige vreemdeling is daarentegen niet begeleid door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over die persoon heeft (Agentschap Integratie en Inburgering, 2018b). Deze minderjarige heeft recht op extra bescherming: er wordt een voogd toegewezen en er kan dan een bijzondere verblijfsprocedure opgestart worden (Agentschap Integratie en Inburgering, 2018a). Er zijn meerdere afkortingen mogelijk wanneer het gaat over minderjarige vluchtelingen. In deze thesis wordt gebruik gemaakt van de afkortingen NBBM en BBM als zijnde minderjarige vluchtelingen die hier alleen zijn gekomen en minderjarige vluchtelingen die hier met familie zijn.

2.1.2 Sociale netwerken

Een sociaal netwerk kunnen we omschrijven als de objectieve structuur van de sociale relaties die een individu ondersteunen (Toni C. Antonucci & Akiyama, 1994; Toni C. Antonucci, Birditt, & Ajrouch, 2011). Belangrijke netwerkeigenschappen zijn: grootte (het aantal leden binnen het netwerk), stabiliteit (de gemiddelde duur van het lidmaatschap), mate van verbondenheid (de

proportie van netwerkleden die bekend zijn met elkaar) en homogeniteit en symmetrie (de verhouding tussen het geven en het krijgen van sociale steun) (Kahn & Antonucci, 1980). Sociale steun kunnen we begrijpen als het uitwisselen van verschillende soorten steun (hulp, affectieve en affirmatieve steun) in deze verschillende relaties (Toni C. Antonucci & Akiyama, 1994; Toni C. Antonucci et al., 2011). Het gaat om interpersoonlijke transacties die bevestiging, hulp en affectie afzonderlijk of te samen geven (Kahn & Antonucci, 1980). Sociale netwerken zijn belangrijke hulpmiddelen voor zowel kinderen als volwassenen om zich te weren tegen gezondheidsproblemen (Björnberg, 2011), sociale steun is namelijk belangrijk voor zowel de mentale als de fysieke gezondheid (Berkman, Glass, Brissette, & Seeman, 2000; Cohen & Wills, 1985; Geckova, 2003; Schaefer, Coyne, & Lazarus, 1981). De kwaliteit van sociale steun primeert echter wel op de frequentie van sociale steun (Dominguez-Fuentes & Hombrados-Mendieta, 2012). Een groot sociaal netwerk hebben volstaat m.a.w. niet, het moet bestaan uit 'bepaalde' mensen (Wilkinson, Santoro, & Major, 2017). Het gaat hierbij om banden tussen mensen die wederkerig en vertrouwend zijn en een positieve emotie met zich meebrengen. Een sociaal netwerk op zich zorgt dus niet voor sociaal kapitaal (Morrow, 1999).

Sociaal kapitaal

Dit brengt ons tot het begrip sociaal kapitaal wat essentieel is voor sociale netwerkanalyse (Palmgren, 2017), deze laatste wordt verder toegelicht. Sociaal kapitaal kunnen we niet bespreken zonder drie belangrijke grondleggers, nl. Bourdieu, Coleman en Putnam. Bourdieu spreekt over sociaal kapitaal als een individuele hulpbron. Pas als individuen hun relaties en hun netwerken bekijken als hulpmiddelen, dan pas zijn deze beschikbaar als sociaal kapitaal (Bourdieu, 1985). Sociaal kapitaal kunnen we omschrijven als de sociale connecties en netwerken waar een individu, als lid van een groep, toegang tot heeft en die macht en gezag geven. Het gaat dus om het geheel van actuele of potentiële hulpbronnen waartoe een individu toegang heeft, als lid van een groep (Bourdieu, 1986). Wanneer we de functie van sociaal kapitaal analyseren wat betreft migratie en integratie, is het ook van belang de visie van Coleman op sociaal kapitaal erbij te betrekken (Kindler, Ratcheva, & Piechowska, 2015). Coleman definieert sociaal kapitaal als de waarde die individuen kunnen halen uit de sociale structuren om hun belangen te verwezenlijken (Coleman, 1990). We kunnen sociaal kapitaal samenvatten als de sterkte van iemand zijn sociaal netwerk (Bourdieu, 1986; Putnam, 2000). De vraag in welke mate sociaal kapitaal leidt tot inclusie of exclusie en tot voordelen of nadelen, is een belangrijke vraagstelling die steeds terugkomt in de literatuur (Kindler et al., 2015). Dit brengt ons tot de verwante Engelse termen: bonding en bridging.

Bonding is een vorm van sociaal kapitaal waarbij een groep of gemeenschap heel wat overeenkomsten vertoont, bv. op vlak van attitudes (Claridge, 2018). Het gaat om sterke en hechte banden, bv. familie of vrienden die men al zeer lang kent (Putnam, 2000). We kunnen hierbij spreken van vertrouwensrelaties tussen personen binnen een netwerk die zichzelf als gelijksoortig beschouwen door hun gedeelde sociale identiteit (Szreter & Woolcock, 2004). Deze sterke relaties zijn beschermend en meer naar binnen gericht (Claridge, 2018). Binnen dit specifieke netwerk is er een hoge dichtheid van de relaties tussen de leden en alle personen die behoren tot dit netwerk, zijn verbonden met elkaar. Als iemand zijn sociaal netwerk echter

gedomineerd wordt door banden binnen één bepaalde groep, ontstaat er meestal een relationeel dun sociaal ondersteuningsnetwerk (Smith, 2013). Bonding sociaal kapitaal is nl. een belangrijke bron van steun maar een sterk en gesloten netwerk kan echter ook racisme, vooroordelen en uitsluiting van anderen veroorzaken (Claridge, 2018). Diverse relaties zijn m.a.w. van essentieel belang voor het welbevinden van een persoon (Granovetter, 1973; McPherson, Smith-Lovin, & Cook, 2001). Zowel de diversiteit als ook de kwaliteit van sociale banden en netwerken, dragen bij tot de functionaliteit van sociaal kapitaal (Kindler et al., 2015). Het gaat om een goed evenwicht zoeken tussen enerzijds bonding en anderzijds bridging sociaal kapitaal (Claridge, 2018). Deze laatste gaat om sociale relaties en netwerken die naar buiten gericht zijn en zich bevinden tussen verschillende sociale en etnische groepen. Er is niet überhaupt sprake van een gelijksoortige identiteit. De mensen zijn zich bewust van het gegeven dat ze verschillend zijn van elkaar, bv. op basis van sociale klasse of etniciteit (Szreter & Woolcock, 2004). Specifiek voor vluchtelingen betekent dit dat ze in hun sociaal netwerk best niet alleen mensen van hun eigen etnische gemeenschap of afkomst hebben maar ook mensen buiten deze gemeenschap, nl. leden van het gastland (Wilkinson et al., 2017).

Het belang van sociale relaties en sociale steun voor vluchtelingen in hun nieuw land, is al meermaals benadrukt in zowel kwalitatieve (Goodman, 2004; Luster, Qin, Bates, Johnson, & Rana, 2008; Mels, Derluyn, & Broekaert, 2008; Wallin & Ahlström, 2005) als kwantitatieve studies (Carswell, Blackburn, & Barker, 2011; Kovacev & Shute, 2004; Lie, 2002; Montgomery, 2008). Het opbouwen en onderhouden van sociale relaties zijn specifiek belangrijk voor jonge vluchtelingen omdat ze gevoelens van verbondenheid en 'het behoren tot' geven enerzijds en een gevoel van steun anderzijds (Joyce & Liamputtong, 2017). Essentieel voor het welzijn van jonge vluchtelingen is nl. een gevoel van verbondenheid te krijgen met zowel hun familie, hun gemeenschap als met hun land van hervestiging (Correa-Velez et al., 2010). Hoog sociaal kapitaal gaat niet enkel het welzijn van jonge vluchtelingen verhogen, maar ook de acculturatiestress verlichten waarmee sommige vluchtelingen te maken hebben (Nathan et al., 2013; Spaaij, 2012). Acculturatiestress gaat over de stress die verbonden is met het aanpassingsproces van vluchtelingen in hun nieuwe omgeving (Berry, 2005). Zo kan bv. de taalbarrière deel uit maken van hun acculturatiestress (Joyce & Liamputtong, 2017). De steun van familie, vrienden, leeftijdsgenoten en de bredere gemeenschap, nl. een eigen etnische gemeenschap en een brede gastgemeenschap, gaat deze acculturatiestress verminderen en het welzijn van jonge vluchtelingen laten toenemen (Joyce & Liamputtong, 2017; Lustig et al., 2004).

Het informeel sociaal netwerk & Sociale Netwerkanalyse

Er kan gesteld worden dat de relaties van een individu met zijn familie, vrienden, etnische gemeenschap en de bredere gemeenschap waarin hij/zij leeft belangrijke bronnen kunnen betekenen van sociale steun (Putnam, 2000). Dezelfde opdeling zal ook gehanteerd worden verder in deze thesis wanneer het sociaal netwerk van jonge vluchtelingen bestudeerd wordt. Sociaal kapitaal bevindt zich echter niet alleen in informele sociale netwerken maar bv. lokale verenigingen die deel uitmaken van het formele sociaal netwerk, kunnen ook zorgen voor sociaal kapitaal (Björnberg, 2011). Deze masterproef zal zich echter beperken tot het overwegend bestuderen en

analyseren van het informeel sociaal netwerk. Wel zal enige overlapping met het formeel sociaal netwerk niet te vermijden zijn maar dit zal dan in meer beperkte mate worden besproken.

Sociale netwerkanalyse tenslotte brengt de banden tussen mensen zowel op persoonlijk als institutioneel niveau in kaart en gaat vervolgens kijken hoe netwerken een invloed hebben op of samengaan met individueel gedrag (Bashi, 2007; Reynolds, 2010). De kracht hiervan ligt in het analyseren van de impact van het netwerk op het individu, m.a.w. hoe netwerken mee de acties van individuen vormen of net gaan beperken (Wells, 2011). De relatie tussen sociaal kapitaal en sociale netwerken werd vastgelegd door John Urry met zijn begrip 'netwerkkapitaal', dat hij als volgt beschrijft: "The capacity to engender and sustain social relations with those people who are not necessarily proximate and which generate emotional, financial and practical benefit" (Urry, 2007, p. 198).

2.2 Basismodel

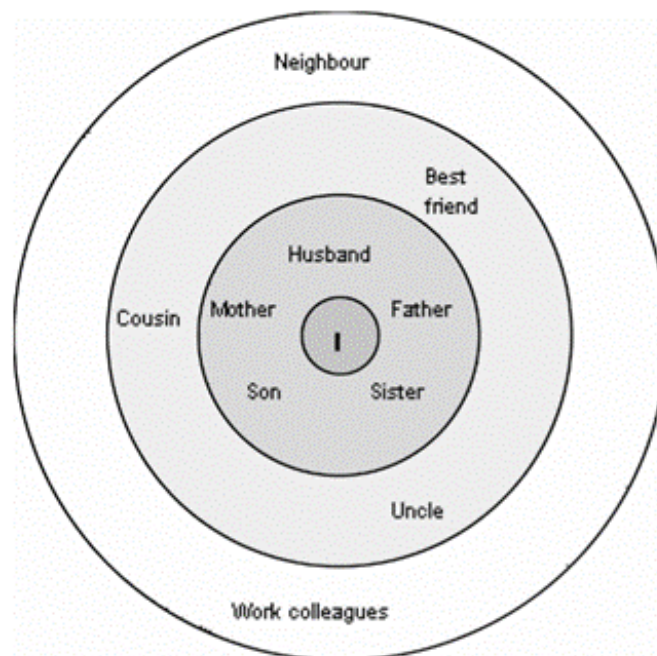
Hieronder volgt een belangrijke basismodel om sociale netwerken te bestuderen. Een toepassing hiervan werd gebruikt tijdens de interviews met de respondenten. Hierover is meer informatie te vinden in het gedeelte 'data en methode'.

2.2.1 The Social Convoy model

Het Social Convoy model werd ontwikkeld door Kahn en Antonucci. In dit model zijn sociale relaties het sleutelement (T. C. Antonucci et al., 2014). Hierbij worden de verschillende aspecten van sociale relaties weergegeven: sociale netwerken, sociale steun (type, kwaliteit) en tevredenheid over deze steun. Een voorbeeld als verduidelijking: als we vragen aan een kind of deze bij zijn ouders woont, komen we iets te weten over de structuur van zijn netwerk. Als we vervolgens vragen of liefde en affectie worden gegeven door de ouders, stellen we vragen over sociale steun. Tenslotte kunnen we dan nog vragen of het kind tevreden is met deze liefde en affectie gegeven door de ouders (Toni C. Antonucci & Akiyama, 1994). Sociale relaties worden dus bekeken als een multidimensionaal construct (Toni C. Antonucci et al., 2011).

Het model geeft weer dat een individu omringd is door ondersteunende anderen die mee bewegen doorheen tijd, ruimte en de levensloop (T. C. Antonucci et al., 2014; Toni C. Antonucci & Akiyama, 1994; Toni C. Antonucci et al., 2011), het assisteert het individu bij het succesvol omgaan met levensuitdagingen (T. C. Antonucci & Akiyama, 1987). Het convoy of het persoonlijk sociaal netwerk bestaat uit familieleden, vrienden, burens, enz. die bijdragen tot het voorzien en vergemakkelijken van toegang tot instrumentele, informatieve, emotionele en financiële steun (T. C. Antonucci, 1990; Toni C. Antonucci, 2001). Het netwerk van relaties verandert enerzijds van structuur doorheen de tijd maar voorziet anderzijds continuïteit in de uitwisseling van sociale steun (Levitt, Weber, & Guacci, 1993). Het Convoy model is gebaseerd op onderzoek naar menselijke gehechtheid (Levitt, Guacci-Franco, & Levitt, 1993). We kunnen het zien als de ontwikkeling van een kern van hechte relaties die vervolgens uitbreidt met andere belangrijke personen uit de bredere sociale sfeer (Levitt, 2005; Levitt, Guacci-Franco, et al., 1993).

Het Convoy model wordt gepresenteerd door drie concentrische cirkels. Elk van deze cirkels stelt een bepaald niveau van gehechtheid voor (T. C. Antonucci & Akiyama, 1987). De methode om iemand zijn persoonlijk convoy te beschrijven, wordt ook wel 'hierarchical mapping' genoemd (Toni C. Antonucci, 1986). In de binnenste cirkel bevinden zich de meest belangrijkste personen waar het individu zeer gehecht aan is (Levitt, Weber, et al., 1993). Dit zijn bv. dichte familieleden die in hoge mate sociale steun verlenen (Levitt, Guacci-Franco, et al., 1993), zowel affectieve als affirmatieve steun en rechtstreekse hulp (Levitt, 2005). Een lid van de binnenste cirkel heeft namelijk meer kans verschillende soorten steun aan te bieden terwijl een lid van de buitenste cirkel eerder een specifieke relatie heeft. Deze laatste zal eerder één bepaalde steun verlenen (Kahn & Antonucci, 1980). De relaties in de binnenste cirkel zijn relatief stabiel doorheen de levensloop (T. C. Antonucci & Akiyama, 1987). Personen waar het individu iets minder gehecht aan is maar die nog steeds belangrijk zijn, bevinden zich in de middelste cirkel (Levitt, 2005). Hier situeren zich bv. vrienden van het individu (Levitt, Guacci-Franco, et al., 1993). Tenslotte zijn er de personen in de buitenste cirkel die belangrijk zijn voor het individu maar meestal op een voorgeschreven manier. Dit kan bv. een goede relatie zijn met een collega waarbij de relatie de werkomgeving niet overstijgt (Antonucci & Akiyama, 1987). Alle afzonderlijke relaties in het sociaal netwerk van het individu variëren in hun hechtheid, hun kwaliteit (positief, negatief), hun functie (affectie, bevestiging, uitwisseling van bepaalde vormen van steun) en hun structuur (grootte, compositie, contactfrequentie) (T. C. Antonucci et al., 2014). Persoonlijke (leeftijd, geslacht, educatie, ...) en situationele (waarden, rolverwachtingen, ...) karakteristieken beïnvloeden de sociale relaties met bovenstaande kenmerken (T. C. Antonucci et al., 2014; Toni C. Antonucci et al., 2011).

Figuur 1: Hypothetisch voorbeeld van een convoy

Antonucci & Kahn gebruiken de term 'convoy' om zowel de dynamische aard als de beschermende functie van het sociale netwerk te omvatten. De dynamische aard beschrijft hoe het netwerk beweegt met het individu doorheen zijn levensloop en de beschermende functie slaat op de

beschermende bedding, vooral familie en vrienden waarmee het individu omgeven is. Deze helpen om om te gaan met levensuitdagingen (T. C. Antonucci & Akiyama, 1987; Levitt, 2005) en het socialiseren van het individu (Toni C. Antonucci et al., 2011). Deze beschermende basis is zowel objectief als subjectief: het individu van praktische hulp voorzien alsook een psychologische basis geven om de wereld te bekijken. Dit laatste is belangrijk aangezien subjectieve steun meer invloed kan hebben op de gezondheid en het welzijn van het individu dan objectieve en actuele steun (Toni C. Antonucci, Fuhrer, & Dartigues, 1997; George, Blazer, Hughes, & Fowler, 1989; Oxman, Berkman, Kasl, Freeman, & Barrett, 1992). We kunnen echter slechts spreken van deze beschermende effecten als de steun geschikt is voor een specifieke behoefte. Hierbij moeten we dus niet alleen kijken naar de beschikbaarheid van steun maar vooral ook hoe de persoon de steun waarneemt en de tevredenheid over de steun (Dominguez-Fuentes & Hombrados-Mendieta, 2012). In optimale omstandigheden maakt het dynamische aspect van het convoy het mogelijk om tegemoet te komen aan en te reageren op de veranderende behoeften van het individu (Toni C. Antonucci, 2001). Toch betekent dit niet dat het convoy altijd optimaal functioneert en sociale relaties kunnen soms een negatieve invloed hebben (Levitt, 2005). T. C. Antonucci (2001) heeft het hierbij over ondersteunende netwerken die een negatief effect kunnen hebben door het steunen of aanmoedigen van gedrag dat schadelijk is voor iemand zijn gezondheid en welzijn, bv. drugsvrienden.

Wanneer het gaat om toepassingen van het Social Convoy model op een bepaalde populatie, is dit model nu vooral bekend omdat het een zinvol kader biedt in de studie van het ouder worden (Antonucci et al., 2014; Antonucci & Akiyama, 1987). Echter zijn de sociale netwerken van kinderen en jongeren nog maar weinig onderzocht (Weller, 2010). Besluitend kan er gesteld worden dat het Convoy model het belang wil aantonen van een levensloopperspectief en de plaats van het individu in een grotere context, bv. in de familie of in de samenleving (Toni C. Antonucci & Akiyama, 1994).

2.3 De sociale netwerken van minderjarige vluchtelingen

2.3.1 Huidig onderzoek van minderjarige vluchtelingen hun sociaal netwerk

De analyse van sociale netwerken is belangrijk in migratieonderzoek om te zien hoe migranten gebruik maken van sociale relaties om uit te zoeken hoe dingen werken in een nieuw land, netwerken te vormen en sociaal kapitaal te vermeerderen (Bashi, 2007; Reynolds, 2010). Er is echter nog nood aan meer kennis over de noden van jonge vluchtelingen op psychosociaal vlak tijdens de hervestiging (Pastoor, 2015). De literatuur rond minderjarige vluchtelingen wordt gedomineerd door studies die de traumatische ervaring en psychologische aanpassing bestuderen (Rutter, 2006). Er wordt nl. veel gefocust op de oorlog gerelateerde ervaringen van een vluchteling om op die manier hun behoeften in een nieuwe omgeving te begrijpen. Er is dus vooral veel aandacht voor het verleden van het individu (Mann, 2010). Zo markeren internationale studies van vluchtelingenkinderen en -jongeren een hoog aantal emotionele en gedragsproblemen waarmee vluchtelingen kampen, o.a. depressie en post-traumatische stressstoornis worden hierbij aangehaald (Fazel, Reed, Panter-Brick, & Stein, 2012; Huemer et al., 2009; Lustig et al., 2004; Vervliet, Lammertyn, Broekaert, & Derluyn, 2014). Wat echter beperkt blijft is hun eigen perspectief op hun situatie en er wordt onvoldoende rekening gehouden met structurele

problematieken en processen van macht, racisme en sociale exclusie in het gastland. Het blijft gelimiteerd tot het vermelden van het ervaren van racisme bij vluchtelingen en asielzoekers in de literatuur (Wernesjö, 2012). Dit is o.a. het geval bij de studie van Spiteri (2015): er wordt aangegeven dat hun respondenten blijf geven van racistische opmerkingen te krijgen maar verder wordt hier niets meer over gezegd of het wordt niet uitgediept. Een andere studie toont ook goed zijn contrast met de huidige dominante uitgangspunten in de literatuur, die hierboven aangehaald zijn. De jonge Congolese vluchtelingen zonder papieren zijn in die studie niet bezig met hun oorlog gerelateerde ervaringen vanuit het verleden, ze zijn bezig met het heden. Bovendien was het niet de materiële schaarste maar de sociale uitsluiting en de discriminatie die ze ervaren enerzijds en de onvoorspelbaarheid en onzekerheid van het dagelijkse leven anderzijds die hen vooral overrompeld (Mann, 2010).

Nu we weten hoe psychosociaal onderzoek rond minderjarige vluchtelingen er momenteel uitziet, kunnen we het sociaal netwerk van minderjarige vluchtelingen gaan bestuderen aan de hand van verschillende niveaus, wat ons laat teruggrijpen naar het model van Bronfenbrenner. Dit model toont ons namelijk dat een individu niet los van zijn context kan gezien worden en benadrukt de constante interactie tussen het individu en zijn meerlagige omgeving (Bronfenbrenner, 1977, 1979, 1986; Moen, 2006). Voor het sociaal netwerk van minderjarige vluchtelingen te bestuderen maak ik gedeeltelijk gebruik van het theoretische model van Correa-Velez, Gifford, & Barnett (2010) (figuur 1, pg. 1401), dat op zijn beurt weer gebaseerd is op het model van Bronfenbrenner. Hierbij gaat het om de belangrijkste sociale contexten die van grote invloed zijn op het welzijn van jonge vluchtelingen drie jaar na hervestiging. Deze cruciale contextuele factoren zijn: het individu, de familie, school en vrienden, de etnische gemeenschap en de bredere gemeenschap.

2.3.2 Individu

Op het niveau van het individu komen kort de thema's veerkracht en kwetsbaarheid, agentschap en wantrouwen aan bod.

Veerkracht en kwetsbaarheid

De literatuur rond vluchtelingenkinderen wordt gedomineerd door studies die hun traumatische ervaring en psychologische aanpassing bestuderen (Rutter, 2006). Bestaand onderzoek over niet-begeleide minderjarigen gaat zo vooral over het bestuderen van hun welzijn vanuit medische en psychiatrische perspectieven. Er wordt eerder gefocust op hun kwetsbaarheid dan te kijken naar hun eigen hulpbronnen en agentschap, dit met als risico dat deze kinderen aanschouwd worden als passief en kwetsbaar (Wernesjö, 2012). Toch zijn er ook wat studies die deze jonge personen zien als actieve agenten, zijnde kinderen en jongeren als bekwame en op zichzelf staande actoren die op verschillende manieren met uiteenlopende situaties omgaan, meer bepaald hebben deze studies het over hun veerkracht (Goodman, 2004; Luster, Qin, Bates, Rana, & Lee, 2010). Deze variatie in de literatuur omtrent het enerzijds (dominant) focussen op kwetsbaarheid en anderzijds het focussen op veerkracht laat ons concluderen dat het gebruik van een tweedeling waarbij vluchtelingenkinderen ofwel kwetsbaar ofwel veerkrachtig zijn te ongenueanceerd is. In plaats daarvan kan bij een jonge vluchteling zowel veerkracht én kwetsbaarheid evident zijn (Ní Raghallaigh & Gilligan, 2010). Jonge vluchtelingen vanuit een kwetsbaarheidsperspectief

bestuderen, zal in deze literatuurstudie niet aan bod komen. Wel zal de belangrijke term veerkracht besproken worden. In het verlengde van deze term wordt ook nog de term agentschap bestudeerd.

Veerkracht kunnen we verstaan als de capaciteit van een persoon om zich te weren tegen stress en tegenslagen die schadelijk kunnen zijn voor zijn of haar welbevinden. Het houdt de hulpmiddelen in die een individu tot zijn beschikking heeft en die de operationele capaciteit van het individu in zijn omgeving vergroot. Van deze hulpmiddelen vormen sociale relaties de belangrijkste (Björnberg, 2011), deze spelen een cruciale rol in de mate waarin vluchtelingen en asielzoekers zich positief aanpassen aan hun nieuwe omgeving (H. Rivera et al., 2016). Een veerkrachtig persoon kunnen we omschrijven als iemand die aanhoudende tegenslagen heeft ondervonden maar die het nadien beter doet of zich succesvol herstelt (H. Rivera et al., 2016). Een voorbeeld: we zien in wijken die te maken hebben met geweld, armoede en overbevolkte scholen met een hoog verloop en waar dikwijls vluchtelingen gaan wonen, dat hier toch een aantal studenten succes behalen door beschermende factoren uit de omgeving, bv. een ondersteunende ouder en veerkracht van hunzelf (Suárez-Orozco, Onaga, & Lardemelle, 2010), bv. interpersoonlijke probleemoplossende vaardigheden en autonomie (H. H. Rivera & Waxman, 2007). Veerkracht beperkt zich dus niet tot de eigen individuele kenmerken van de jongere maar omvat ook interacties met familie (bv. steun van familieleden), de gemeenschap (bv. religieuze organisaties en sociale activiteiten), school (bv. positieve relaties met leeftijdsgenoten) en de bredere samenleving als geheel (bv. een binding met de thuiscultuur behouden). Veerkracht kan dus bestudeerd worden op meerdere niveaus (Pieloch, McCullough, & Marks, 2016). Op deze manier kunnen we veerkracht verder gaan omschrijven als "the capacity of a dynamic system to withstand or recover from significant challenges that threaten its stability, viability, or development" (Masten, 2011, p. 494). Samenvattend kunnen we stellen dat gemeenschapsnetwerken en -cohesie, familie, individuele persoonlijke kwaliteiten en positieve relaties met zorgzame volwassenen (bv. ouder of mentor) en leeftijdsgenoten beschermende factoren zijn die vluchtelingen bijstaan in het land van hervestiging (Arnetz, Rofa, Arnetz, Ventimiglia, & Jamil, 2013; Daud, af Klinteberg, & Rydelius, 2008). Om veerkracht mee te ondersteunen en te simuleren moeten we minderjarige vluchtelingen in eerste plaats als kinderen zien en pas als vluchteling als tweede (Pieloch et al., 2016).

Agentschap

Op individueel niveau gaat o.a. autonomie en persoonlijk agentschap van jonge vluchtelingen bijdragen tot hun veerkracht (Pieloch et al., 2016; H. Rivera et al., 2016). Het is zeer belangrijk voor vluchtelingen om naast individuele en collectieve doelen, ook een gevoel van keuzevrijheid en controle te hebben, wat hun integratieproces mee ondersteunt (Seif, 2011; Stewart, 2010). Het gevoel van controle heeft een belangrijke functie voor vluchtelingen, het draagt nl. bij tot het heropbouwen van een betekenisvol leven (Victorian Foundation for Survivors of Torture, 1996), aangezien geforceerde migratie gekenmerkt wordt door het verliezen van controle over de meeste aspecten van het individuele en sociale leven. Zo zien we dat een hoger gevoel van controle bij de jongeren ook een hoger niveau betekent in hun welzijn, zowel fysiek als mentaal (Correa-Velez et al., 2010). Watters (2008) wijst op het belang van agentschap en gebruikt deze term om toe te lichten dat vluchtelingenkinderen een idee, een visie hebben over iets dat ze willen bereiken en dat

ze veel willen investeren in dit levensproject. Zo'n project, plan voor hun toekomst dat rekening houdt met educatieve, persoonlijke en economische aspiraties vormt ook een manier voor de jonge vluchtelingen zonder papieren in de studie van Mann (2010) om aan de toekomst te denken zonder al te veel hierbij te denken aan het onzekere heden. Het belang van agentschap wordt ook erkend door de studie van Herz & Lalander (2017). Deze heeft geanalyseerd hoe niet begeleide minderjarige vluchtelingen praten over hun dagelijkse leven en over thema's gerelateerd aan eenzaamheid. Er wordt geconcludeerd dat eenzaamheid kan optreden wanneer de jongeren een gebrek aan controle ervaren in het 'managen' van hun leven. Hun participanten hebben verschillende relaties waarbij ze zowel wensen als nood hebben aan deze zelf te kunnen onderhouden. Onafhankelijk handelen komt ook naar voren als strategisch gedrag om beter om te gaan met allerlei situaties. De niet-begeleide minderjarigen in de studie van Ní Raghallaigh & Gilligan (2010) vinden hun relaties met leeftijdsgenoten en professionals belangrijk, maar ze willen niet afhankelijk zijn van deze relaties. De strategie om onafhankelijk te zijn van anderen en het aanpakken van eigen problemen en moeilijkheden zorgt voor een gevoel van controle en onafhankelijkheid over hun situaties en hun leven. Dat zorgt er vervolgens voor dat ze weerstand kunnen bieden aan allerlei situaties en uitdagingen, bv. de ontwikkeling van een geheel nieuw sociaal netwerk voor deze jongeren die eerder gescheiden zijn van familie en jeugdvrienden. Desondanks kunnen sociale relaties echter een belangrijke rol spelen bij het gevoel van een gebrek aan controle. Sociale relaties die vertrouwen en sociale erkenning inhouden, brengen namelijk een gevoel over naar het individu dat de omgeving begrijpelijk en beheersbaar is (Björnberg, 2011).

Wantrouwen versus vertrouwen

Onderzoekers hebben tevens een belangrijke maatschappelijke uitdaging geïdentificeerd met betrekking tot de vluchtelingen- en asielzoekende bevolking. Deze hebben een hoger niveau van mobiliteit, vooral diegenen die in armoede leven (Costley, 2012). Door het vaak verhuizen van het ene land naar een ander land of van de ene schoolwijk naar de andere hebben vluchtelingenfamilies en immigrantenkinderen moeite met het opbouwen van sterke relaties met leeftijdsgenoten, leerkrachten en gemeenschappen (Strekalova & Hoot, 2008). Niet alleen het meermaals verhuizen maar ook overbevolkte woonomgevingen maken het moeilijk om vrienden te maken en te socialiseren (Björnberg, 2011). De moeilijkheden die vele vluchtelingen hebben in vertrouwen wordt meermaals aangehaald in de literatuur (Björnberg, 2011; Hynes, 2009; Ní Raghallaigh & Gilligan, 2010; O'Toole Thommessen, Corcoran, & Todd, 2017), desalniettemin is er weinig geweten over de redenen van deze moeilijkheden vanuit het perspectief van de vluchteling zelf (Ni Raghallaigh, 2014). Het gebrek aan vertrouwen gaat op zijn beurt het opbouwen van sociaal kapitaal en sociale relaties verhinderen (Björnberg, 2011). Vertrouwen is namelijk een zeer belangrijk onderdeel van relaties (Ní Raghallaigh & Gilligan, 2010). Vertrouwen m.b.t. vluchtelingen kunnen we begrijpen als een tweerichtingsproces waarbij vluchtelingen wantrouwen en worden gewantrouwd (Daniel & Knudsen, 1995). Jonge vluchtelingen ervaren wantrouwen in hun land van hervestiging wat vervolgens een sterke invloed heeft op hun potentieel om te vertrouwen. Dit ervaren wantrouwen stelt zich niet alleen op institutioneel vlak (instanties die hun vluchtredenen niet geloven) maar ook op vlak van zich ongewild voelen in het gastland, sociale uitsluiting en racisme (Ni Raghallaigh, 2014; Spiteri, 2015). Racisme vormt op die manier een hindernis om vertrouwensrelaties uit te bouwen en geeft de jongeren het gevoel dat ze de mensen rondom hen

niet in vertrouwen kunnen nemen (Hynes, 2009). Wanneer vluchtelingen worden gewantrouwd en zelf wantrouwen is het dan ook waarschijnlijk dat een vicieuze cirkel van wantrouwende relaties ontstaat (Ni Raghallaigh, 2014).

Een enkele studie die de redenen voor dit wantrouwen is nagegaan, gearticuleerd door minderjarige niet-begeleide vluchtelingen zelf, concludeert dat ervaringen in het verleden, het heden en de toekomst met elkaar interageren en zo wantrouwen ontwikkelen (Ni Raghallaigh, 2014). Dit geldt ook in het algemeen voor het psychosociaal welzijn van jonge vluchtelingen: een wisselwerking tussen psychologische aspecten van vroegere en huidige ervaringen, alsook de relatie met hun nieuwe sociale omgeving hebben een invloed op dit welzijn (Pastoor, 2015). In het algemeen gaan ze om met moeilijkheden vanuit het verleden, het heden en onzekerheden wat betreft de toekomst (Ní Raghallaigh & Gilligan, 2010). Jonge vluchtelingen gaven zelf volgende redenen aan die bijdragen aan hun wantrouwen: hun verleden, het gewoon zijn van te wantrouwen, gewantrouwd worden door anderen, mensen niet goed kennen en bezorgdheid over de waarheid te vertellen (Ni Raghallaigh, 2014; Ní Raghallaigh & Gilligan, 2010). De meerderheid van de jongeren in de studie van Ni Raghallaigh (2014) hanteren een afwachtende houding en wagen het pas om te vertrouwen wanneer ze zagen dat anderen hen vertrouwen. Wantrouwen kunnen we zien als een middel voor de jongeren om hunzelf te beschermen (Björnberg, 2011; Ni Raghallaigh, 2014), m.a.w. wantrouwen als strategisch gedrag (Ni Raghallaigh, 2014; Ní Raghallaigh & Gilligan, 2010) om om te gaan met allerlei veranderingen en uitdagingen (Ní Raghallaigh & Gilligan, 2010).

2.3.3 Familie

Wat betreft de moeilijkheden in vertrouwen moet ook de mogelijke invloed van ouders vermeld worden. In een studie met asielzoekende families hebben de ouders een gebrek aan vertrouwen en dit gevoel wordt soms doorgegeven aan de kinderen. Met als gevolg dat de kinderen wantrouwend zijn in het benaderen van leeftijdsgenoten (Björnberg, 2011). In het algemeen is er nog maar weinig onderzoek gedaan naar de rol van familie bij de hersetteling van jonge vluchtelingen. Niettemin staat familie in het middelpunt voor het welzijn (Joyce & Liamputtong, 2017; C. McMichael, Gifford, & Correa-Velez, 2011) en gevoelens van verbondenheid van jonge vluchtelingen. Hierbij is het belangrijk om te vermelden dat familie zich niet alleen beperkt tot ouders, ook broers en zussen, verdere familieleden en ook zorgverleners kunnen onder het begrip familie vallen en dus steun bieden (C. McMichael et al., 2011). Familie speelt een belangrijke rol in het voorzien van emotionele, materiële en fysieke steun (C. McMichael et al., 2011). De aanwezigheid van sociale hulpbronnen, waaronder ook een ondersteunend familienetwerk, heeft niet alleen een betekenisvolle invloed op het welzijn maar ook op de toekomstvooruitzichten (Beiser, 2006; Warner, 2007). Mensen met een verleden van geforceerde migratie zijn vastberaden om een goede toekomst op te bouwen, dit komt verder in deze thesis nog aan bod. Familienetwerken kunnen hierbij een belangrijke bron van sociale steun bieden en jonge vluchtelingen in staat stellen een positieve toekomst te creëren (C. McMichael et al., 2011).

Maar de moeilijkheden verbonden aan de migratie en de hervestiging hebben een invloed op de gevoelens van steun, vertrouwen en verbondenheid die de jongeren verkrijgen van hun familie (C. McMichael et al., 2011). Geforceerde migratie naar een nieuw land betekent nl. het achterlaten van

belangrijke hulpbronnen zoals o.a. familie en vrienden die sociaal en emotioneel kapitaal voorzien in het dagdagelijkse leven (Björnberg, 2011). Maar ook een veranderde gezins-/familie dynamiek in het land van hervestiging waaronder o.m. het arriveren van familieleden en scheiding van ouders kan een negatieve invloed betekenen op het welzijn en een succesvolle hervestiging (C. McMichael et al., 2011). Tegelijkertijd beschrijven jonge vluchtelingen in de studie van Hong, Ra, Kim, & Kim (2015) hoe hun ervaring van vluchteling zijn hen heeft laten inzien hoe belangrijk familie voor hun is. (C. McMichael et al., 2011) stelt vast dat de ondersteunde context van de familie of het gezin afzwakt doorheen de tijd na het her settelen: het vertrouwen van de familie in de jongere vermindert, het aantal gezinsbeslissingen verkleint en conflicten nemen toe. Er zijn dan ook een aantal studies die het hebben over intergenerationele conflicten binnen vluchtelingenfamilies (Brough, Gorman, Ramirez, & Westoby, 2003; Fozdar & Hartley, 2013; Koh, Walker, & Liamputtong, 2013). Er is hierbij het gegeven dat het aanpassings- en integratieproces sneller gaat bij de jongeren dan bij hun ouders, bv. het verwerven van de taal en contact met de bredere gemeenschap (Fozdar & Hartley, 2013; Joyce & Liamputtong, 2017; C. McMichael et al., 2011). Dit kan zorgen voor spanningen binnen de familie en jongeren gaven ook aan dat dit hun beperkte in dingen te gaan doen die ze graag willen doen. Zo gaf een vrouwelijke participant aan in deze studie dat ze graag mee wou gaan naar een feestje met vrienden maar dat ze weet dat haar ouders dit zouden afkeuren. De jongere ervaart dus sociale beperkingen aan de kant van haar ouders die niet overeenstemmen met de sociale vrijheid die hun leeftijdsgenoten hebben (Joyce & Liamputtong, 2017). Ook McMichael et al. (2011) ziet verschillen in geslacht, zo ervaren de meisjes meer ouderlijke controle m.b.t. hun gedrag en activiteiten. Dit heeft ook een sociale impact: meisjes lijken nl. minder autonomie te hebben wat betreft vriendschappen en sociale betrokkenheid. In deze studie spreken de jongeren over dat hun ouders het moeilijk vinden om zich aan te passen aan hun vraag naar meer onafhankelijkheid en autonomie. Op deze manier betekent het gezins-/familieleven voor de jongeren gelijktijdig continuïteit als verstoring. Enerzijds continuïteit omdat via de familie de eigen etnische identiteit en cultuur behouden wordt, hierbij toont de meerderheid van de jongeren gevoelens van trots; Zo spreken jonge vluchtelingen in de studie van Hong et al. (2015) dat ze sociale uitsluiting en afwijzing door leeftijdsgenoten willen vermijden maar dat ze ook geen afstand nemen van hun eigen cultuur en identiteit omdat ze deze graag willen behouden. Familie geeft aan vele jonge vluchtelingen een belangrijk gevoel van stabiliteit en solidariteit (Coventry, Guerra, MacKenzie, & Pinkney, 2002). Anderzijds ook verstoring omdat ze meer vrijheid en zelfstandigheid willen omtrent o.a. tijd spenderen met vrienden en eigen beslissingen te maken op vlak van studies en werk (C. McMichael et al., 2011).

Het moeilijke evenwicht zoeken tussen trouw aan hun familie en oorspronkelijke cultuur enerzijds en verwachtingen en normen van het nieuwe land anderzijds mag dus zeker niet onderschat worden (Berry, 2005). Zo kunnen adolescenten zich dubbelzinnig of gedesoriënteerd voelen omdat ze zichzelf zowel niet voelen behoren tot de cultuur die ze hebben achtergelaten alsook zich niet voelen behoren tot de cultuur waarin ze zich nu bevinden (Bhabha, 1994). Jongeren kunnen door hun familie aangespoord worden om trouw te blijven aan hun eigen etnische groep met bijhorende waarden en normen maar tegelijkertijd wordt aan hen gevraagd de gastcultuur eigen te maken, bv. op school en bij allerlei sociale activiteiten (Pumariega, Rothe, & Pumariega, 2005). Door deze druk aan beiden kanten kunnen vluchtelingenjongeren zich overdreven sterk identificeren met hun

oorspronkelijke cultuur of met de gastcultuur of net gemarginaliseerd geraken van beiden (Correa-Velez et al., 2010). In dit verband wordt er vaak gesproken van acculturatiestress, wat eerder al aangehaald werd. In de studie van Joyce & Liamputtong (2017) erkennen de jonge vluchtelingen dat ze een goed evenwicht hebben gevonden tussen hun oorspronkelijke cultuur en hun nieuwe cultuur: ze zien hunzelf als behorende tot beiden culturen. We kunnen dus besluiten dat familie centraal staat voor o.a. het bevorderen en behouden van psychosociaal welbevinden, culturele continuïteit, verbondenheid en solidariteit voor vluchtelingen die zich settelen in een nieuw land (Loizos, 2000; Celia McMichael & Manderson, 2004; Steinglass, 2001). Maar tegelijkertijd mogen de uitdagingen van het overmaken van dit gezins-/familieleven in het nieuwe land niet onderschat worden. Familie kan gezien worden als een beschermende alsook een risicofactor m.b.t. het psychosociaal welbevinden van jonge vluchtelingen (C. McMichael et al., 2011).

Over het algemeen wordt er aangenomen dat begeleide minderjarigen zich in een gunstigere positie bevinden dan niet-begeleide, aangezien begeleide jongeren ondersteuning kunnen krijgen van hun familie. Dit is echter in realiteit niet altijd volledig het geval (Spiteri, 2015). De studie van Björnberg (2011) toont zo aan dat bij asielzoekende families een sterk bewustzijn is aan de kant van de kinderen over de moeilijke en onzekere familiesituatie. Vooral bij alleenstaande moeders kwam een afhankelijkheid op de kinderen sterk naar boven en de kinderen zijn zich hier zelf ook van bewust. Dit vertaalt zich in een grote loyaliteit aan de kant van de kinderen om hun moeders zo goed mogelijk te steunen. Anderzijds zijn de alleenstaande moeders zelf in de studie zich ook bewust van deze afhankelijkheid, die aan hun kant gemengd is met schuld. Ze voelen zich onbekwaam in hun rol als moeder en om dit te compenseren proberen ze er altijd voor hun kinderen te zijn. Dit zorgt voor een sterke maar ook dubbelzinnige afhankelijkheid tussen de moeders en de kinderen, zowel de kinderen als de moeders zijn buiten elkaar alleen. Specifiek voor de kinderen kan dit een hindernis betekenen wanneer ze hun eigen noden wat betreft emotionele steun van hun moeder, vrienden, etc. verdringen. Dit neemt natuurlijk niet weg dat aan de andere kant de niet begeleide minderjarigen een leegte ervaren sinds ze alleen leven, zonder hun familie (Spiteri, 2015). Niet-begeleide jonge vluchtelingen waarderen het hebben van enkele mensen waarbij ze zich in staat voelen om emotionele reacties en moeilijke gedachten mee te delen. Ze spreken hierbij over relaties die lijken op banden met verloren familieleden of het vormen van een nieuwe familie/gezin in het nieuwe land (O'Toole Thommessen et al., 2017). In de studie van Hong et al. (2015) waarbij de familiesituaties van de jonge vluchtelingen divers zijn, sommigen migreerden alleen en anderen met een ouder of andere familieleden, verlangen sommigen naar hun familie die ze hebben moeten achterlaten en anderen naar het opbouwen van een nieuwe familie dat hun aanpassingsproces kan ondersteunen. Dit laatste komt eveneens terug in de studie van O'Toole Thommessen et al. (2017): het opbouwen van een nieuwe familie vormde een prioriteit en verlangen voor meerdere, niet begeleide, respondenten.

2.3.4 School, leeftijdsgenoten, vrienden

De studie van Wade, Mitchell, & Baylis (2005) wijst op het belang van educatie in het hernieuwd settelproces: het helpt minderjarige vluchtelingen hun netwerk met leeftijdsgenoten te reconstrueren. Het naar school gaan is sociaal zeer belangrijk voor hen (Björnberg, 2011), het betekent veel voor jonge vluchtelingen die in een levensperiode zitten die vaak gekenmerkt wordt

door enerzijds het omgaan met moeilijke herinneringen, het verleden, en anderzijds zorgen omtrent de toekomst (Bean, Eurelings-Bontekoe, & Spinhoven, 2007; Vervliet et al., 2014). De geïnterviewde jonge vluchtelingen van Pastoor (2015) tonen vreugde en dankbaarheid bij het feit dat ze naar school kunnen. Vooral het sociale, het samenzijn met leeftijdsgenoten wordt hierbij vaak door hen aangehaald. Het proces van vrienden maken vraagt wel een inspanning volgens de respondenten (zowel begeleid als niet begeleid) in de studie van (Spiteri, 2015). Ze schrijven het als volgt: eerst moet je mensen leren kennen, vervolgens hangt het er vanaf of deze personen vrienden met je willen worden. Erna stellen ze je ook voor aan hun andere vrienden, deze laatste moeten je dan ook weer leuk vinden. Hierbij geven ze ook aan dat deze opbouw snel in elkaar kan vallen als één iemand zich negatief tegen je keert. Adolescenten in het algemeen, niet alleen adolescenten met een migratieachtergrond dus, hechten veel belang aan het stichten en onderhouden van relaties met leeftijdsgenoten (Hong et al., 2015; Spiteri, 2015). Dat jonge vluchtelingen een hoge waarde toekennen aan vriendschappen, blijkt ook uit de studie van Joyce & Liamputtong (2017). Hierbij hebben ze het over de belangrijkheid van vriendschappen, de praktische en emotionele steun die ze van hen krijgen en het gevoel dat vrienden geven, nl. het hebben van goede vrienden geeft gevoelens van geluk en van geliefd te zijn. Een jonge vluchteling in de studie van Hong et al. (2015) spreekt in dit verband ook over dat vrienden worden met leeftijdsgenoten uit het nieuwe land hem helpt om aan de nieuwe omgeving te gewinnen.

Maar het grote belang dat gehecht wordt aan banden met leeftijdsgenoten brengt ook als gevolg met zich mee dat het sociaal uitgesloten of afgewezen worden erg gevoelig ligt (Hong et al., 2015). Zo geven de jonge vluchtelingen in deze studie aan dat ze zich vaak buitengesloten voelen door hun leeftijdsgenoten, maar eveneens graag vrienden willen maken. Gelijkaardige bevindingen zijn er bij de groep niet-begeleide jonge vluchtelingen in de studie van O'Toole Thommessen et al. (2017). Ze willen graag de kans krijgen om mee te doen in betekenisvolle activiteiten (=sociaal engagement) met leeftijdsgenoten en volwassenen. Verder haalde deze jongeren ook het belang van vrienden aan en hoe deze zorgen voor een positieve afleiding van hun moeilijkheden. Maar eveneens voelen ze zich gestigmatiseerd (O'Toole Thommessen et al., 2017) en maken jonge vluchtelingen zich zorgen over het onderwerp van negatieve erkenning te zijn, bv. bang zijn om niet op de juiste manier te praten, en wantrouwen ze, wat vervolgens ervoor zorgt dat ze het maken van hechte vrienden in hun lokale omgeving vermijden (Björnberg, 2011). Hechte banden met leeftijdsgenoten is echter sterk geassocieerd met hogere niveaus van welzijn (Correa-Velez et al., 2010), zo dragen positieve relaties met leeftijdsgenoten bij tot een beter zelfbeeld (Lustig et al., 2004). Maar er mag niet voorbijgegaan worden aan de belangrijke rol van de voorbereidende klas, vergelijkbaar met in Vlaanderen de OKAN klassen. Deze meer intiemere setting, met slechts een paar kinderen in de klas en die een gelijkaardige situaties hebben, maakte het mogelijk om gemakkelijker vrienden te maken, ook hechte vriendschappen die behouden blijven wanneer de kinderen naar de reguliere klas mogen gaan (Björnberg, 2011). Pastoor (2015) wijst hierbij wel op het feit dat ze zekere ervaringen gemeenschappelijk hebben maar dat daarnaast de vluchtelingenjongeren ook verschillend zijn wat betreft hun educatieve achtergrond. De zorgen over het onderwerp te zijn van negatieve erkenning en het wantrouwen van anderen wordt duidelijk zichtbaar in de studie van (Spiteri, 2015). Zo zegt een respondent dat leeftijdsgenoten die niet vluchteling zijn wel vriendelijk zijn maar hij/zij heeft het gevoel dat deze achter zijn/haar rug

praten. De respondent sluit af met te zeggen dat deze het niet gewoon zijn om relaties te starten met mensen die zij zelf als anders zien. Iets gelijkaardig wordt vermeld door jonge vluchtelingen in de studie van (Hong et al., 2015): sommigen hebben het over dat klasgenoten met hun bevriend zijn omdat ze vluchtelingen zijn en medelijden hebben, anderen hebben het over dat hun klasgenoten enkel omgaan met leeftijdsgenoten die niet anders zijn dan hunzelf. Een voorbeeld van die stigmatisering verteld door een jonge vluchteling:

"P1 (male): I think it's a part of you, it's a part of you all the way. A part of you that people outside don't like, that society doesn't like. Society doesn't like that part of you, they think different about that part of you. It doesn't matter how much you explain yourself, it will always be there. Like the Somali runner Mo Farah. You're different when you're a refugee. Even when you win a medal in the Olympics. They'll say he came when he was 2 or 3. How old is he now? And it's still coming to him! They will not mention it directly to you... As soon as he won the medal they said he was a refugee" (O'Toole Thommessen et al., 2017, pg. 297).

We kunnen besluiten dat educatie kan gezien worden als één van de belangrijkste plaatsen om het sociaal netwerk uit te breiden (Eide & Hjern, 2013). School draagt op die manier ook bij tot de veerkracht van jonge vluchtelingen: dit via de vriendschappen die er opgebouwd kunnen worden en de mogelijkheden die er zijn om ambities te vervullen (Kanji & Cameron, 2010). Rutter (2006) heeft het in haar aanbevelingen dan ook over de sleutelrol die educatieve instituten spelen in het voorzien van 'peer support' voor jonge mensen, een psychosociale rol dus weggelegd voor het onderwijs naast zijn educatieve rol (Pastoor, 2015). O'Toole Thommessen et al. (2017) ziet dan ook een rol weg gelegd voor deze schoolcontexten, naast ook de professionele zorgvoorzieningen: nl. het steunen van initiatieven die discriminatie, isolatie en stigmatisering proberen tegenhouden en die gericht zijn naar het ontwikkelen van sociale relaties. Echter wordt wel in de studie van Wells (2011) opgemerkt dat de netwerken van jonge vluchtelingen geneigd kunnen zijn om gedomineerd te worden door herhaaldelijk contact met instellingen (o.a. school, sociale diensten, taalkassen).

2.3.5 Andere instituten

Naast het belang van onderwijs, blijft de rol die andere instituten buiten de schoolcontext spelen in het bevorderen van sociaal kapitaal dat vluchtelingen nodig hebben om te integreren in de bredere gemeenschap vrij onderbelicht. Met andere instituten buiten de schoolcontext denken we bv. aan kerken, jeugdgroepen en sportverenigingen (Wilkinson et al., 2017). Eide & Hjern (2013) stelt hierbij dat vrijetijdsactiviteiten vrij beperkt zijn bij kinderen, hier specifieke niet-begeleide, omwille van gelimiteerde financiële middelen. Beperkte financiële middelen zijn ook het geval bij de asielzoekende families in de studie van Björnberg (2011) met als gevolg dat ze slechts beperkte mogelijkheden hebben om hun sociale activiteiten uit te breiden.

Eigenlijk moet er zo wel gekeken worden naar de rol van formele instituten, zoals school, naar de socioculturele context en ook de rol die familie en andere informele instituten spelen in het bevorderen van sociaal kapitaal (Wilkinson & Lloyd-Zantiotis, 2017). Zo zijn scholen en families, zie hierboven, en religie, zie hieronder, belangrijke bronnen van socialisatie voor kinderen en jongeren (Wilkinson et al., 2017). Het belang van religie en geloof komt in de studie van Ní Raghallaigh &

Gilligan (2010) naar voor: terwijl het vertrouwen van anderen als moeilijk wordt ervaren spreken de niet-begeleide minderjarigen over hun vertrouwen in God voor ondersteuning en begeleiding. Het kan dus zeker zinvol zijn om te kijken hoe bv. kerkelijke organisaties vertrouwen en een behoren tot creëren voor jonge vluchtelingen (Wilkinson et al., 2017). Naast de kerk vormt de moskee ook een belangrijke locatie voor het ontwikkelen van netwerken (Wells, 2011). Het is ook zo dat geforceerd migreren voor veel veranderingen in hun leven gezorgd heeft waarbij geloof relatief onveranderd is (Ní Raghallaigh & Gilligan, 2010). De studie van Wilkinson et al. (2017) geeft zo aan hoe het gaan naar de kerk en het participeren in jeugdgroepen voor de jongeren een brug heeft gevormd naar hun nieuwe gemeenschap terwijl ze tegelijkertijd in een institutionele omgeving zijn (kerk of jeugdgroep) waar normen en waarden gelijk zijn met die van hun eigen gemeenschap. Ook in de studie van Spiteri (2015) met zowel niet-begeleide als begeleide minderjarigen geven de participanten aan dat religie in het middelpunt staat en hun bijstaat bij het omgaan met allerlei uitdagingen en moeilijkheden. Hier wordt echter niet gesproken over religie als een verbinding naar hun nieuwe gemeenschap, maar als religie die ook begrenzing kan inhouden. Religieuze instituten zijn namelijk vaak plaatsen waar mensen van bepaalde etnische gemeenschappen samen kunnen bidden en ook elkaar kunnen ontmoeten. Bij de studie van Wilkinson et al. (2017) wordt vervolgens wel de opmerking gemaakt dat de jongerengroep meer heterogeen is (leeftijdsgenoten met verschillende religies, culturen, sociale klasse, ...) i.t.t. de groep jongeren die naar de kerk gaan, overwegend etnisch homogeen is. Zo spreekt een jongere in zijn studie hoe hij bij de jongerengroep acceptatie, gelijkheid en cross-culturele vriendschappen heeft gevonden. Tot nu toe is er nog maar weinig geweten over de impact van religie en geloof op de acculturatie ervaringen van vluchtelingenjongeren. In ieder geval kunnen we stellen dat religie en geloof een positieve invloed kan betekenen op de acculturatie ervaringen, veerkracht en educatieprestaties van jonge vluchtelingen (Wilkinson et al., 2017).

We zien zoals hierboven hoe sociale relaties en netwerken ontstaan doordat twee of meerdere mensen elkaar ontmoeten op specifieke plaatsen, bv. op school maar ook in de kerk of een jongerengroep. Op die manier wordt het duidelijk dat we ook aandacht moeten hebben voor de rol die een fysieke plaats speelt in het mogelijk maken van ontmoetingen, interacties, het smeden en vervolgens ook onderhouden van sociale banden wanneer we het uitbouwen van sociale relaties en netwerken bestuderen (Wells, 2011). Naast het engagement in relaties met vrienden, familie en organisaties, zoals hierboven besproken, moet ook het belang van sociale media vermeldt worden. Door dit laatste kan er contact plaatsvinden met vrienden en familie over de hele wereld en kunnen transnationale relaties onderhouden worden (Herz & Lalander, 2017). Het belang van transnationale vriendschappen voor jonge vluchtelingen en de belangrijkheid van internettoegang om netwerken te onderhouden wordt ook aangehaald door Wells (2011). Hier wordt transnationale vriendschap wel vanuit een ander perspectief bekeken, het gaat om zwakke banden die doordat de sociale context veranderd een nieuwe betekenis krijgen. Zo verteld een jonge vluchteling in deze studie hoe een kennis in het land van herkomst, ze hebben samen gestudeerd, een echte vriend werd toen ze beiden in Engeland gingen wonen en door ook hun gemeenschappelijke ervaring van geforceerde migratie.

2.3.6 De etnische gemeenschap

Volgens Wells (2011) vormen nationale banden, hier meer in de zin van culturele vertrouwdheid dan nationale identificatie, een belangrijke context om banden te smeden. Dit valt ook op in de vervolgstudie van Wallin & Ahlström (2005): het sociaal netwerk van de reeds volwassen geworden vluchtelingen (niet-begeleid) bestaat uit grotendeels vrienden van dezelfde etnische groep. Contacten met de meerderheid van de bevolking, in dit geval de Zweedse bevolking, beperkt zich tot contact met collega's op het werk. Bij de studie van Björnberg (2011) die interviews heeft afgenomen met asielzoekende families die wachten op al dan niet toestemming te krijgen om te mogen blijven, komen vergelijkbare aspecten naar voren in de gesprekken met de kinderen (9-18 jaar). De kinderen gaven aan dat ze vooral in school contact hadden met andere immigranten, al dan niet uit hetzelfde land van herkomst. Zo is er de volgende uitspraak van één van de respondenten: "I feel better with immigrants... The Swedish guys seem to be cold with each other" (pg. 5, 4.16). Deze vaststelling kunnen we niet zo maar verklaren vanuit de mate van het beheersen van de taal. Het is breder dan dat aangezien de kinderen de neiging hebben te socialiseren met andere immigranten die niet noodzakelijk vanuit hetzelfde land van herkomst komen (Björnberg, 2011). Het socialiseren met anderen beperkt zich m.a.w. niet alleen tot de taal, het gaat ook om de juiste communicatiestijl hanteren en begrijpen hoe je je vertoont t.o.v. anderen in de sociale omgeving (Illouz, 2007). Het overwegend contact hebben met vrienden uit dezelfde etnische groep of in het algemeen contact met andere immigranten komt niet in alle studies terug. Zo beoordelen de meeste participanten, jonge vluchtelingen, in de studie van Joyce & Liamputtong (2017) hun vriendengroep als multicultureel. Een participant zegt er zo het volgende over: "it's really good having people from different cultures and religions, like you learn a lot from them and they learn from you" (pg. 22). Maar ze vinden ook het hebben van Congoleze, hun land van herkomst, vrienden erg belangrijk. Deze Congoleze vrienden hebben namelijk een positieve werking op hun identiteitsgevoel en verbondenheid. Dit laatste kan gelinkt worden met de term 'Bonding kapitaal', zoals eerder al besproken werd. Ní Raghallaigh & Gilligan (2010) haalt ook het belang aan van de etnische gemeenschap, specifiek dan voor niet-begeleide minderjarigen. Contact met mensen van hun eigen cultuur zorgt voor continuïteit van cultuur en conversatie in hun land van hervestiging: zo kan er in gezelschap van anderen met een gelijkaardige achtergrond gesproken worden in de eigen taal en worden er zaken van het thuisland gegeten. Daarnaast gaat dit gezelschap ook de mogelijkheid bieden om over het verleden te praten en over vertrouwde plaatsen en mensen die ze van thuis kennen. Naast deze relaties, zijn ook relaties met de bredere gastgemeenschap nodig, nl. 'bridging kapitaal' wat eveneens al besproken werd, om ook verbondenheid te ervaren met het nieuwe land (Beirens, Hughes, Hek, & Spicer, 2007). Dit brengt ons tot het laatste niveau, nl. de bredere gemeenschap.

2.3.7 De bredere gemeenschap

De invloed die de bredere gemeenschap kan spelen wordt duidelijk in de studie van Correa-Velez et al. (2010). Deze studie is de psychosociale factoren die een invloed hebben op het subjectief welbevinden van vluchtelingenjongeren gedurende hun eerste drie jaar in hun land van hervestiging gaan onderzoeken. De belangrijke waren als eerste de subjectieve sociale status in de bredere gemeenschap en vervolgens vermeende discriminatie en pesten. Er is te zien dat het niet de subjectieve sociale status was op school of in de eigen etnische gemeenschap maar wel die in

de bredere gemeenschap die een invloed heeft op het subjectief welbevinden. Racisme, sociale uitsluiting en stigmatisering werden al eerder aangehaald in deze literatuurstudie. Daarnaast is gepest worden ook een probleem dat vluchtelingen op school ervaren, velen voelen zich zelf ook onzeker over hun accent en etniciteit (Hek, 2005).

We kunnen afsluiten met te besluiten dat familie, vrienden en de gemeenschap veel betekende bronnen zijn van sociale steun voor jonge vluchtelingen (Joyce & Liamputtong, 2017).

2.4 Heersende tendensen en barrières

De studie van Wells (2011) concludeert dat er nog steeds de tendens speelt om de jonge vluchteling te zien als een individu dat radicaal is afgesneden van zijn sociale netwerken. Een gelijkaardige tendens wordt vermeld door Herz & Lalander (2017): steeds het label krijgen 'niet begeleid' en bijhorende termen als 'alleen' en 'gescheiden' dragen bij tot gevoelens van eenzaamheid en beïnvloeden hoe de niet-begeleide vluchtelingen in deze studie zichzelf zien als individuen. Zelf beschrijven de jongeren een complexer beeld van 'de niet begeleide minderjarige', zoals de uitspraak van een niet-begeleide vluchteling in deze studie: "all unaccompanied minors are not the same"(Herz & Lalander, 2017, pg. 1072). Wat betreft het labelen kaart Rutter (2006) de smalle sociale constructie aan van vluchtelingenkinderen en -jongeren, deze veronderstelt nl. homogeniteit terwijl het gaat om kinderen en jongeren met heel verschillende pré- en post-migratie ervaringen. Hetzelfde geldt voor specifiekere niet-begeleide minderjarigen: in onderzoeks- en beleidsdocumenten wordt gesproken over een specifieke categorie minderjarigen die gescheiden zijn van hun ouders en zorgverleners en die in het algemeen zich in een kwetsbare positie bevinden. Wanneer hun situatie beschreven wordt zijn trauma, verlies, scheiding en ontworteling de kernwoorden. In realiteit zijn ze daarentegen een heterogene groep verschillend wat betreft religie, leeftijd, etniciteit maar ook wat betreft hun verleden en heden (Wernesjö, 2012).

Het analyseren van sociale netwerken wijst, in contrast tot het vorige, net naar het werk dat jonge vluchtelingen doen om nieuwe netwerken op te zetten, het reactiveren of onderhouden van oudere netwerken en ook het afstand nemen van netwerken die dwingen of beperken (Wells, 2011). Dit komt eveneens terug in de studie van Herz & Lalander (2017), de niet-begeleide vluchtelingen stichten talrijke belangrijke relaties en hebben nood aan in staat te zijn deze zelf te onderhouden. De relaties die ze stichten en onderhouden verbeteren m.a.w. hun gevoel van agentschap, controle te hebben over hun eigen leven én ze tonen bovendien een sterke motivatie om het beeld van 'unaccompanied' of 'eenzaam' uit te dagen en een tegenbeeld te voorzien. Ook twee studies die de sociale netwerken van jonge migranten in het algemeen hebben bestudeert, geven aan dat migrantenjongeren het verlangen hebben om hun sociaal netwerk uit te breiden, hun cross-cultureel engagement te verbeteren en hun sociale participatie te vergroten in de brede gemeenschap (Kirpitchenko & Mansouri, 2014; Mansouri & Skrbis, 2013).

3. Conceptueel model en onderzoeksvragen

Het doel van deze masterproef is een antwoord te bieden op onderstaande onderzoeksvragen.

Mijn hoofdonderzoeksvraag is de volgende:

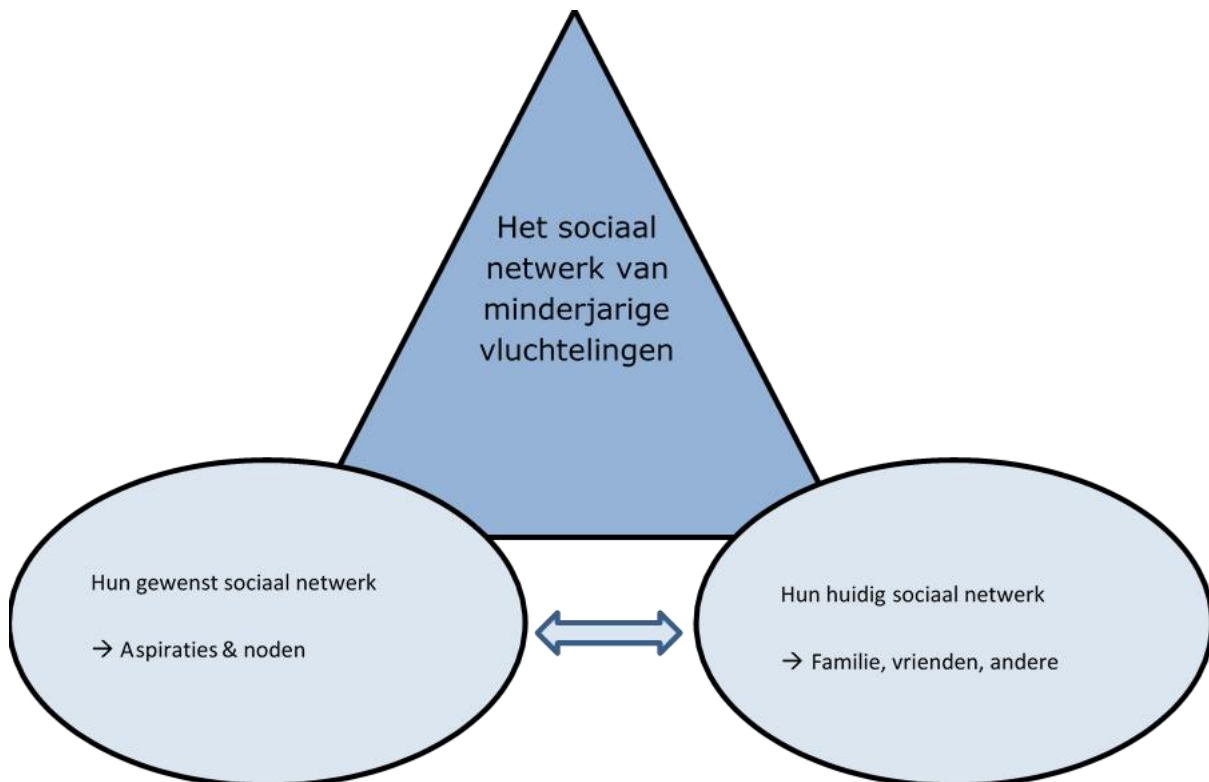
1. Hoe ziet het sociaal netwerk van minderjarige vluchtelingen (14-18 jaar) eruit die minimum 2,5 jaar en maximum vijf jaar verblijven in een Belgische stad?

Aansluitend op deze hoofdonderzoeksvraag zijn er drie deelvragen:

1a. Welke vormen neemt het sociaal netwerk van deze jonge vluchtelingen aan op vlak van kwantiteit, kwaliteit, densiteit en tevredenheid? → huidig sociaal netwerk

1b. Welke aspiraties hebben deze jonge vluchtelingen voor ogen met betrekking tot hun sociaal netwerk? → gewenst sociaal netwerk

1bb. Welke noden ontstaan hieruit?

Figuur 2: conceptueel model onderzoeksvragen

Deel 2. Data en methode

In deel twee wordt de onderzoeksofzet uiteengezet. Er komt een beschrijving van de deelnemers, de dataverzamelmethode, het materiaal en de analyseprocedure aan bod.

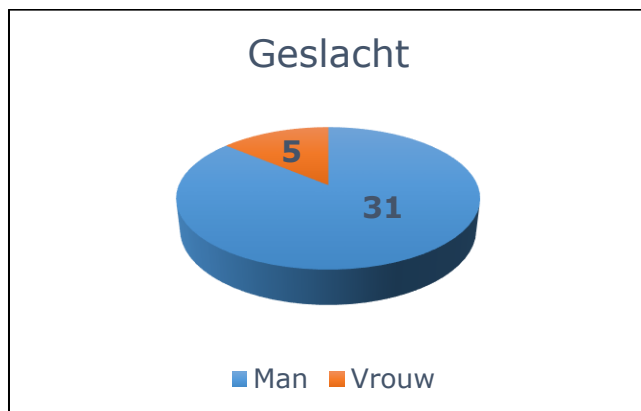
1. Deelnemers

De onderzoekspopulatie bestond uit minderjarige vluchtelingen. Meer bepaald minderjarige vluchtelingen tussen de 14 en 18 jaar werden bevestigd voor dit kwalitatief thesisonderzoek. Hierbij was het statuut of het verloop van de asielpprocedure van weinig belang. Zowel jongeren die al dan niet een asielaanvraag hebben ingediend, wensen in te dienen, of die al erkend vluchteling zijn, konden deelnemen aan het onderzoek. Eveneens behoorden zowel NBBM als BBM vluchtelingen tot de doelgroep. Het was een vereiste dat de minderjarige vluchtelingen minimum 2,5 jaar en maximum vijf jaar in België verblijven. Dat de deelnemers van dit onderzoek wonen in een stad, groter dan 40 000 inwoners, vormde een derde voorwaarde. Er werd geopteerd om een zo divers mogelijke groep jongeren te bevragen wat betreft huidige woonplaats, herkomstland, statuut/asielpprocedure, leeftijd en geslacht. Ook was het belangrijk dat bij het totale aantal deelnemers, de gemiddelde duur van in België te verblijven drie jaar bedroeg.

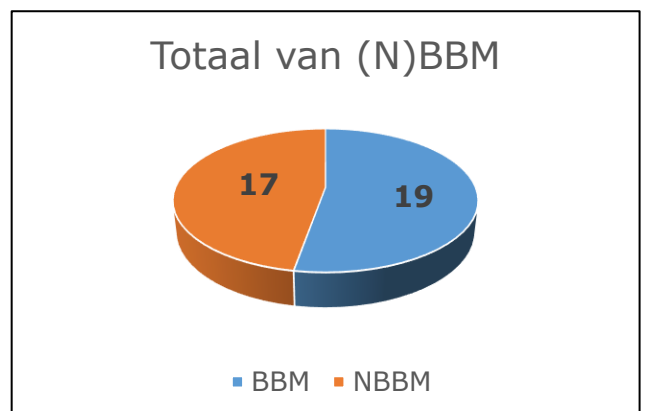
Een overzicht van de inclusiecriteria:

14-18 jaar
Verblijven minimum 2,5 jaar en maximum 5 jaar in België
Woonplaats = stad, met meer dan 40 000 inwoners

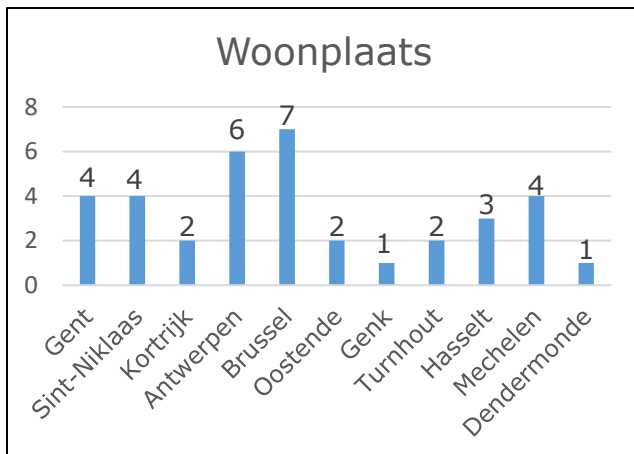
Er is voor dit onderzoeksthema samengewerkt met drie andere masterstudenten Agogische wetenschappen. Onze totale steekproef bestond hierdoor uit 60 deelnemers die we hebben bevestigd. Ieder van ons heeft 15 eigen interviews afgenomen. Deze 15 eigen afgenomen interviews en de 7 eerste interviews, telkens van de andere drie masterstudenten, werden samengebracht voor het analyseproces. Dit wordt verder nog meer toegelicht. Hieronder volgt een overzicht van het totaal aantal deelnemers (36) die in dit onderzoek zijn opgenomen. De deelnemers zijn voorgesteld volgens geslacht, NBBM of BBM, huidige woonplaats en land van herkomst.

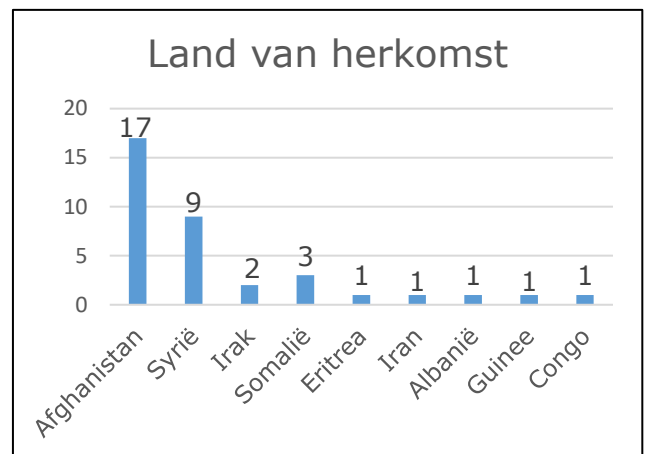
Figuur 1: deelnemers op basis van geslacht

Figuur 2: deelnemers op basis van (N)BBM

Figuur 3: deelnemers op basis van woonplaats

Figuur 4: deelnemers op basis van land van herkomst

2. Dataverzamelmethode

Deze masterproef maakte gebruik van één dataverzamelmethode, namelijk individuele interviews. Er is gekozen voor individuele interviews om zo meerdere onderwerpen aan bod te laten komen. Verder is deze dataverzamelmethode ook geschikt voor het uitdiepen en het vergroten van de betekenis van een aantal onderwerpen (Baarda et al., 2013). Deze interviews waren semigestructureerd en ondersteund door middel van een topiclijst, deze wordt verder toegelicht.

De respondenten werden bereikt via het contacteren van scholen, OCMW 's en organisaties die met minderjarige vluchtelingen werken. Logischerwijze bevinden deze contactpunten zich in grote steden. Maar ook via voogden konden er respondenten bereikt worden. Voor het contacteren van tussenpersonen, om zo respondenten te bereiken, hebben mijn medestudenten en ik ons verdeeld over verschillende steden/regio's. Eveneens werden via het sneeuwbaaleffect meerdere respondenten bereikt. Reeds geïnterviewde minderjarige vluchtelingen brachten contacten waarmee vervolgens ook een interview kon worden afgenomen. Bij het contacteren van tussenpersonen werd steeds een introductiebrief, zie bijlage, meegegeven of verstuurd.

De individuele semigestructureerde interviews hebben plaatsgevonden op het moment dat het best paste voor de respondenten en op de plaats die ze zelf verkozen. De interviews konden gevoerd worden in het Nederlands, Frans of Engels. Eveneens was er steeds de mogelijkheid om een tolk in te schakelen. De interviews duurden ongeveer één à twee uur. Het doel hierbij was om eerder een laagdrempelig spontaan gesprek te hebben met de respondent, dan een gestructureerd interview af te nemen. De interviews werden afgenomen in de periode van februari tot mei. De gegevens werden vervolgens volledig anoniem verwerkt, de naam of andere herkenbare gegevens van de respondenten werden in geen geval in dit onderzoek vermeld.

3. Het materiaal

De semigestructureerde interviews werden ondersteund met een topiclijst. Deze topiclijst werd op een collectief moment samengebracht onder begeleiding van drs. Minne Huysmans. Deze topiclijst bestond uit enerzijds de twee overkoepelende focussen van het onderzoeksthema, nl.

toekomstperspectieven en de stad. Anderzijds bestond de topiclijst uit onze vier eigen focussen: het informeel sociaal netwerk als eigen focus en daarnaast de sociale steun, het formeel sociaal netwerk en burgerschap als de focussen van de drie andere medestudenten. Deze opgestelde topiclijst kwam tot stand door eerst een eigen individuele lijst m.b.t. eigen focus te maken.

Eveneens werd er gebaseerd op de topiclijst van vorig jaar, toen er minderjarige vluchtelingen bevestigd werden die hier nog maar pas waren aangekomen. Er werd aan collectieve bevestigingen gedaan aangezien deze topiclijst door ons alle vier gehanteerd werd bij de interviews. Zo werd naast de eigen focus, ook de andere individuele en overkoepelende focussen bevestigd.

Naast de topiclijst werden ook twee tekeningen gemaakt tijdens de interviews. De eerste tekening was een toepassing van het 'Social Convoy model', aangevuld met vragen die polsen naar o.a. de kwaliteit van de opgeschreven sociale relaties. Het huidige sociaal netwerk werd via de tekening met cirkels door de respondent in kaart gebracht. Vervolgens werd nagegaan wat de respondenten nog in de toekomst graag wilden veranderd zien op het vlak van hun sociaal netwerk. Zo werd er inzicht verkregen in hun huidige sociaal netwerk en hun gewenste sociaal netwerk. Verder werd via de tekening ook informatie verkregen van het sociaal netwerk dat de respondenten hadden in hun land van herkomst. Naast de cirkels van het 'Social Convoy model' werd ook telkens een tekening van een tijdlijn gebruikt om inzicht te krijgen in de toekomstperspectieven van de respondenten. De topiclijst en de tekening gebaseerd op het 'Social Convoy model' kan in bijlage worden teruggevonden.

Een testfase werd uitgevoerd met de medestudenten en met ondersteuning van drs. Minne Huysmans. Hier werd er afgetoetst of al onze eigen onderzoeksvragen én de overkoepelende focussen voldoende bevestigd werden. Eveneens werd er de mate van verstaanbaarheid van de topiclijst naar de respondenten toe, kritisch nagegaan.

Voor het interview startte, werd steeds met de jongere het informed consent overlopen en vervolgens, indien akkoord, ondertekend. Voorafgaand aan het interview werd ook het informed consent getekend door de ouder(s) of voogd. Indien de jongere reeds 18 jaar was, kon hij verkiezen zelf te ondertekenen. Het informed consent is in bijlage toegevoegd.

4. De analyseprocedure

De individuele interviews werden opgenomen met zowel een telefoon als computer en letterlijk uitgetypt voor de analyse. Een voorbeeld van een getranscribeerd interview is terug te vinden in bijlage. Zoals eerder vermeld, behoorden mijn eigen 15 afgenomen interviews en de eerste 7 interviews van telkens mijn drie medestudenten tot mijn analysemateriaal, een totaal dus van 36 interviews. De analyse van de kwalitatieve data gebeurde via het programma MAXQDA. De interviews werden geanalyseerd op basis van de eigen focus door niet relevante tekstgedeeltes te schrappen. De overkoepelende focussen (toekomstperspectieven en de stad) werden mee in de analyse opgenomen als deze relevant waren voor de eigen focus, nl. het informeel sociaal netwerk.

Voor de analyse werden aan de getranscribeerde interviews labels toegekend via MAXQDA. Dit proces, het toekennen van labels, werd bij elk interview herhaald tot er geen nieuwe codes meer opdoken. Ook werd bij onzekerheid over de inhoud van tekstgedeeltes beroep gedaan op de opinie van een andere persoon.

Voor de opbouw van de labels werd enerzijds deductief te werk gegaan. Er werd vertrokken vanuit de onderzoeksvragen en het 'Social Convoy model' als theoretisch basismodel om labels op te stellen. Anderzijds werd ook inductief te werk gegaan, thema's die voortkwamen uit de getranscribeerde gesprekken, lieten eveneens labels ontstaan. Er werd dus gebruikt gemaakt van een thematische analyse, wat een combinatie van deductief en inductief labelen omvat (Fereday & Muir-Cochrane, 2006).

Deel 3. Resultaten

De resultaten worden gestructureerd aan de hand van de onderzoeksvragen.

1. Het huidig sociaal netwerk van de respondenten

Als eerste kan er veel informatie over het huidige sociaal netwerk van de respondenten gehaald worden uit de tekening die gemaakt werd met de respondent. Als we enkel naar de tekening kijken, zijn dit de eerste belangrijke resultaten. Wat direct opvalt is, dat de overgrote meerderheid van de respondenten in de binnenste cirkel familie heeft staan. Hierbij gaat het om ouders (of één van beiden) en/of familieleden die zich zowel in België, in het land van herkomst of in andere landen bevinden. Bij enkel twee respondenten werd familie iets verder geplaatst, nl. in de middelste en buitenste cirkel. Wat opmerkelijk is, is dat slechts bij twee respondenten familie nergens in het huidig sociaal netwerk voorkomt. Bij deze laatsten staat wel een voogd en een begeleider dicht bij de respondent. Wanneer de respondenten deze dichte persoon omschrijven, gaat hun rol verder dan die van een voogd of begeleider. Ze omschrijven deze persoon als familie voor hen. Het gaat om twee respondenten die hier alleen zijn aangekomen (NBBM). De tekening geeft ook een eerste directe informatie over de mate van densiteit van het sociaal netwerk van de respondenten. Zo wordt door alle respondenten de binnenste cirkel ingevuld, allemaal hebben ze m.a.w. personen en/of organisaties die ze als zeer belangrijk ervaren in hun leven en dicht bij henzelf plaatsen. Tijdens het tekenen van hun sociaal netwerk werd ook duidelijk dat deze cirkel overwegend snel kon worden ingevuld, over de twee andere cirkels moest al meer worden nagedacht. Zo zijn er enkele respondenten die de buitenste cirkel leeg laten en nog een kleiner aantal respondenten hebben zowel in de buitenste als middelste cirkel niemand vermeld. Hierbij werden geen grote verschillen opgemerkt wanneer naar deze groep werd gekeken op het vlak van geslacht en of de respondenten al dan niet alleen naar hier zijn gekomen (BBM of NBBM). Echter de grote meerderheid van de respondenten vermeldt personen en organisaties in alle cirkels.

Als er wordt gekeken naar iedere cirkel op zich zijn er ook een aantal vaststellingen. In de binnenste cirkel kwamen vrienden het allermeele terug. Maar ook school, leerkrachten en klasgenoten enerzijds en begeleider, meter en peter en voogd anderzijds, werden vaak dicht bij de respondent geschreven. Dit al dan niet in combinatie met ook vrienden in de binnenste cirkel. Eveneens waren er een aantal respondenten die enkel en alleen familie in de binnenste cirkel hadden staan. Bij deze laatsten was er geen oververtegenwoordiging van meisjes of jongens of van BBM of NBBM. Opmerkelijk is ook dat enkele respondenten in deze cirkel hun toekomstperspectieven neerschreven. Zo werd o.a. werk voor later, diploma behalen, een vriendin in de toekomst dicht bij de respondent gezet in de binnenste cirkel.

Vrienden worden in de middelste cirkel eveneens het meest neergeschreven door de respondenten. De beschrijving van de vrienden verschilt wel: in deze cirkel gaat het om vrienden van bv. school of de voetbal of zoals de respondenten het zelf omschrijven zijnde 'gewone vrienden'. Dit i.t.t. een beste vriend of meerdere vrienden die nog dicht bij de respondent staan in de binnenste cirkel. Maar ook school, leerkrachten en klasgenoten enerzijds en begeleider, meter en peter en voogd anderzijds blijven naast vrienden het meest terugkomen. Opvallend is wel dat in deze cirkel allerlei organisaties beginnen op te komen. Zowel instanties zoals het OCMW, Caritas en Minor-Ndako

alsook activiteitenorganisaties zijnde Tumult en vzw Jong, komen meermaals terug in de middelste cirkel.

Tenslotte wordt er in deze paragraaf kort ingezoomd naar de buitenste cirkel. Hier wordt eveneens door de respondenten vrienden het meest opgeschreven. Ook school, leerkrachten, klasgenoten en organisaties vinden we opnieuw terug. Naast de formele instanties zoals OCMW en Fedasil zijn het vooral vrijetijdsorganisaties die hier een plaats kennen in de buitenste cirkel van de respondenten. Voetbalclubs en buurtsport worden o.a. hier opgeschreven. Zoals in de middelste cirkel kan hier ook een nieuwe opkomst opgemerkt worden. Het gaat om, zoals de respondenten het zelf uitdrukken, mensen die ze kennen, bv. kennissen in de stad waar ze wonen. Opvallend is hier dat geen enkele respondent, i.t.t. de vorige twee cirkels, een voogd, begeleider, meter en peter of assistent plaatst.

Voor het verdiepen in het huidig sociaal netwerk van de respondenten wordt gebruik gemaakt van de structuur die ook in de literatuur werd aangewend om het sociaal netwerk van minderjarige vluchtelingen te bestuderen.

1.1 De verschillende niveaus in het huidig sociaal netwerk van de respondenten

1.1.1 Individu

Het sociaal netwerk situeert zich rond de respondent. Vandaar dat ook resultaten m.b.t. tot de respondent op zich, kort besproken zullen worden zoals het individueel niveau ook aan bod is gekomen in het onderdeel literatuurstudie. Er is een groep respondenten die van mening is dat ze nog steeds dezelfde persoon zijn vandaag en een even grote groep respondenten die vertellen dat ze niet meer dezelfde persoon zijn. De eerste groep heeft het over de verschillen zoals o.m. de vrienden niet meer zien waarmee ze zijn opgegroeid, andere cultuur, andere mensen maar dat ze desondanks hetzelfde gebleven zijn. De tweede groep respondenten, eveneens zowel BBM als NBBM respondenten, vindt dat ze veranderd zijn: in hun land van herkomst waren ze klein en nu zijn ze ouder, volwassener en meer zelfstandig. Twee NBBM respondenten geven hierbij aan dat ook hun ouders de verandering hebben gemerkt, dat ze socialer zijn geworden. Het zelfstandig zijn en zelf dingen kunnen doen, wordt ook door veel respondenten als belangrijk aangehaald en gezien als iets waarover ze tevreden zijn. Wanneer het gaat over hoe ze hun dromen kunnen verwezenlijken en wie hen daar bij kan helpen, geven meerdere respondenten aan dat ze dit zelf moeten en willen doen. Ook als respondenten hun leven nu en in het begin in België vergelijken, benadrukken ze dat ze tevreden zijn dat ze nu meer alles zelf kunnen regelen en zelf hun leven en toekomst kunnen opbouwen.

"Interviewer: Wat zou je dan vertellen over je leven vandaag in deze stad?"

Respondent: Euhm ja, ik zou als eerste zeggen dat ik hier gelukkig en veilig ben, dat ik veilig aankwam en dat ik nu mijn leven en mijn toekomst kan opbouwen, zoals ik dat wil. Nu heb ik een eigen keuze en ja... ." (NBBM, 18 jaar, Afghanistan).

Wanneer het gaat over de respondenten zelf en hun leven, valt het op dat enkelen de nadruk leggen op hun leven dat 'gewoon is zoals het leven van andere mensen'. Ze doen net zoals andere mensen, bv. naar school gaan. Als illustratie een antwoord van een respondent op de vraag om zichzelf te beschrijven: "Ja ik ben iemand die... Ja hoe kan ik mezelf nu beschrijven.. Gewoon zo een teenager, ik probeer niet speciaal te zijn. Ik wil gewoon een random teenager zijn." (BBM, 17 jaar, Syrië). Hiernaast komen, wanneer het over de respondent zelf gaat, nog twee andere zaken naar voor: geslotenheid en wantrouwen. Wanneer het gaat over met wie de respondenten spreken over onderwerpen die ze als belangrijk ervaren, geven enkele respondenten aan dat ze dit meestal voor zichzelf houden en er met niemand over praten. Zo geeft bv. een NBBM respondent aan dat als er iets is en hij zich niet goed voelt, dit op een papier schrijft. De respondent legt uit dat hij het eerst zelf probeert beter te maken. Een vrouwelijke BBM respondent heeft het hierbij eerder over de moeilijkheden die ze ervaart om haar emoties te uiten.

"Respondent: Ik kan mijn emoties niet zo gemakkelijk uiten. Vroeger kon ik dat wel maar nu niet meer. Ik heb het een beetje moeilijk om te tonen welke emotie ik heb, een beetje zo gewoon, ik heb het moeilijk.

[...]

Respondent: Ja, ik vertel altijd over mijn problemen aan mijn goede vriendinnen maar ze kunnen er bijna niets aan doen want ze kunnen niet bij mij komen ofzo

Interviewer: Want je praat nu via...?

Respondent: Facebook enz.

Interviewer: Ah ja. Dus als er iets is dan zeg je dat wel tegen hen?

Respondent: Ja maar dat is toch geen oplossing omdat ik kan gewoon met hen via sociale media praten dus ik zie hen niet meer. En soms ik zie zo foto's ofzo waar ze samen zijn en zo en dan heb ik een beetje gevoel van verdrietig, dat ik niet bij hen kan zijn. En ja...

Interviewer: Maar hoe komt dat dan, dat je je emoties nu minder goed kan uiten?

Respondent: Ik weet niet echt. Ik heb het echt zo moeilijk [...]. En daardoor zeg ik zo, ik kan dat niet tonen welke gevoel ik heb. Maar als ik blij ben, dan kan ik echt niet blij zijn. Ik ben altijd voorzichtig om mijn emoties te uiten, ik weet niet waarom. En soms zo het gevoel van ja, ik weet niet, ik voel me een beetje onvoldoende...

Interviewer: Hoezo?

Respondent: Dat niemand me graag heeft." (BBM, 16 jaar, Iran).

Bij enkele respondenten komt wantrouwen naar voor. Dit wantrouwen is verschillend van aard en uit zich op verschillende momenten tijdens het interview met de respondenten. Zo is er een respondent die denkt dat mensen hem misschien gaan uitlachen als hij zichzelf Belg noemt.

Twee anderen hebben het over vertrouwen tijdens het tekenen van hun sociaal netwerk. De ene verklaart dat hij niemand belangrijk kan neerschrijven omdat hij alleen zijn familie vertrouwt. In zijn land van herkomst had hij meer vrienden legt hij uit, omdat hij daar gemakkelijker kon vertrouwen. De andere respondent heeft het over het moeilijk hebben om mensen te vertrouwen en daarom vindt hij het lastig om namen van mensen in de tekening te zetten. Verder is er nog een respondent die zichzelf omschrijft als een persoon die altijd eerlijk is, volgens hem is dit niet goed omdat mensen je gevoelens dan gebruiken.

Als laatste zijn er enkelen die de nadruk leggen op doorzettingsvermogen en positief denken wanneer ze praten over zichzelf. Ze geven aan dat ze nooit opgeven, niet denken aan iets niet kunnen maar altijd gericht zijn op vooruitgaan. Een illustratie van dit positief denken is volgend geselecteerd gespreksfragment van een respondent:

"Respondent: Heb je negatief, dan je moet weten, je hebt langer leven.

Interviewer: Hoezo langer leven?

Respondent: Euhm... Ik heb leven, bv. één week, als ik heb iets negatief, twee weken. Zo.

Interviewer: Ah ja! Dus je ziet iets negatief als iets positief?

Respondent: Ja, als je hebt negatief dan ga je langer leven. Mijn opa heeft mij dat gezegd

Interviewer: Ja? Dat is wel mooi!" (NBBM, 18 jaar, Afghanistan).

1.1.2 Familie

Zoals ook de tekening van het huidig sociaal netwerk toont, is familie zeer belangrijk en wordt deze dicht geplaatst bij bijna alle respondenten. Wanneer gevraagd wordt waarom familie voor de respondenten belangrijk is, komen uitspraken als 'het steeds achter mij staan', 'alles gegeven voor een beter leven voor mij (NBBM) of voor de familie (BBM)' en het vanzelfsprekend zijn van het belang van familie naar voor. Zoals volgende respondent dit laatste verwoordt: "*Waarom zijn ze zo belangrijk? Ze zijn mijn familie, iedereen is blij met zijn familie, dus ik ook.*" (NBBM, Afghanistan).

Het gaat hierbij hoofdzakelijk om het kerngezin: moeder, vader, broers en zussen. Daarnaast worden ook grootouders, ooms en tantes af en toe vermeld bij de familie in het sociaal netwerk van de respondenten. Wanneer er vragen worden gesteld die polsen naar kwaliteitsvolle relaties zoals: 'Met wie praat je over dingen die zeer belangrijk voor jou zijn?' of 'Met wie neem je contact op wanneer je het moeilijk hebt?', wordt dit bij de BBM respondenten ingevuld door ouders en andere familieleden. Soms worden ook vrienden in tweede instantie hieraan toegevoegd.

"Mijn broer is mijn beste vriend. Als ik niemand heb, dan heb ik mijn broer." (BBM, 16 jaar, Syrië).

Opmerkelijk is, dat als er gekeken wordt naar de respondenten die alleen zijn gekomen (NBBM), de grote meerderheid een betekenisvolle rol toeschrijven aan ofwel een beste vriend, een ex-begeleider, voogd of 'meter'. Deze worden door de respondenten omschreven als een soort van familie. Wanneer hier de vragen worden gesteld m.b.t. de aanwezigheid van kwaliteitsvolle relaties, zijn deze personen vaak het antwoord bij de NBBM respondenten, al dan niet in combinatie met familie in het land van herkomst. Dit toont m.a.w. een kwaliteitsvolle relatie waarbij de

respondenten ook tevredenheid en dankbaarheid uitdrukken tegenover dit belangrijk contact voor hen. De respondenten geven echter aan dat deze hun familie niet kunnen vervangen, ze nemen eerder nu de plaats in van familie.

"Interviewer: Maar zo bv. ja als je even met iemand zou willen bellen om je beter te voelen?"

Respondent: Ja en zij [zegt naam van begeleider]

Interviewer: Zij?

Respondent: Ja ik kan niet altijd naar mijn broer bellen ja, als da gaat ik ga da altijd doen maar dat gaat niet altijd, beter dan [wijst naar begeleider op de tekening]

Interviewer: Ja oké

Respondent: Ze is altijd beschikbaar." (NBBM, 16 jaar, Afghanistan).

Een andere respondent spreekt over zijn beste vriend omdat zijn familie niet bij hem is. Ondanks dit besef wordt de belangrijkheid van deze personen voor de NBBM respondenten geuit door deze te plaatsen in de binnenste of middelste cirkel van hun huidig sociaal netwerk. Het valt echter op dat bij respondenten die hier met familie zijn, geen enkele keer een beste vriend, een belangrijke begeleider of een voogd in hun sociaal netwerk wordt omschreven als 'soort van familie', i.t.t. de NBBM respondenten dus.

Zowel de meerderheid van de respondenten die alleen zijn gekomen alsook enkele respondenten die hier met hun familie zijn, benadrukken het cruciale belang van de fysieke nabijheid van familie en het met hen samen zijn. De BBM respondenten vertellen dat ze blij zijn om hier samen met hun familie te zijn. Er zijn veel dingen veranderd in hun leven vanwege het geforceerd moeten migreren maar het samen zijn met de familie is wel hetzelfde gebleven. De NBBM respondenten hebben het er daarentegen over dat niks hetzelfde is gebleven. Ze moeten nu hun familie missen en ze hebben het over hun nieuwe droom die ze willen verwezenlijken: terug samen zijn met hun familie, een droom die er niet was in hun land van herkomst. Wel spraken ook veel BBM respondenten over het missen van andere familieleden die nog in het land van herkomst zijn, zoals bv. grootouders. Enkele NBBM respondenten zeggen ook steeds veel aan hun hoofd te hebben en dat pas wanneer de familie bij hen is, dit minder zal worden.

"Ja zeker we hebben daar veel problemen in Afghanistan. Soms is mijn oom op facebook en dan vraag ik hoe het is met mijn moeder en zo, soms antwoordt hij twee dagen niet. Waarschijnlijk is er geen internet ofzo, dan denk ik er is misschien iets gebeurd met mijn oom, met mijn familie en zo denk ik de hele dag veel na. [...] En ik ben zeker als mijn broers naar school gaan, misschien worden ze op straat opgepakt, voor hen ben ik wel bang. Ik zeg tegen mijn moeder dat ze moeten thuisblijven, zij moeten naar hier komen, dan ben ik ben ik niet meer bang." (NBBM, 17 jaar, Afghanistan).

De meerderheid van de respondenten die hier zonder familie zijn, hebben nog contact met hun directe familie maar er zijn sterke variaties. Sommigen praten met hun familie eenmaal in de maand en anderen praten meerdere keren per week. Het hangt ook vooral af van de situaties in het land van herkomst om te kunnen communiceren, bv. internetproblemen. Er zijn slechts enkele

respondenten die geen contact meer hebben met hun familie in hun land van herkomst. De nood aan en het hopen op de mogelijkheid om herenigd te worden en het gemis van hun familie, wordt door de meerderheid van de NBBM respondenten meermaals uitgedrukt tijdens het interview. Hieronder volgt de beschrijving van een respondent die geïnterviewd werd kort nadat zijn moeder bij hem kwam wonen in België in het kader van gezinshereniging:

"Ik heb de perfectste dag gezien na drie, drie jaar ongeveer mijn moeder niet te zien. Ik heb alleen gewoond en dan mijn moeder gezien, na drie jaar dat ik haar gezien heb, dan vond ik dat... Ja dag van mijn leven." (BBM, 18 jaar, Somalië).

Wel zijn er ook twee respondenten (BBM) die wijzen op het feit dat het in het begin niet gemakkelijk was om hier in België samen met de familie een leven te starten. Zo geeft een respondent aan dat er nog tijd nodig is om terug te kunnen leven met zijn ouders zoals ze voordien leefden in hun land van herkomst. Zo zag hij zijn vader vroeger niet veel omdat deze veel werkte, i.t.t. nu in België waar zijn moeder werkt en zijn vader niet omdat hij de taal niet machtig is. Een andere respondent heeft het over haar vader, die hier al veel langer was dan haar, opnieuw leren kennen in België. Het terug dicht samenleven met haar vader zorgde in begin voor spanningen vertelt de respondent.

Naast het belang van het samen kunnen zijn is het merendeel van de respondenten tevreden over de familie op zich. Er moet ook wel vermeld worden dat enkele respondenten het hadden over verantwoordelijkheden wanneer het ging over familie. Deze verantwoordelijkheden waren divers van aard en zijn verschillend wat betreft de BBM en NBBM respondenten. Enkele respondenten die samen met hun familie in België zijn, geven aan dat ze regelmatig hun ouders helpen met vertalen en jongere broers en zussen helpen met huiswerk. Dit stoort de respondenten niet maar wel hopen ze dat hun ouders snel zelfstandiger zullen zijn op vlak van taal. Bij enkele respondenten die alleen zijn gekomen in België is die verantwoordelijkheid van een andere aard. Het gaat eerder om een druk die ze ervaren om zelf een goede toekomst op te bouwen en zich steeds sterk te houden, leggen ze uit. Het zichzelf sterk houden komt o.a. tot uiting in volgend geselecteerd gespreksfragment met een respondent.

"Interviewer: Nu als je een beetje triestig bent, naar wie ga je dan?"

Respondent: Misschien pff..

Interviewer: Je mag meerdere zeggen hé

Respondent: Soms bij mijn vrienden maar nooit bij familie

Interviewer: Nooit?

Respondent: Nu niet, hier niet. Misschien in Albanië. Toen ik in Albanië was, sprak ik met mijn mama wanneer ik triest was

Interviewer: Ja

Respondent: Maar nu, hier niet want als ik zeg bij mijn mama, bij mijn papa, bij mijn andere euhm nonkel zo, zij gaan meer triest zijn

Interviewer: Ah ja, ja

Respondent: Snap je?

Interviewer: Oké

Respondent: Want ik weet zeker dat ze meer triest gaan zijn en ik zeg dat niet bij familie. Bij mijn vrienden, mijn assistenten of misschien soms bij mijn voogd, begeleiding, ja.” (NBBM, 17 jaar, Albanië).

Deze respondenten willen niet alleen een goede toekomst voor zichzelf maar ook voor hun familie. Meerdere respondenten zijn dan ook veel zelf bezig met het bekijken van de mogelijkheden om hun familie naar België te kunnen brengen. Niettemin is er ook een respondent die met familie in België is en die aangeeft dat ze bang heeft om haar ouders teleur te stellen op vlak van school.

1.1.3 Vrienden

Wanneer er gekeken wordt naar de vrienden die het dichtst bij de respondent worden geplaatst (binnenste cirkel), zien we het volgende: bij de grote meerderheid van de respondenten die vrienden in de binnenste cirkel plaatsen, gaat het om vrienden van niet-Belgische afkomst. Specifieker zien we dat het overwegend gaat over beste of goede vrienden die uit hetzelfde land van herkomst komen en die in de meeste gevallen net zoals de respondenten vluchteling zijn geweest. De meeste vrienden uit hetzelfde herkomstland hebben de respondenten leren kennen in de opvang. Slechts in twee gevallen kende de respondent deze vriend al van in het herkomstland. Naast het merendeel vrienden in België die uit hetzelfde land afkomstig zijn, worden ook nog in mindere mate vrienden die in het land van herkomst wonen het dichtst bij de respondent geplaatst. Op één respondent na, is er nog contact met deze vrienden op al dan niet regelmatige basis. Enkele respondenten vernoemen ook vrienden in deze cirkel die migrant zijn en uit verschillende landen komen (niet hetzelfde land van herkomst), waarbij niet geweten is of deze al dan niet vluchteling zijn. Het gaat om vrienden die ze o.a. in de Okan hebben leren kennen. Er zijn slechts enkele respondenten waarbij hun vrienden het dichtst bij hun, bestaan uit zowel vrienden met een niet-Belgische afkomst alsook vrienden van Belgische afkomst. Slechts één respondent, heeft enkel en alleen Belgische vriendinnen in haar binnenste cirkel staan. Als er een persoon van Belgische origine in de binnenste cirkel staat, is dit bijna altijd een begeleider, voogd of meter die het dichtst bij de respondent wordt geplaatst. Dit met uitzondering dus van de eerder vernoemde vrouwelijke respondent en de slechts enkele respondenten met hun dichte vrienden van zowel niet-Belgische als Belgische afkomst.

Respondent: En als je naar hier komt heb je minder vrienden

Interviewer: Ah ja hoezo?

Respondent: Want ik kan, ik ken niemand van België hier. Mijn vrienden zijn allemaal van Syrië ja

Interviewer: Ah ja, ja. Je vrienden nu dus?

Respondent: Uhu.” (BBM, 16 jaar, Syrië).

Op vlak van kwantiteit waren er zowel respondenten die spreken over één beste vriend(in) alsook respondenten die het hebben over enkele beste of goede vrienden in deze cirkel. Vijf respondenten van het totaal aantal geïnterviewden, allemaal mannelijke respondenten, vermelden ook hun vriendin in hun sociaal netwerk. Drie respondenten plaatsen hun vriendin het dichtst bij hunzelf. Al deze vriendinnen zijn van niet-Belgische origine: twee vriendinnen zijn ook vluchteling geweest, wel van een ander land van herkomst en één vriendin woont in het land van herkomst van de respondent in kwestie.

Vervolgens zal nu gekeken worden naar vrienden die respondenten minder dicht bij zich plaatsen dan die hierboven maar wel dichterbij dan de vrienden die hieronder nog worden besproken. Eveneens bevinden zich hier in de middelste cirkel bij meerdere respondenten vrienden die in België zijn en uit hetzelfde land van herkomst komen en een vluchtelingenverleden hebben. Maar hier vermeldt het merendeel van de respondenten ook de aanwezigheid van vrienden met Belgische afkomst. In deze cirkel spreken de respondenten minder over één of enkele beste vrienden maar eerder over groepen van vrienden. Zo wordt er o.a. door respondenten vrienden van voetbal en vrienden van school aangehaald. Wanneer zo'n groep beschreven wordt, gaat het om jongeren met een andere en verschillende origine (ook jongeren met Belgische origine). Vrienden die zich in het land van herkomst bevinden, worden hier in mindere mate aangehaald door de respondenten. De nadruk van de meeste respondenten wordt op dit niveau gelegd op vrienden met verschillende nationaliteiten: Afghaans, Turks, Marokkaans, Belgisch enzovoort.

Als laatste worden vrienden bestudeerd die door respondenten wat verder, nl. op de buitenste cirkel worden geplaatst. Hier zijn geen dingen die opvallen. Er zijn zowel enkele respondenten die het hebben over vrienden in het land van herkomst, anderen spreken over vrienden die in België zijn en van hetzelfde land van herkomst. Maar ook vrienden van Belgische afkomst worden hier aangehaald. Wat betreft de kwantiteit gaat het hier meestal om meerdere vrienden.

1.1.4. School & andere instituten

Wanneer aan de respondenten wordt gevraagd om twee dingen te zeggen waarover ze vandaag echt heel tevreden zijn, komt zeer vaak het naar school kunnen gaan terug bij het merendeel van de respondenten. Eveneens zijn in alle cirkels van het sociaal netwerk school, leerkrachten en klasgenoten terug te vinden, net zoals in bijna alle getekende sociale netwerken van de respondenten.

Naast school zijn er een aantal andere organisaties terug te vinden in het sociaal netwerk van vele respondenten. Er zijn de formele hulporganisaties, zoals het OCMW bv., die worden opgeschreven omdat ze hulp en ondersteuning bieden aan de respondent en eventueel aan zijn of haar familie. Daarnaast zijn er jongerenorganisaties, zoals bv. Tumult en vrijetijdsinstanties, zoals een voetbalclub bv., terug te vinden in het sociaal netwerk van de respondenten. De respondenten vertellen hierbij dat ze deze hebben opgeschreven omdat ze daar naartoe gaan en er sociale contacten hebben, waarbij sommigen daarvan zijn uitgegroeid tot vriendschappen. Daarnaast zijn begeleiders, voogden en assistenten bij de meerderheid van de respondenten eveneens terug te vinden in hun sociaal netwerk. Al deze instanties werden eerder al kort aangehaald omdat ze sociale contacten betekenen voor de respondenten. Deze zullen echter niet verder uitgediept

worden aangezien de onderzoekfocus van deze thesis bij het informeel sociaal netwerk van de respondenten ligt.

Wel moet er nog vermeld worden dat geloof of religie door enkele respondenten in de binnenste en middelste cirkel werd geplaatst. Echter werd door meerdere respondenten, ook die dat geen religie of iets gelijkaardig in hun sociaal netwerk hadden staan, gesproken over de moskee waar ze vrienden hebben gevonden en samen met vrienden naartoe gaan. Hierbij halen enkelen ook aan dat ze blij zijn om daar met mensen in contact te komen en samen te bidden. Daarnaast zijn er twee respondenten die praten over de kerk om uit te leggen dat ze hier minder vrienden hebben dan in hun land van herkomst. In hun land wordt er meer tijd met iedereen samen doorgebracht en het naar de kerk gaan is een heel sociaal gebeuren met familie en vrienden. De respondenten halen aan dat het hier anders is en dat ze daarom nu de kerk niet noteren in hun tekening van hun sociaal netwerk.

1.1.5. Etnische gemeenschap

Wanneer het gaat om de etnische gemeenschap geeft de meerderheid van de respondenten aan dat ze zich deels Belgisch voelen en deels van hun land van herkomst voelen, bv. Syrisch, Afghaans,... Hierbij leggen enkele respondenten uit dat wanneer ze bij Belgen zijn, ze zich ook Belgisch voelen en wanneer ze dan bij mensen van hun land van herkomst zijn, ze zich dan als iemand van hun land voelen.

"Interviewer: Voel jij je Belg?"

Respondent: Ha. Soms wel, als ik bij vrienden van België ben en we zijn op stap, soms wel..

Interviewer: En wanneer niet?"

Respondent: Als ik Irakees kook dan voel ik me zeker niet van België en wanneer ik Arabisch praat, zie ik wel dat ik geen Belg ben. Want sommige dagen praat ik het meest Nederlands of Engels in plaats van Arabisch. Soms één week zonder één woord Arabisch en sommige dagen als ik met [naam van een vriend] babbel in het Arabisch en gebruik ik sommige woorden uit het Nederlands zoals 'allee' of 'amai' en ja". (NBBM, Irak).

Er is echter ook een andere respondent die net het omgekeerde verklaart. Deze respondent bekijkt het zich al dan niet Belg voelen op een meer stedelijk niveau, nl. 'Hasselaar zijn'. Deze persoon legt uit dat als hij met Belgische vrienden in zijn stad is, Hasselt, dat hij zich dan anders voelt. Maar als hij in een andere stad met mensen praat die de opmerking maken van 'ah ja jij komt van Hasselt', dan voelt hij zich op dat moment wel een Hasselaar. Slechts een paar respondenten identificeren zich enkel en alleen met hun land van herkomst. Eveneens zijn er enkele respondenten die aangeven dat ze zich niet identificeren met een cultuur, ze voelen zich bv. niet Syrisch maar ook niet Belgisch maar ze voelen zich gewoon als zichzelf.

Wanneer we echter kijken naar de verhouding tussen contact met mensen van het herkomstland en contact met mensen van Belgische origine, is er te zien dat de meerderheid van de respondenten aangeeft overwegend weinig contact te hebben met Belgische mensen. Het beperkt zich in de meeste gevallen tot contact op school, met begeleiders, voogden en assistenten en

contact via vrijetijdsorganisaties, zoals bv. samen voetbal spelen al dan niet bij een club of op een informele manier georganiseerd. Het merendeel van de respondenten geeft aan vooral contact te hebben met personen uit hetzelfde herkomstland en/of andere vluchtelingen en/of migranten. Wanneer hierover wordt doorgegaan, vertellen enkele respondenten dat er in hun omgeving veel migranten zijn (al dan niet vluchtelingen, al dan niet eerste of tweede generatie migranten), zowel op school, in de klas (ook respondenten die niet meer in de Okan klas zitten halen dit aan) als in de buurt. Deze respondenten kwamen uit verschillende steden.

"Respondent: Allemaal in mijn straat, allemaal Arabisch

Interviewer: En vind je dat goed of niet goed?

Respondent: Nee

[...]

Respondent: Allemaal daar Arabisch, niet Nederlands, alle vrienden van papa Arabisch

Interviewer: Ja

Respondent: Allemaal Arabisch, alleen ik praat Nederlands. Alleen op school Nederlands, ik praat niet ergens anders dan op school Nederlands

Interviewer: En vind je dat goed of slecht?

Respondent: Niet goed

Interviewer: Omdat je meer Nederlands zou willen spreken?

Respondent: Ja." (BBM, 17 jaar, Syrië).

Er zijn ook enkele respondenten die vermelden dat ze nog een taalbarrière ervaren om met mensen van Belgische origine contact te hebben. Twee respondenten, waarvan hun beste vrienden vluchtelingen zijn uit hetzelfde land van herkomst, leggen uit dat hun beste vrienden voelen wat zij voelen en ze in moeilijke tijden altijd elkaar hebben gehad.

1.1.6. Bredere gemeenschap

Wanneer het gaat over België en de mensen die er wonen, zegt het merendeel van de respondenten tevreden te zijn en omschrijven ze de mensen in België als zijnde vriendelijk, sympathiek en behulpzaam. Echter geven ook een aantal respondenten aan dat naast deze goede mensen, er ook sommige mensen racistisch zijn en dat ze hierover ontevreden zijn. Zo haalt een respondent aan dat er ook niet goede mensen zijn, bv. sommige mensen in de buurt die niks terug zeggen wanneer hij dag zegt. Naast racisme komt ook stigmatisering bij enkele respondenten naar voren tijdens het interview. Zo is er bv. een respondent die zegt dat sommige mensen in België denken dat alle Afghaanse mensen allemaal terroristen zijn. Meerdere respondenten halen tenslotte ook aan dat respect belangrijk is voor hen.

"Respondent: Ik heb nooit aan een buur gevraagd om op bezoek te komen ofzo

Interviewer: Nee dus gewoon eens dag zeggen enz.?

Respondent: Ja en ik kan dat wel zeggen maar ik ben zeker, ze gaan niet komen

Interviewer: Nee?

Respondent: Nee ik ben zeker

Interviewer: En waarom niet?

Respondent: Euhm misschien... Ten eerste dat is, we zijn van Syrië ofzo. Dus ze gaan een beetje bang van ons zijn

Interviewer: Waarom zouden ze bang zijn?

Respondent: Ik weet niet... Ik weet eigenlijk niet

Interviewer: Dat is een gevoel dat je hebt?

Respondent: Ja omdat we zijn van Syrië en van de oorlog dus ze zijn misschien bang dat we hun gaan vermoorden ofzo

Interviewer: Ja dat kan dat je dat gevoel hebt hé

Respondent: Er zijn veel mensen die denken zo

Interviewer: Ja?

Respondent: Ja echt

Interviewer: Dat wist ik niet, ah ja oké. Dat is wel goed dat je me dat zo verteld dat je dat voelt, dan weet ik dat

Respondent: Of als ze, ze zijn ook bang van ons eten te eten ofzo of van koffie of thee te drinken

Interviewer: Alé dat is raar ja

Respondent: Ja

Interviewer: Dus je hebt zo wel dat gevoel of heb je dat echt al gehad met mensen dat ze daar echt iets van zeiden tegen jou?

Respondent: Nee ik heb dat niet gehad maar ik voel dat zo." (BBM, 16 jaar, Syrië).

1.2 Sociaal netwerk één jaar in België en in land van herkomst

Tenslotte kan meer inzicht verkregen worden over het huidig sociaal netwerk via de beschrijvingen van het sociaal netwerk door de respondenten toen ze één jaar in België waren en hun vroeger sociaal netwerk in hun land van herkomst.

Wanneer het sociaal netwerk toen de respondenten één jaar in België waren vergeleken wordt met het huidige sociaal netwerk, zien we veranderingen op vlak van kwantiteit, kwaliteit en densiteit. Bij de meerderheid van de respondenten was de binnenste cirkel al aanwezig ofwel enkel de familie. Dit wijst op de kwaliteit van familie die bij het begin dicht geplaatst wordt bij de respondent en nu na gemiddeld drie jaar nog steeds dicht staat. Op vlak van densiteit is er ook

verschil: een groot aantal respondenten geeft aan dat vrienden die nu dichtbij staan, verder weg stonden of zelf niet aanwezig waren in hun netwerk toen ze één jaar in België waren. Dit toont de kwaliteit van sommige vrienden voor de respondent die nu als beste vriend dichtbij staan.

Hetzelfde geldt voor school, leerkrachten en klasgenoten.

In het algemeen concluderen de respondenten dat ze in het begin niet zo veel mensen kenden en vrienden hadden zoals nu. Dat wijst erop dat de kwantiteit, de hoeveelheid personen in hun sociaal netwerk, groter is dan toen ze één jaar in België waren. Desalniettemin moet ook vermeld worden dat er enkele respondenten zijn die hun huidig sociaal netwerk hetzelfde ervaren als hun sociaal netwerk toen ze hier één jaar in België waren. Wanneer er gekeken wordt naar deze laatste hun huidig sociaal netwerk, zien we slechts één uitgebreid en breed netwerk over de verschillende cirkels. Vier ervan strekken zich uit over de drie cirkels maar zijn minder uitgebreid. De twee laatste sociale netwerken blijven beperkt tot de binnenste cirkel. Bij die respondenten die hun huidig netwerk als hetzelfde gebleven omschrijven, zijn er geen belangrijke verschillen tussen NBBM en BBM te zien.

Als het vroegere sociaal netwerk van de respondenten in het land van herkomst beschreven wordt aan de hand van het huidig sociaal netwerk, benadrukt de meerderheid van de respondenten het grote verschil op vlak van kwantiteit. Hun vroeger sociaal netwerk in het herkomstland wordt door de meeste respondenten als volgt beschreven: meer mensen kennen, meer vrienden en het samen zijn met veel familie. Op vlak van familie hebben de respondenten die hier alleen zijn toegekomen (NBBM), het vooral over het toen altijd bij hun dichte familie zijn en niet zoals nu hun familie niet zien. De respondenten die nu in België zijn met hun familie, hebben het bij het beschrijven van hun vroegere sociaal netwerk over het samenzijn met verdere familieleden zoals bv. een tante, het contact met andere families en ook burens. Dit verschil in het contact met de burens hier en in het land van herkomst, dat wordt ervaren door een aantal respondenten, wordt verder uitvoeriger besproken. Het vroegere sociaal netwerk van het merendeel van de respondenten wordt goed samengevat door een respondent aan de hand van zijn huidig sociaal netwerk, zijnde: *"Familie en vrienden gaan staan in de binnenste cirkel en al de rest valt helemaal weg. De stad, school, organisaties, dat maakt allemaal niet meer uit"*. (BBM, 17 jaar, Syrië). (doelend op het huidig sociaal netwerk waar naast familie in de binnenste cirkel, vrienden in de middelste cirkel, een formele organisatie, school en de stad, refererend naar zijn huidige woonplaats, in de buitenste cirkel staan).

2. Het gewenst sociaal netwerk van de respondenten: aspiraties en noden

Vervolgens zal nu gekeken worden naar de aspiraties die de respondenten uitdrukken met betrekking tot hun huidig sociaal netwerk en welke noden ze hierbij aangeven. Als eerste werd er aan de respondenten naar de tevredenheid gevraagd van hun huidig beschreven geheel sociaal netwerk. Hierbij zijn er toch wel uiteenlopende antwoorden. Het merendeel van de respondenten geeft aan tevreden te zijn over de tekening en ze zo 'goed' te vinden. Er zijn slechts enkele respondenten die aangeven dat hun huidig in kaart gebrachte sociaal netwerk perfect is en er een score van tien op tien aan geven. Een grote groep respondenten hun score daarentegen varieert eerder van zeven tot negen op tien met de vermelding dat ze over hun huidig sociaal netwerk wel

blij zijn maar dat nog een aantal dingen beter kunnen, wat vervolgens voor meer tevredenheid zou kunnen zorgen. De aspecten die nog beter kunnen volgens deze respondenten zijn verschillend van aard en hebben betrekking op de kwaliteit, densiteit en kwantiteit van hun huidig sociaal netwerk en ook op de toekomst. Zo zijn er drie respondenten die aangeven dat hun huidig sociaal netwerk beter kan worden als hun familie en/of vriend(en) van in het land van herkomst naar België zouden komen. Het dichter kunnen plaatsen van een persoon in het huidig sociaal netwerk werd als andere reden aangehaald door twee respondenten waardoor hun sociaal netwerk verbeterd wordt. Een vrouwelijke respondent (BBM) haar sociaal netwerk kan beter worden als ze meer in de tekening kan opschrijven dan nu. Eveneens een mannelijke respondent (NBBM) verklaart dat zijn score van acht kan verhogen als er in de toekomst nieuwe personen bijkomen. Twee andere respondenten geven aan dat als ze hun eigen familie hebben, met vrouw en kinderen, dat dan de tekening perfect is. Tenslotte verklaren enkele respondenten hun score van een acht en een negen op tien door te vermelden dat perfectie niet bestaat en niemand perfect is. Dan is er ook nog een respondent die om zijn huidig sociaal netwerk te beoordelen, vergelijkt met zijn vroeger sociaal netwerk in zijn thuisland. Hij stelt vast dat hij minder blij is dan in zijn land van herkomst omdat hij hier niemand heeft, enkel zijn familie. Zijn vrienden en andere familieleden zijn allemaal ginds. Hij geeft aan wel meer blij te zijn dan in het begin in België en daarom geeft hij zijn sociaal netwerk hier een zeven. In zijn land van herkomst krijgt zijn sociaal netwerk zeker een tien op tien.

"Interviewer: En als je nu een cijfer van één tot tien zou moeten geven voor de tekening nu hé, die we nu samen hebben gemaakt, hoeveel geef je er dan voor in totaal? Als één helemaal niet blij is en tien perfect is?"

Respondent: Hmm alé ik weet niet, gewoon negen

Interviewer: Ja negen en waarom negen?

Respondent: Want sommige dingen heb ik niet beantwoord, ik heb niet zo veel geschreven

Interviewer: Ja, zou je graag nog meer willen opschrijven?

Respondent: Ja maar ik weet niks". (BBM, 16 jaar, Congo).

Desalniettemin zijn er ook enkele respondenten die aangeven dat ze ontevreden zijn over hun huidig beschreven sociaal netwerk. Hier bevinden zich respondenten die een vier of vijf op tien toekennen aan hun gemaakte tekening. De redenen voor deze ontevredenheid waren steeds verschillend en persoonlijk. Het gaat hierbij om drie mannelijke NBBM respondenten en één vrouwelijke BBM respondent. Een mannelijke respondent geeft zo een vier op tien voor zijn huidig sociaal netwerk en hoopt dat zijn tekening in de toekomst er anders zal uitzien met zijn familie en twee vrienden uit zijn land van herkomst dicht bij hem. Een vijf op tien wordt gegeven door de vrouwelijke respondent omdat ze meer mensen in de binnenste en middelste cirkel wilt en dan vooral meer mensen van haar eigen leeftijd.

"Interviewer: En die tekening, droom je dat die er anders zou uitzien in de toekomst of is dat goed?"

Respondent: Misschien meer mensen in de eerste en de tweede cirkel, misschien.

Interviewer: Uhu. Hoe tevreden ben je met die tekening?

Respondent: Niet zoveel. Want er staan bijna... niet echt nieuwe mensen. Het is gewoon mijn ouders, mijn tante, mijn oom. Ik heb niet zoveel meisjes, jonge mensen enz.

Interviewer: Dus je zou meer mensen van jouw leeftijd erin willen?

Respondent: Ja

Interviewer: En als je dan een punt van één op tien moest geven, hoeveel zou je dan geven?

Respondent: Vier ofzo

Interviewer: Uhu dus je wil graag dat dat gaat veranderen in de toekomst?

Respondent: Ja

Interviewer: Maar denk je ook dat dat gaat gebeuren?

Interviewer: Dat hangt af.. Alé als ik blijf gewoon afstand nemen van anderen dan gaat dat niet veranderen. Maar als ik probeer... ofwel kies ik altijd zo foute mensen, das ook een... Misschien diegene die ik kies om bevriend te worden is niet de juiste persoon, ik moet met iemand anders dat proberen ofzo. Als het met iemand mislukt dan is dat omdat haar karakter zo is en dat niet bij mij past. Misschien als ik bij iemand anders probeer dan gaat het wel lukken." (BBM, 16 jaar, Iran).

Als er even gekeken wordt naar de tekening van de twee andere respondenten die ontevreden zijn over hun huidig sociaal netwerk, is er een zeer beperkt netwerk te zien. Langs de ene kant een tekening met alleen maar mensen die zich nog in het land van herkomst bevinden, familie en vrienden, verspreid over alle cirkels. Langs de andere kant een sociaal netwerk met enkel een broer en een ex-begeleider die als een zus ervaren wordt in de binnenste cirkel, een voogd en begeleider in de middelste cirkel en drie beste vrienden van Afghanistan die ook in België zijn. Beiden respondenten ervaren de tekening als niet goed en zijn er niet tevreden over. De ene respondent geeft aan dat hij normaal familieleden zou moeten opschrijven maar dat dit niet kan omdat meerdere familieleden overleden zijn of hij heeft er geen contact meer mee. De andere respondent vraagt zich af hoe hij blij kan zijn als hij geen contact kan maken met zijn ouders en vrienden, niets van hen weet en hen pas kan terugzien als er vrede komt in zijn herkomstland. Het is onmogelijk op die manier om het huidig sociaal netwerk te veranderen, besluit de respondent.

Naast de noden die voortkomen uit de vraag naar de al dan niet tevredenheid over het huidig sociaal netwerk (zie hierboven), komen er gaandeweg tijdens de interviews nog andere noden en nuances van de noden aan de oppervlakte. Zo is er nood aan het willen samenzijn met familie, die zich nog in het land van herkomst bevindt, bij de NBBM respondenten. Ook zijn er meerdere

respondenten die uitdrukken dat ze graag meer contact met Belgische mensen willen en specifiek meer Belgische vrienden willen. Ze geven aan dat ze nu geen of te weinig, volgens hen, mensen kennen van België, zeker wat betreft jongeren. *"Ik wil Belgische mensen hebben alé vrienden bedoel ik [...] maar hoe kan ik contact maken? Als ik niemand ken ja...."*. (BBM, 16 jaar, Syrië).

Zoals eerder vermeld, geven respondenten aan dat ze meer tevreden zullen zijn over hun sociaal netwerk als sommige personen dichter geplaatst kunnen worden. Doch respondenten die aangeven tevreden te zijn over hun sociaal netwerk, zien graag de densiteit van hun huidig sociaal netwerk in de toekomst toenemen. Zo zijn er enkele respondenten die iedereen in hun huidig sociaal netwerk dichter willen plaatsen, m.a.w. de binnenste cirkel nog dichter bij hen, de personen/organisaties op de middelste cirkel die evolueren naar de binnenste, enzovoort. Hetzelfde geldt op vlak van kwantiteit: ook respondenten die aangaven tevreden te zijn over hun sociaal netwerk van nu, zouden graag (nog) meer mensen op de tekening willen zetten. Enkele respondenten geven tevens aan dat ze graag een vriendin willen in de nabije toekomst. Het gemis naar familieleden en vrienden in het land van herkomst wordt aangehaald door vele respondenten en ze omschrijven deze dan ook als personen die ontbreken op hun huidige tekening van hun sociaal netwerk. Tenslotte benadrukken meerdere respondenten ook de nood die ze hebben aan op een zelfde plek te blijven wonen en niet meermaals te verhuizen. Hierbij hebben sommige respondenten het specifiek over in dezelfde stad blijven wonen, anderen over het algemeen in België blijven wonen. Dit omdat ze, zoals de respondenten het zelf zeggen, die plek nu kennen, hun contacten hebben, zoals o.a. vrienden, een leven hebben opgebouwd en ze niet alles opnieuw ergens anders willen beginnen. Hierbij vullen verschillende respondenten ook nog aan dat ze meermaals zijn moeten verhuizen in het verleden waardoor het niet gemakkelijk was om vrienden te maken. Een respondent heeft het zo ook over het verhuizen van de ene opvang naar de andere opvang, verspreid over heel België, waardoor deze respondent steeds zijn vrienden moest missen van in de vorige opvang, telkens opnieuw. Zowel BBM als NBBM respondenten met eveneens alle verschillend statuten gaven uiting van deze nood.

3. Overkoepelende focussen: de stad en toekomstperspectieven

3.1 Invloed van de stedelijke context op het sociaal netwerk van de respondenten

3.1.1 Stedelijk niveau

De meerderheid van de respondenten is van mening dat het wonen in een stad ervoor zorgt dat er sneller met andere mensen in contact kan gekomen worden en dat het leren kennen van mensen sneller gebeurt dan in een dorp. De overige respondenten geven aan dat het contact leggen en het leren kennen van mensen even snel gaat als je in een dorp woont. Het hangt vooral van jezelf af: ben je een sociale persoon of niet en het hangt dus minder af van het wonen in een stad op zich. Niemand van de respondenten is van mening dat het contact leggen met andere mensen sneller in een dorp gebeurt dan in een stad. De meerderheid van de respondenten vindt het ook leuk om in een stad te wonen. De stad biedt volgens hen heel wat positieve zaken. Meermaals wordt hierbij de

aanwezigheid van goede en vriendelijke mensen aangehaald. Dit wordt o.a. weergegeven door volgende respondent:

"Respondent: Ja positief, belangrijk is dat het hier heel rustig is en er zijn geen problemen met mensen, het zijn goede mensen en vriendelijke mensen, euhm ja goede mensen (lacht)

[.....]

Interviewer: En denk jij eigenlijk dat het wonen in een stad ervoor zorgt dat je makkelijker in contact komt met mensen omdat je woont in een stad?

Respondent: Ja heel gemakkelijk. De mensen euhm, als ik zeg ik ben van buitenland en als ik zeg sorry ik ken dat woord niet of ik begrijp niet wat u zegt enz. dan gaat hij herhalen. Daarom zijn ze vriendelijk de mensen hier en ik hou van die stad hier." (BBM, 18 jaar, Syrië).

Wanneer het gaat over de stad wordt diversiteit meermaals aangehaald door verschillende respondenten. Het in contact kunnen komen met verschillende nationaliteiten, zowel hun eigen etnische gemeenschap als Belgen en mensen van andere origine, wordt door de meerderheid als een positief punt ervaren. Ook omdat ze mensen van hun eigen etnische gemeenschap en cultuur terugvinden. Een illustratie hierover van een respondent:

"Interviewer: Zijn er voordelen, echt positieve dingen, van in een stad te wonen?

[...].

Respondent: Euhm ik kan zeggen een voordeel hier is, hier ken je veel Afghaanse mensen, ik heb goeie vrienden gevonden, van België, ook van andere landen." (NBBM, 18 jaar, Afghanistan).

Voor een aantal respondenten is de aanwezigheid van andere leeftijdsgenoten een belangrijk voordeel dat een stad kan bieden. Zo is er een respondent die zijn stad als zeer saai ervaart omdat er alleen maar oude mensen wonen. Meerdere respondenten verkiezen een stad boven een dorp omdat je in deze laatste maar weinig jonge mensen ziet. De stad wordt tenslotte ook positief beoordeeld door vele respondenten omdat er volgens hen veel meer dingen te doen zijn dan in een dorp. Hierbij hebben ze het o.a. over voetbaltoernooien en andere sportactiviteiten die in het park in de stad georganiseerd worden. De belangrijkheid hiervan op sociaal vlak wordt duidelijk door onderstaande geselecteerd gespreksfragment:

"Interviewer: Zijn er problemen waar je over zou praten? Iets wat je misschien minder vindt?

Respondent: Ja, dat ik met zoveel mensen rond mij, mij toch soms heel alleen voel.. Dat is iets wat ik niet wil eigenlijk.

[...]

Interviewer: Heeft dit misschien ook een stukje te maken met dat je in een stad woont? Of vind je het fijn om in een stad te wonen?

Respondent: Nee, ik vind het wel fijn omdat soms als ik mij alleen voel dan ga ik gewoon naar de stad want daar is altijd iets te doen. En dan ga ik gewoon wandelen of feesten of doe ik iets anders, in plaats van hier in mijn kamer te zitten, heel de tijd piekeren.

Interviewer: Dus eigenlijk heeft de stad een voordeel om in te wonen?

Respondent: Ja.

Interviewer: Zou jij naar een dorp willen gaan?

Respondent: Neen, moeilijk.

Interviewer: Moeilijk?

Respondent: Tot het moment dat ik dat niet moet, doe ik dat niet.” (NBBM, 18 jaar, Afghanistan).

De vrije tijd die respondenten doorbrengen in de stad, wordt meestal gedaan in gezelschap van vrienden. Deze vrienden komen doorgaans ook uit de stad en hierbij beperken de vrienden zich niet tot het wonen in dezelfde stad, ze komen ook uit andere steden. In de meeste gevallen wordt er afwisselend op bezoek gegaan bij elkaar in de verschillende steden. Het wordt ook duidelijk dat vrienden daarnaast voor meerdere respondenten een betekenisvol criterium vormen om ergens te wonen in een specifieke stad, of te verlangen om te verhuizen naar een bepaalde stad. Dit is ook het geval bij volgende respondent: *"Oh ik woon hier echt niet graag, ik wou graag in Gent wonen. [...] Want ik heb daar veel vrienden".* (NBBM, 18 jaar, Somalië).

3.1.2 Buurniveau

Als er echter gekeken wordt naar het buurniveau en de mate dat respondenten daar deelnemen aan georganiseerde sociale activiteiten, dus niet in de stad als geheel en eerder georganiseerde vrije tijd, is er een grote groep die aangeeft geen of zeer weinig georganiseerde activiteiten te doen. De respondenten geven aan dat ze veel van hun tijd thuis spenderen en dat ze geen tijd hebben voor activiteiten in de buurt. De grootste reden die wordt gegeven is, dat veel van hun tijd naar school gaat. De toch wel kleinere groep daartegenover die wel activiteiten in de buurt doet, bestaat uit een aantal respondenten die meer dan één georganiseerde activiteit doet en deze activiteiten beperken zich niet tot het buurniveau. In een voetbalclub zitten, animator zijn, activiteiten bij jongeren- of specifiek vluchtelingenorganisaties, komen zo meermaals terug.

Op het buurniveau is het ook relevant om te kijken naar het contact dat de respondenten hebben met buren en de buurt. 'Buren' gaat om het contact dat de respondenten hebben met personen die direct naast hen wonen, terwijl 'de buurt' gaat om de mate van contact met personen die verder in de straat wonen. De meerderheid van de respondenten geeft aan contact te hebben met buren en/of de buurt waar ze wonen. Op twee NBBM respondenten na die alleen wonen, hebben de respondenten naast contact met buurt en/of buren, bovendien ook nog contact met huisgenoten. Onder de term huisgenoten valt zowel het contact dat respondenten hebben met familie waarmee ze samenwonen of het contact met andere jongeren als de respondent in een opvang woont, alsook het contact indien de respondent met een vriend samenwoont. Overwegend hebben NBBM respondenten contact met hun huisgenoten en de buren i.t.t. NBBM respondenten die contact hebben met hun huisgenoten en eerder de buurt. Het contact in de buurt gaat meestal om vrienden die zeer kortbij wonen. De minderheid die aangeeft enkel en alleen contact te hebben met huisgenoten, zijn voor het merendeel NBBM respondenten. Als er echter wordt gekeken naar de aard van het contact, wordt het contact dikwijls beschreven als 'gewoon eens dag zeggen' aan een

buur of een persoon uit de buurt. Slechts in enkele gevallen gaat het om het bij elkaar op bezoek gaan en echt gesprekken voeren. Hierbij ervaren meerdere respondenten het verschil met hun land van herkomst. De respondenten halen aan dat in hun land iedereen elkaar kent in de buurt en dat er meer tijd met elkaar wordt doorgebracht. Hier is het contact m.a.w. veel minder en afstandelijker. Wanneer enkele respondenten het hebben over hun ideaalbuurt, wordt deze dan ook omschreven met meer, goede en dichtere contacten met de burens en buurt.

"Euhm het ideale is praten met de burens en bij de burens te gaan en je moet de burens helpen,... Bij ons, moslims, bij ons zijn burens beter dan familie. Want de burens zijn korter dan de familie, bij ons is dat zo. Als er een ziekte is of er is iets gevaarlijk, de dichtste burens komen ons dan helpen. En hier is dat zo niet." (BBM, 16 jaar, Afghanistan).

3.2 De toekomstperspectieven van de respondenten op hun sociaal netwerk

Nu komt nog kort de tweede overkoepelende focus, de verdere toekomstperspectieven van de respondenten m.b.t. hun huidig sociaal netwerk aan bod. Wanneer er met de respondenten een tijdlijn wordt gemaakt over hun verdere leven, zijn er een aantal zaken die meermaals terugkomen. De grote meerderheid van de respondenten wil graag aan het einde van de tijdlijn, als ze op de leeftijd van ongeveer zeventig jaar zijn, samen zijn met hun eigen familie. Hierbij zijn er zowel respondenten die graag nog steeds in België zouden wonen, als respondenten die terug in hun land van herkomst zouden willen wonen, als nog een aantal respondenten die het nog niet weten. De meerderheid van de respondenten geeft aan op de leeftijd van zeventig jaar met een eigen familie te willen zijn. Belangrijke momenten tussen nu en zeventig jaar die kunnen plaatsvinden worden vervolgens besproken. Het grote merendeel spreekt hierbij over het vinden van een vriendin, de meesten willen ook trouwen en kinderen krijgen, m.a.w. het uitbouwen van een eigen familie. Daarnaast vormt ook school, onder de vorm van afstuderen en een diploma halen een belangrijk eerste hoogtepunt voor vele respondenten. Maar ook met vrienden samen zijn, werken en het waarmaken van dromen, worden aangehaald als belangrijke momenten in de toekomst. Bij het waarmaken van dromen komt het helpen van mensen, al dan niet in het eigen land van herkomst, het ooit nog eens teruggaan naar het land van herkomst en familiehereniging, zoals eerder al aangehaald, meermaals terug als dromen van de respondenten.

Deel 4. Discussie en conclusie

In deel vier worden de onderzoeksresultaten teruggekoppeld naar de literatuur. Verder komen de beperkingen van het eigen onderzoek en enkele aanbevelingen voor verder onderzoek aan bod. Daarna worden nog enkele praktische en beleidsaanbevelingen besproken. Dit onderzoek sluit af met een conclusie.

1. Bespreking

De bespreking van de resultaten wordt gestructureerd aan de hand van de onderzoeksvragen. Dit deel beantwoordt de onderzoeksvragen en koppelt terug naar de literatuur.

1.1 Het sociaal netwerk van minderjarige vluchtelingen

De resultaten van dit onderzoek spreiden zich uit over verschillende sociale contexten om het sociaal netwerk van de respondenten in kaart te brengen, nl. het individu, familie, school en vrienden, de etnische en bredere gemeenschap. Op die manier borduren deze resultaten voort op (Correa-Velez et al., 2010) die suggereren dat deze belangrijke sociale contexten van grote invloed zijn op het welzijn van jonge vluchtelingen, drie jaar na hervestiging. Uit het huidige onderzoek blijkt een belangrijke bevinding m.b.t. de respondent op zich. Het zelfstandig zijn en zelf dingen kunnen doen, bv. dromen kunnen verwezenlijken, wordt door veel respondenten als belangrijk aangehaald en is iets waarover ze tevreden zijn. Deze resultaten komen overeen met de studies van (Seif, 2011) en (Stewart, 2010) die benadrukken dat een gevoel van keuzevrijheid en controle hebben belangrijk is voor vluchtelingen, dit ondersteunt mee hun integratieproces. Op het niveau van familie is het dichtbij plaatsen van deze door het merendeel van de respondenten een opvallende bevinding, wat de belangrijkheid van familie suggereert. Echter in de literatuur wordt erkend dat er nog maar weinig onderzoek gedaan is naar de rol van familie bij de hervestiging van jonge vluchtelingen (Joyce & Liamputtong, 2017; C. McMichael, Gifford, & Correa-Velez, 2011). De kwaliteit van familie wordt duidelijk wanneer de respondenten aangeven, als ze over belangrijke zaken willen praten naar ouders en andere familieleden gaan. Een opvallend resultaat is, dat de meerderheid van de NBBM respondenten hierbij een betekenisvolle rol toeschrijft aan bv. een beste vriend of een ex-begeleider die ze omschrijven als familie en tevredenheid en dankbaarheid uitdrukken t.o.v. dit belangrijk contact voor hen. Dit resultaat bevestigt het recent onderzoek van O'Toole Thommessen et al. (2017): jonge NBBM vluchtelingen waarderen het hebben van enkele mensen om emoties en moeilijke gedachten mee te delen. Ze spreken over relaties die lijken op banden met verloren familieleden of het vormen van nieuwe familie in het gastland. De respondenten in dit onderzoek geven wel aan dat deze personen niet hun familie kunnen vervangen. Deze nuancering wordt echter niet vermeld in de literatuur. Op het niveau van school wordt zeer vaak de tevredenheid om naar school te kunnen gaan, geuit. Dit komt overeen met eerdere resultaten van Björnberg (2011) en Pastoor (2015). Uit het huidige onderzoek blijkt dat op het niveau van vrienden, het merendeel van de respondenten vrienden uit hetzelfde herkomstland het dichtst plaatst. Deze resultaten bevestigen in grote mate een eerdere vervolgstudie die aantoont dat het sociaal netwerk van de reeds volwassen geworden NBBM vluchtelingen bestaat uit vooral vrienden van dezelfde etnische groep (Wallin & Ahlström, 2005). Naar het niveau van de etnische gemeenschap toe, is er een gelijkaardig opvallend resultaat: de meerderheid van de

respondenten geeft aan overwegend weinig contact te hebben met mensen van Belgische afkomst. Dit resultaat hangt samen met het standpunt van Wells (2011): culturele vertrouwdheid vormt een belangrijke context om banden te smeden. Het merendeel van de respondenten uit dit onderzoek blijkt vooral contact te hebben met personen uit hetzelfde herkomstland en/of andere vluchtelingen en/of migranten. De literatuur geeft aan dat dit verklaren meer is dan het beheersen van de taal, aangezien er de neiging is te socialiseren met immigranten die niet noodzakelijk vanuit hetzelfde herkomstland komen (Björnberg, 2011). Het gaat ook om de juiste communicatiestijl hanteren en begrijpen hoe zich gedragen t.o.v. anderen in de sociale omgeving (Illouz, 2007). Enkele respondenten in dit onderzoek halen echter iets anders aan: ze vertellen dat er in hun omgeving veel migranten zijn (al dan niet vluchtelingen, al dan niet eerste of tweede generatie migranten), zowel op school, in de klas als in de buurt. Tenslotte is er het niveau van de bredere gemeenschap. Naast het omschrijven van de mensen in België als zijnde vriendelijk en sympathiek, halen een aantal respondenten ervaringen van racisme en stigmatisering aan. Wanneer we dit terugkoppelen naar de literatuur, blijkt dat er onvoldoende rekening gehouden wordt met structurele problematieken zoals racisme in het gastland. Het blijft beperkt tot het vermelden van het ervaren van racisme bij vluchtelingen (Wernesjö, 2012).

1.2 Het sociaal netwerk op vlak van kwantiteit, kwaliteit, densiteit en tevredenheid

Een opvallende bevinding is als het sociaal netwerk van de respondenten toen ze één jaar in België waren beschreven wordt, vertrekkende vanuit het huidig netwerk, er veranderingen zijn op vlak van densiteit, kwaliteit en kwantiteit. Bij de meerderheid van de respondenten was de binnenste cirkel al aanwezig ofwel enkel de familie. De kwaliteit van familie kan gesuggereerd worden, immers bij het begin wordt familie dicht geplaatst bij de respondent en na gemiddeld drie jaar nog steeds. Een groot aantal respondenten geeft aan dat vrienden die nu dichtbij staan, verder weg stonden of zelf niet aanwezig waren in hun netwerk toen ze één jaar in België waren. Deze resultaten suggereren de kwaliteit van sommige vrienden voor de respondent. Hetzelfde geldt voor school, leerkrachten en klasgenoten. Verder concluderen de respondenten dat ze in het begin niet zo veel mensen kenden en vrienden hadden. Het kan gesteld worden dat de kwantiteit groter is dan toen ze één jaar in België waren. Een opvallend resultaat is wel, dat enkele respondenten hun huidig sociaal netwerk hetzelfde ervaren als toen. Echter, deze resultaten zijn nog niet eerder beschreven.

Daarnaast blijkt uit dit onderzoek, als het sociaal netwerk van nu vergeleken wordt met het sociaal netwerk in het herkomstland, de meerderheid van de respondenten het grote verschil op vlak van kwantiteit benadrukt. Hun sociaal netwerk in het herkomstland wordt door de meeste respondenten als volgt beschreven: meer mensen kennen, meer vrienden en het meer samen zijn met familie. Dit resultaat kan toegevoegd worden aan de bevindingen van Aksel, Gun, Irmak, & Cengelci (2007) die een groep niet-geëmigreerde adolescenten vergeleek met een groep vluchtelingenadolescenten waaruit bleek dat deze laatste minder mensen hadden in hun sociaal netwerk en een lagere tevredenheid.

De belangrijkste bevinding op vlak van tevredenheid is, dat het merendeel van de respondenten aangeeft tevreden te zijn over hun huidig sociaal netwerk. Er zijn slechts enkele respondenten die

hun huidig netwerk als 'perfect' omschrijven. Meer respondenten halen aan dat een aantal dingen beter kunnen en zo voor meer tevredenheid zorgen. Deze verbeteringen hebben betrekking op de kwaliteit, als familie en/of vriend(en) van het herkomstland naar België zouden komen, en ook op de densiteit, het dichter kunnen plaatsen van een persoon in het huidig sociaal netwerk. Maar ook de kwantiteit kan verbeteren, meer personen kunnen toevoegen aan het huidig sociaal netwerk. Tenslotte worden verbeteringen op de toekomst vermeldt, een eigen familie hebben zou het huidig sociaal netwerk perfect maken voor enkele respondenten. Wanneer met de respondenten gepraat wordt over hun toekomstperspectieven over de jaren heen, heeft het grote merendeel het over het uitbouwen van een eigen familie, wat in lijn is met de bevinding van O'Toole Thommessen et al. (2017). Slechts enkele respondenten uit dit onderzoek gaven aan ontevreden te zijn over hun huidig sociaal netwerk.

Deze resultaten van het huidig sociaal netwerk op vlak van kwantiteit, kwaliteit, densiteit en tevredenheid bekomen a.d.h.v. beschrijvingen van het sociaal netwerk na één jaar in België en van het vroegere sociaal netwerk in het herkomstland, kwamen eerder nog niet aan bod in de literatuur. O'Toole Thommessen et al. (2017) wijst op de nood aan longitudinale studies rond jonge vluchtelingen en hoe ze hun sociale situatie ervaren. Er zijn slechts enkele vervolgstudies tot nu toe (Gifford, Correa-Velez, Sampson, & La Trobe Refugee Research Centre, 2009; Herz & Lalander, 2017; Luster et al., 2010; C. McMichael et al., 2011; Wallin & Ahlström, 2005).

1.3 Aspiraties en noden met betrekking tot hun sociaal netwerk

De resultaten uit dit onderzoek tonen volgende aspiraties van de respondenten. Zowel de respondenten die hun sociaal netwerk willen verbeteren als degenen die hierover tevreden zijn, zien graag de densiteit van hun huidig sociaal netwerk in de toekomst toenemen. Zo zijn er enkele respondenten die iedereen in hun huidig sociaal netwerk dichter willen plaatsen. Hetzelfde geldt op vlak van kwantiteit: de respondenten geven aan tevreden te zijn over hun sociaal netwerk van nu maar willen nog graag meer mensen op de tekening plaatsen. Tevens willen enkele respondenten graag een vriendin in de nabije toekomst. Deze aspiraties uit dit huidig onderzoek gearticuleerd door de respondenten zelf, werden nog niet eerder beschreven. Pastoor (2015) erkent het gebrek aan kennis over de noden van jonge vluchtelingen op psychosociaal vlak. Er is vooral veel aandacht in de literatuur voor het verleden van de vluchteling om op die manier zijn behoeften in een nieuwe omgeving te begrijpen (Mann, 2010), hun eigen perspectief blijft beperkt (Wernesjö, 2012). Een opvallend resultaat in dit onderzoek is het gemis naar familieleden en vrienden in het land van herkomst. Deze worden omschreven als personen die ontbreken in hun huidig sociaal netwerk.

Wat verder opvalt, is de nood aan en het hopen op de mogelijkheid om herenigd te worden met de familie die zich in het herkomstland bevindt. Dit wordt door de meerderheid van de NBBM respondenten meermaals uitgedrukt, wat overeen komt met eerdere studies die familiehereniging als prioriteit stellen. Familie staat immers in het middelpunt voor o.a. het stimuleren en behouden van psychosociaal welbevinden, culturele continuïteit en verbondenheid tussen vluchtelingenpopulaties die zich vestigen in het gastland (Loizos, 2000, p. 200; Celia McMichael & Manderson, 2004; Steinglass, 2001). In de literatuur wordt echter aangegeven dat de uitdagingen van deze familiehereniging in het gastland niet mogen onderschat worden (C. McMichael et al., 2011). Het aanpassings- en integratieproces gaat sneller bij de jongeren dan bij hun ouders

(Fozdar & Hartley, 2013; Joyce & Liamputtong, 2017; C. McMichael et al., 2011), wat kan zorgen voor spanningen binnen de familie (Joyce & Liamputtong, 2017). In dit huidig onderzoek spraken slechts enkelen van spanningen.

Een ander opvallend resultaat is, dat respondenten graag meer contact met Belgische mensen willen, specifiek meer Belgische vrienden. Het contact met mensen van Belgische origine beperkt zich in de meeste gevallen tot school, begeleiders, voogden, assistenten en contacten via vrijetijdsorganisaties. Dit resultaat brengt een nuancering aan de eerdere studie van Wells (2011) die stelt dat het sociaal netwerk van jonge vluchtelingen neigt gedomineerd te worden door contact met instellingen, zoals bv. school en sociale diensten. Het resultaat in dit onderzoek van het overwegend omgaan met personen uit hetzelfde land van herkomst en/of andere vluchtelingen en/of migranten kan zinvol teruggekoppeld worden aan het onderzoek van Correa-Velez, Gifford, & Barnett (2010). Deze stelt dat naast 'bonding' relaties, met de eigen etnische gemeenschap, ook 'bridging' relaties, met de bredere gemeenschap in het gastland, van belang zijn.

Tenslotte benadrukken meerdere respondenten ook de nood die ze hebben aan te blijven wonen op een zelfde plek en niet meermaals te moeten verhuizen. Dit omdat ze die plek nu kennen, er hun contacten hebben, er een leven hebben opgebouwd en ze niet alles opnieuw willen beginnen. Hierbij vullen verschillende respondenten ook nog aan dat ze meermaals zijn moeten verhuizen in het verleden waardoor het niet gemakkelijk was om vrienden te maken. In de literatuur wordt ook gesproken van een hoger niveau van mobiliteit bij vluchtelingen (Costley, 2012), het meermaals verhuizen zorgt ervoor dat vluchtelingen moeite hebben met het opbouwen van sterke relaties met o.a. leeftijdsgenoten (Strekalova & Hoot, 2008). Dit wordt vaak gelinkt met de moeilijkheden die vele vluchtelingen hebben in vertrouwen (Björnberg, 2011; Hynes, 2009; Ní Raghallaigh & Gilligan, 2010; O'Toole Thommessen et al., 2017). Wantrouwen kwam in dit onderzoek slechts bij enkele respondenten voor.

2. Beperkingen eigen onderzoek

Zoals ieder onderzoek heeft ook deze masterproef haar beperkingen. Als eerste zijn de resultaten niet generaliseerbaar aangezien het om een kwalitatief onderzoek gaat (Baarda et al., 2013).

Ten tweede beheersten sommige bevroegde respondenten nog niet zo goed de Nederlandse taal waardoor het mogelijk is dat ze zich niet altijd even goed konden uitdrukken en misschien sommige vragen niet altijd correct begrepen. Om dit zoveel mogelijk te vermijden, werd in het begin van het interview steeds duidelijk gemaakt dat de respondent altijd mocht aangeven wanneer hij of zij iets niet begreep. De respondent werd ook gerustgesteld dat de interviewer zeker mocht worden tegengesproken wanneer hij of zij zich niet correct begrepen voelde. Er was ook de mogelijkheid om het interview af te nemen samen met een tolk, wanneer de respondent hieraan de voorkeur gaf. Bij drie van de in totaal zesendertig bevroegde respondenten, was er een tolk aanwezig. Bovendien waren slechts vijf meisjes bij het totaal aantal respondenten, mogelijks zijn deze als gevolg ondervetegenwoordigd in de resultaten.

Ten derde werkten voor dit kwalitatief onderzoek vier masterstudenten samen om data te verzamelen waarbij gebruik gemaakt werd van een gemeenschappelijke topiclijst bij de individuele interviews. Deze topiclijst bevat de eigen onderzoekfocussen van alle vier masterstudenten en ook

twee overkoepelende focussen. Als gevolg was de topiclijst vrij lang en duurden de interviews gemiddeld één à twee uur. Hierdoor kan vermoeidheid zijn opgetreden bij de respondenten, wat mogelijks van invloed was op hun antwoorden.

Ten vierde moet sociale wenselijkheid vermeld worden. Bij bepaalde vragen, bv. polsen naar tevredenheid over het leven in België, kan het zijn dat de respondent sociaal wenselijk heeft geantwoord. Zo werden er respondenten geïnterviewd waarvan hun asielaanvraag nog in behandeling is. Dit kan ervoor gezorgd hebben dat ze een sociaal wenselijk antwoord hebben gegeven. Bovendien is dit even goed mogelijk geweest bij respondenten met een ander statuut.

Ten slotte waren de interviewomstandigheden niet altijd optimaal. Soms moest het interview in een beperkte tijd worden afgenomen (bv. tijdens twee pauzes op school) of was dit in het bijzijn van een familielid, wat een invloed kan hebben betekend op de antwoorden van de respondent.

3. Aanbevelingen verder onderzoek

In dit onderdeel zal enerzijds aangehaald worden wat mee kan genomen worden door onderzoekers en anderzijds welke aspecten nog om verder onderzoek vragen. Dit laatste aangezien we weten dat onderzoek meestal niet alleen leidt tot meer inzicht in het onderwerp maar vaak ook nieuwe vragen oproept (Baarda et al., 2013).

Als eerste is er een gebrek aan kennis over de noden van jonge vluchtelingen op psychosociaal vlak tijdens de hervestiging (Pastoor, 2015). Er wordt overwegend veel gefocust op hun verleden, zoals oorlog gerelateerde ervaringen, om op die manier hun behoeften in een nieuwe omgeving te begrijpen (Mann, 2010). In dit onderzoek echter werd een topiclijst gehanteerd met thema's en vragen die polsen naar het heden en de toekomst op psychosociaal vlak. Meerdere respondenten gaven aan na het interview dat ze dit leuk vonden en dit nog niet eerder hadden gedaan. Vorige gesprekken en interviews gingen steeds over andere zaken verklaarden ze, zoals o.a. pijnlijke herinneringen uit het herkomstland. Er werd gewerkt met twee tekeningen waardoor de respondenten hun eigen sociaal netwerk in kaart konden brengen en een tijdlijn konden maken met hun toekomstperspectieven. Dit werd eveneens door het merendeel van de respondenten positief onthaald. Dit alles kan zeker meegenomen worden voor verder onderzoek met jonge vluchtelingen.

Naast meer kennis over de noden van jonge vluchtelingen is er nog maar weinig onderzoek gedaan naar de rol van familie bij de hervestiging van jonge vluchtelingen, ondanks dat familie centraal staat voor hun welzijn (Joyce & Liamputtong, 2017; C. McMichael, Gifford, & Correa-Velez, 2011). Hierbij is het van belang om te vermelden dat familie zich niet alleen beperkt tot ouders maar ook verdere familieleden en zorgverleners kunnen onder het begrip familie vallen en dus steun bieden (C. McMichael et al., 2011). De zorgverlener kwam ook sterk naar voren bij de NBBM respondenten in dit onderzoek. Bij het verzamelen van literatuur valt de dominantie op van onderzoek rond NBBM vluchtelingen, onderzoek naar jonge vluchtelingen in gezinsverband (BBM) blijft echter een onderbelichte groep. De combinatie van zowel BBM als NBBM vluchtelingen in de onderzoekspopulatie, zoals bij dit huidig onderzoek, en/of enkel onderzoek met BBM vluchtelingen is dan ook wenselijk.

Eveneens is er nood aan longitudinaal onderzoek rond jonge vluchtelingen en hoe ze hun sociale situatie ervaren (O'Toole Thommessen et al., 2017). Er zijn slechts enkele vervolgstudies tot nu toe (Gifford et al., 2009; Herz & Lalander, 2017; Luster et al., 2010; C. McMichael et al., 2011; Wallin & Ahlström, 2005).

Tenslotte heeft aan dit onderzoek een grote groep, divers op vlak van leeftijd, statuut, herkomstland en huidige woonplaats, deelgenomen. Een criterium voor de doelgroep was het wonen in een grote stad met meer dan 40.000 inwoners. Minderjarige vluchtelingen wonend in een dorp kwamen dus niet in aanmerking. Het zou dan ook interessant zijn om een gelijkaardig onderzoek uit te voeren bij minderjarige vluchtelingen in dorpen en vervolgens te kijken naar verschillen en overeenkomsten. Hiernaast waren er slechts enkele meisjes die aan dit onderzoek deelnamen (zie beperkingen eigen onderzoek), verder onderzoek naar hun sociaal netwerk is dan ook wenselijk.

4. Praktische beleidsaanbevelingen

Op basis van dit onderzoek kunnen enkele aanbevelingen geformuleerd worden voor de praktijk en het beleid.

Meerdere respondenten drukten in dit onderzoek hun aspiraties uit om meer contact te hebben met mensen van Belgische origine. Huidig contact blijft dikwijls beperkt tot Belgische vrienden op school en via vrijetijdsorganisaties (naast Belgische begeleiders, voogden en assistenten), zoals eerder al aangehaald werd. Een belangrijke rol voor school en vrijetijdsorganisaties is hier dan ook weggelegd om dit contact te blijven stimuleren. Ook moet er toegezien worden op contact dat zich laat kenmerken door diversiteit. Zo werd er al eens door een respondent in dit onderzoek aangehaald dat zijn klas (geen Okan klas) overwegend bestaat uit leeftijdsgenoten van niet-Belgische origine. Er werden ook voetbalploegen vermeld met alleen maar leeftijdsgenoten van niet-Belgische origine. Er moeten m.a.w. kansen gezien worden om meer 'bridging' sociaal kapitaal te stimuleren via school en vrijetijdsorganisaties. Daarnaast kunnen projecten om specifiek NBBM vluchtelingen te laten samenwonen met leeftijdsgenoten van Belgische origine, onder de vorm van bv. een soort van studentenhuis, zinvol zijn om het contact met mensen van Belgische origine te stimuleren.

Als volgt twee aanbevelingen naar het beleid rond asiel en migratie. Uit dit onderzoek kwam het cruciale belang van de fysieke nabijheid van familie en het met hen samen zijn naar voren. Mijn aanbeveling is dan ook de volgende: het belang van gezinshereniging mag niet onderschat worden, net zoals ook de uitdagingen verbonden aan het overmaken van dit gezinsleven in België (McMichael, Gifford, & Correa-Velez, 2011). Wat betreft jonge vluchtelingen die hier alleen zijn gekomen, moeten steeds alle mogelijkheden in het kader van gezinshereniging bekeken worden. Daarnaast moet eveneens het belang benadrukt worden van het hebben van een vertrouwenspersoon voor de NBBM vluchteling (O'Toole Thommessen, Corcoran, & Todd, 2017), zoals een persoonlijke begeleider of 'een meter' waarmee een stabiele en kwaliteitsvolle relatie kan opgebouwd worden. Dit gaat verder dan het recht op een voogd voor NBBM vluchtelingen. Mijn tweede aanbeveling vertrekt vanuit de nood aan stabiliteit die zowel in dit onderzoek als in eerder onderzoek naar voren is gekomen (Eide & Hjern, 2013). Het meermaals verhuizen van de

ene opvang naar de andere moet zo veel mogelijk beperkt worden. Uit dit onderzoek bleek dat respondenten het moeilijk hadden met het steeds opnieuw maken van vrienden en het leggen van contacten en die vervolgens weer te moeten achterlaten. Aansluitend bij deze nood aan stabiliteit, moet er voorzichtigheid geboden worden bij het toekennen van het statuut subsidiaire bescherming aan jonge vluchtelingen. De respondenten gaven aan dat ze graag op éénzelfde plek willen blijven wonen. Ze hebben hun leven opgebouwd en willen niet ergens anders opnieuw van nul beginnen.

Tenslotte wil ik nog graag de interessante, en mij inspirerende, bedenking van McCleary (2017) aanhalen als open vraag om de beleidsaanbevelingen mee af te sluiten. Academisch onderzoek naar de ervaringen van hervestiging bij vluchtelingenfamilies is beperkt, de nadruk wordt steeds gelegd op individuele ervaringen zoals bv. acculturatiestress. Dit is ook vaak zichtbaar bij menig hervestigingsbeleid rond vluchtelingen: de maatstaven die gehanteerd worden om te spreken van succesvolle integratie zijn overwegend individueel, bv. tewerkstelling, taalverwerving. Zou er niet de mogelijkheid moeten geboden worden om gezinsstabiliteit ook op te nemen als maatstaf voor succesvolle integratie? Is er m.a.w. de mogelijkheid om een hervestigingsbeleid aan te wenden dat enerzijds de complexiteit van gezinshereniging erkent maar anderzijds ook de sterkte van familie niet onderschat?

5. Conclusie

Dit onderzoek heeft als doel het sociaal netwerk in kaart te brengen van minderjarige vluchtelingen die min. 2,5 jaar en max. 5 jaar verblijven in een Belgische stad, hun netwerk te beschrijven op vlak van kwantiteit, kwaliteit, densiteit en tevredenheid en tenslotte hun aspiraties en noden m.b.t. hun sociaal netwerk na te gaan.

Zoals de literatuur aantoont is er een tendens om jonge vluchtelingen te zien als zijnde afgesneden van sociale netwerken. Sociale netwerkanalyse wijst echter op het tegendeel: jonge vluchtelingen doen veel inspanningen om nieuwe netwerken op te zetten en om oudere netwerken te reactiveren of te onderhouden. Dit blijkt eveneens uit de resultaten. Daarnaast, zoals eveneens uit de literatuur en de resultaten is gebleken, is de aanname dat BBM vluchtelingen zich in een gunstigere positie bevinden dan NBBM vluchtelingen, niet altijd de realiteit. De resultaten brengen een genuanceerder beeld hiervan: zowel BBM als NBBM vluchtelingen tonen beiden kwetsbaarheid, veerkracht en agentschap m.b.t. hun sociaal netwerk.

In het huidig sociaal netwerk vervult familie een stabiele en belangrijke rol. Naast deze nemen eveneens vrienden, school/leerkrachten/klasgenoten en begeleider/meter/assistent een belangrijke rol in. Deze laatsten zeker in het bijzonder voor de NBBM vluchtelingen in dit onderzoek. Opvallend is in de eerste plaats de oververtegenwoordiging van beste vrienden uit hetzelfde herkomstland in België en in de tweede plaats het overwegend contact met mensen van niet-Belgische origine.

Het huidig sociaal netwerk t.o.v. het netwerk één jaar in België, toont dat de kwaliteit van familie kan gesuggereerd worden doordat deze steeds dichtbij geplaatst vroeger en nu. De resultaten suggereren ook de kwaliteit van vrienden die nu dichtbij staan maar verder weg stonden of zelf niet aanwezig waren in hun netwerk in het begin. Hetzelfde geldt voor school, leerkrachten en klasgenoten. Daarnaast is de kwantiteit nu groter: in het begin kenden ze niet zo veel mensen en hadden ze minder vrienden. Nu is deze kwantiteit wel kleiner dan het sociaal netwerk in het

herkomstland: meer mensen kennen, meer vrienden en het samen zijn met veel familie vormde het sociaal netwerk in het herkomstland. De minderjarige vluchtelingen verklaren overigens tevreden te zijn met hun sociaal netwerk maar verbeteringen zijn gewenst. Volgende aspiraties en noden werden hierbij uitgedrukt: de kwantiteit en densiteit van het huidig sociaal netwerk vergroten, meer contact met mensen van Belgische origine en specifiekere vrienden. Ook is er nood aan stabiliteit waardoor het opgebouwde leven met sociale contacten kan behouden en onderhouden worden. Tenslotte is er de nood aan en het hopen op de mogelijkheid om herenigd te worden met de familie die zich in het herkomstland bevindt door specifiek de NBBM vluchtelingen in dit onderzoek.

Verder onderzoek naar het sociaal netwerk van jonge vluchtelingen is wenselijk. Zo is er onvoldoende kennis over de noden m.b.t. hun sociaal netwerk gearticuleerd door henzelf. Tevens zijn jongeren in gezinsverband met hun sociaal netwerk een onderbelichte groep en is er een gebrek aan longitudinaal onderzoek om het netwerk van jonge vluchtelingen over verschillende jaren heen in kaart te brengen. Een laatste belangrijke boodschap naar verder onderzoek die gebleken is vanuit de literatuur en ook vanuit de resultaten, is de minderjarige vluchteling in eerste instantie te zien als jongere die net zoals anderen een normaal leven wil leiden en pas in tweede instantie als zijnde vluchteling.

Referentielijst

- Agentschap Integratie en Inburgering. (2017). Vluchteling. Retrieved May 29, 2017, from <http://www.kruispuntmi.be/lexicon/vluchteling>
- Agentschap Integratie en Inburgering. (2018a). Niet-begeleide minderjarigen (NBM). Retrieved from <http://www.agii.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht/verblijfsrecht-uitwijzing-reizen/niet-begeleide-minderjarigen-nbm>
- Agentschap Integratie en Inburgering. (2018b). Wie is een niet-begeleide minderjarige vreemdeling (NBMV)? Retrieved from <http://www.agii.be/thema/verblijfsrecht-uitwijzing-reizen/niet-begeleide-minderjarigen-nbm/ben-je-een-niet-begeleide-minderjarige-nbm/wie-is-een-niet-begeleide-minderjarige-nbm>
- Aksel, S., Gun, Z., Irmak, T. Y., & Cengelci, B. (2007). Migration and psychological status of adolescents in Turkey. *Adolescence*, 42(167), 589–602.
- Antonucci, T. C. (1990). Social supports and social relationships. In *Handbook of aging and the social sciences*. Academic Press.
- Antonucci, T. C., Ajrouch, K. J., & Birditt, K. S. (2014). The Convoy Model: Explaining Social Relations From a Multidisciplinary Perspective. *The Gerontologist*, 54(1), 82–92.
<https://doi.org/10.1093/geront/gnt118>
- Antonucci, T. C., & Akiyama, H. (1987). Social Networks in Adult Life and a Preliminary Examination of the Convoy Model. *Journal of Gerontology*, 42(5), 519–527.
<https://doi.org/10.1093/geronj/42.5.519>
- Antonucci, Toni C. (1986). Hierarchical mapping technique. *Generations*, 10–12.
- Antonucci, Toni C. (2001). Social relations: an examination of social networks, social support and sense of control. In J. E. Birren & K. W. Schaie (Eds.), *Handbook of the psychology of aging* (5th ed, pp. 427–453). San Diego, Calif: Academic Press.

- Antonucci, Toni C., & Akiyama, H. (1994). Convoys of attachment and social relations in children, adolescents and adults. In F. Nestmann & K. Hurrelmann (Eds.), *Social networks and social support in childhood and adolescence* (pp. 37–52). Berlin ; New York: Walter de Gruyter.
- Antonucci, Toni C., Birditt, K. S., & Ajrouch, K. (2011). Convoys of social relations: past, present and future. In K. L. Fingerman, C. A. Berg, J. Smith, & T. C. Antonucci (Eds.), *Handbook of Life-Span Development* (pp. 161–182). New York: Springer Pub. Co.
- Antonucci, Toni C., Fuhrer, R., & Dartigues, J.-F. (1997). Social relations and depressive symptomatology in a sample of community-dwelling French older adults. *Psychology and Aging, 12*(1), 189–195. <https://doi.org/10.1037//0882-7974.12.1.189>
- Arnetz, J., Rofa, Y., Arnetz, B., Ventimiglia, M., & Jamil, H. (2013). Resilience as a Protective Factor Against the Development of Psychopathology Among Refugees. *The Journal of Nervous and Mental Disease, 201*(3), 167–172. <https://doi.org/10.1097/NMD.0b013e3182848afe>
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Goede, M. P. M. de, Peters, V., & Velden, T. M. H. van der. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Bashi, V. F. (2007). *Survival of the knitted: immigrant social networks in a stratified world*. Stanford, Calif: Stanford University Press.
- Bean, T. M., Eurelings-Bontekoe, E., & Spinhoven, P. (2007). Course and predictors of mental health of unaccompanied refugee minors in the Netherlands: One year follow-up. *Social Science & Medicine, 64*(6), 1204–1215. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2006.11.010>
- Beirens, H., Hughes, N., Hek, R., & Spicer, N. (2007). Preventing Social Exclusion of Refugee and Asylum Seeking Children: Building New Networks. *Social Policy and Society, 6*(02), 219–229. <https://doi.org/10.1017/S1474746406003484>
- Beiser, M. (2006). Longitudinal Research to Promote Effective Refugee Resettlement. *Transcultural Psychiatry, 43*(1), 56–71. <https://doi.org/10.1177/1363461506061757>

- Berkman, L. F., Glass, T., Brissette, I., & Seeman, T. E. (2000). From social integration to health: Durkheim in the new millennium. *Social Science & Medicine*, 51(6), 843–857.
[https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(00\)00065-4](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(00)00065-4)
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(6), 697–712. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.07.013>
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. London ; New York: Routledge.
- Björnberg, U. (2011). Social Relationships and Trust in Asylum Seeking Families in Sweden. *Sociological Research Online*, 16(1), 1–9. <https://doi.org/10.5153/sro.2286>
- Bourdieu, P. (1985). The social space and the genesis of groups. *Theory and Society*, 14(6), 723–744.
<https://doi.org/10.1007/BF00174048>
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–260). New York: Greenwood Press.
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), 513–531. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.32.7.513>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723–742. <https://doi.org/10.1037//0012-1649.22.6.723>
- Brough, M., Gorman, D., Ramirez, E., & Westoby, P. (2003). YOUNG REFUGEES TALK ABOUT WELL-BEING: A QUALITATIVE ANALYSIS OF REFUGEE YOUTH MENTAL HEALTH FROM THREE STATES. *Australian Journal of Social Issues*, 38(2), 193–208. <https://doi.org/10.1002/j.1839-4655.2003.tb01142.x>
- Carswell, K., Blackburn, P., & Barker, C. (2011). The Relationship Between Trauma, Post-Migration Problems and the Psychological Well-Being of Refugees and Asylum Seekers. *International Journal of Social Psychiatry*, 57(2), 107–119. <https://doi.org/10.1177/0020764009105699>

- Claridge, T. (2018, June 1). What is Bonding Social Capital? Retrieved May 26, 2018, from <https://www.socialcapitalresearch.com/what-is-bonding-social-capital/>
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357. <https://doi.org/10.1037//0033-2909.98.2.310>
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press.
- Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS). (1951). Internationaal verdrag betreffende de status van vluchtelingen. Retrieved May 29, 2017, from http://www.cgvs.be/sites/default/files/content/download/files/verdrag_van_geneve.pdf
- Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS). (2015a). De types beslissingen. Retrieved from <https://www.cgvs.be/nl/asiel/de-types-beslissingen>
- Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS). (2015b). Het kind in de asielprocedure. Retrieved from <https://www.cgvs.be/nl/asiel/het-kind-de-asielprocedure>
- Correa-Velez, I., Gifford, S. M., & Barnett, A. G. (2010). Longing to belong: Social inclusion and wellbeing among youth with refugee backgrounds in the first three years in Melbourne, Australia. *Social Science & Medicine*, 71(8), 1399–1408. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2010.07.018>
- Costley, K. C. (2012). Learners on the Move: Responsive Teachers Fill in the Gap for Highly Mobile Students, 12.
- Coventry, L., Guerra, C., MacKenzie, D., & Pinkney, S. (2002). *Wealth of all nations: identification of strategies to assist refugee young people in transition to independence*. Hobart: Australian Clearinghouse for Youth Studies for the National Youth Affairs Research Scheme.
- Daniel, E. V., & Knudsen, J. C. (Eds.). (1995). *Mistrusting refugees*. Berkeley: University of California Press.

- Daud, A., af Klinteberg, B., & Rydelius, P.-A. (2008). Resilience and vulnerability among refugee children of traumatized and non-traumatized parents. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 2(1), 7. <https://doi.org/10.1186/1753-2000-2-7>
- Dominguez-Fuentes, J. M., & Hombrados-Mendieta, M. I. (2012). Social Support and Happiness in Immigrant Women in Spain. *Psychological Reports*, 110(3), 977–990. <https://doi.org/10.2466/17.02.20.21.PRO.110.3.977-990>
- Eide, K., & Hjern, A. (2013). Unaccompanied refugee children - vulnerability and agency. *Acta Paediatrica*, 102(7), 666–668. <https://doi.org/10.1111/apa.12258>
- Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379(9812), 266–282. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60051-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60051-2)
- Fedasil. (2014). Asiel in België. Retrieved May 29, 2017, from <http://fedasil.be/nl/inhoud/asiel-belgie>
- Fereday, J., & Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 80–92.
- Fozdar, F., & Hartley, L. (2013). Refugee resettlement in Australia: What we know and need to know. *Refugee Survey Quarterly*, 33.
- Geckova, A. (2003). Influence of social support on health among gender and socio-economic groups of adolescents. *The European Journal of Public Health*, 13(1), 44–50. <https://doi.org/10.1093/eurpub/13.1.44>
- George, L. K., Blazer, D. G., Hughes, D. C., & Fowler, N. (1989). Social support and the outcome of major depression. *The British Journal of Psychiatry*, 154(4), 478–485. <https://doi.org/10.1192/bjp.154.4.478>
- Gifford, S., Correa-Velez, I., Sampson, R., & La Trobe Refugee Research Centre. (2009). *Good starts for recently arrived youth with refugee backgrounds: promoting wellbeing in the first three years*

- of settlement in Melbourne, Australia : a research report*. Melbourne: La Trobe Refugee Research Centre.
- Goodman, J. H. (2004). Coping with trauma and hardship among unaccompanied refugee youths from Sudan. *Qualitative Health Research*, 14(9), 1177–1196.
<https://doi.org/10.1177/1049732304265923>
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380. <https://doi.org/10.1086/225469>
- Hek, R. (2005). The role of education in the settlement of young refugees in the UK: The experiences of young refugees. *Practice*, 17(3), 157–171. <https://doi.org/10.1080/09503150500285115>
- Herz, M., & Lalander, P. (2017). Being alone or becoming lonely? The complexity of portraying “unaccompanied children” as being alone in Sweden. *Journal of Youth Studies*, 20(8), 1062–1076. <https://doi.org/10.1080/13676261.2017.1306037>
- Hong, J. S., Ra, M., Kim, K., & Kim, M. A. (2015). Understanding social exclusion and psychosocial adjustment of North Korean adolescents and young adult refugees in South Korea through Photovoice. *Qualitative Social Work: Research and Practice*, 14(6), 820–841.
<https://doi.org/10.1177/1473325015572940>
- Huemer, J., Karnik, N. S., Voelkl-Kernstock, S., Granditsch, E., Dervic, K., Friedrich, M. H., & Steiner, H. (2009). Mental health issues in unaccompanied refugee minors. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 3(1), 13. <https://doi.org/10.1186/1753-2000-3-13>
- Hynes, P. (2009). Contemporary Compulsory Dispersal and the Absence of Space for the Restoration of Trust. *Journal of Refugee Studies*, 22(1), 97–121. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen049>
- Illouz, E. (2007). *Cold intimacies: the making of emotional capitalism*. Cambridge, UK ; Malden, MA: Polity Press.
- Joyce, L., & Liamputtong, P. (2017). Acculturation stress and social support for young refugees in regional areas. *Children and Youth Services Review*, 77, 18–26.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.03.016>

- Kahn, R. L., & Antonucci, T. C. (1980). Convoys over the life course: attachment roles and social support. In P. B. Baltes, *Life-span development and behavior* (Vol. 3, pp. 253–286). New York: Academic Press.
- Kanji, Z., & Cameron, B. L. (2010). Exploring the Experiences of Resilience in Muslim Afghan Refugee Children. *Journal of Muslim Mental Health, 5*(1), 22–40.
<https://doi.org/10.1080/15564901003620973>
- Kindler, M., Ratcheva, V., & Piechowska, M. (2015). Social networks, social capital and migrant integration at local level. European literature review. *IRiS Working Paper Series, 3*–19.
- Kirpitchenko, L., & Mansouri, F. (2014). Social Engagement among Migrant Youth: Attitudes and Meanings. *Social Inclusion, 2*(2), 17–27.
- Koh, L. C., Walker, R., & Liamputtong, P. (2013). Burmese refugee young women navigating parental expectations and resettlement. *Journal of Family Studies, 19*(3), 297–305.
<https://doi.org/10.5172/jfs.2013.19.3.297>
- Kovacev, L., & Shute, R. (2004). Acculturation and social support in relation to psychosocial adjustment of adolescent refugees resettled in Australia. *International Journal of Behavioral Development, 28*(3), 259–267. <https://doi.org/10.1080/01650250344000497>
- Levitt, M. J. (2005). Social Relations in Childhood and Adolescence: The Convoy Model Perspective. *Human Development, 48*(1–2), 28–47. <https://doi.org/10.1159/000083214>
- Levitt, M. J., Guacci-Franco, N., & Levitt, J. L. (1993). Convoys of social support in childhood and early adolescence: Structure and function. *Developmental Psychology, 29*(5), 811–818.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.29.5.811>
- Levitt, M. J., Weber, R. A., & Guacci, N. (1993). Convoys of social support: An intergenerational analysis. *Psychology and Aging, 8*(3), 323–326. <https://doi.org/10.1037//0882-7974.8.3.323>
- Lie, B. (2002). A 3-year follow-up study of psychosocial functioning and general symptoms in settled refugees. *Acta Psychiatrica Scandinavica, 106*(6), 415–425. <https://doi.org/10.1034/j.1600-0447.2002.01436.x>

- Loizos, P. (2000). Are refugees social capitalists? In S. Baron, J. Field, & T. Schuller, *Social capital: critical perspectives* (pp. 124–141). New York: Oxford University Press.
- Luster, T., Qin, D. B., Bates, L., Johnson, D. J., & Rana, M. (2008). The lost boys of Sudan: Ambiguous loss, search for family, and reestablishing relationships with family members. *Family Relations, 57*(4), 444–456.
- Luster, T., Qin, D., Bates, L., Rana, M., & Lee, J. A. (2010). Successful adaptation among Sudanese unaccompanied minors: Perspectives of youth and foster parents. *Childhood, 17*(2), 197–211. <https://doi.org/10.1177/0907568210365664>
- Lustig, S., Kia-Keating, M., Knight, W., Geltman, P., Ellis, H., Kinzie, J., ... Saxe, G. (2004). Review of child and adolescent refugee mental health. *JOURNAL OF THE AMERICAN ACADEMY OF CHILD AND ADOLESCENT PSYCHIATRY, 43*(1), 24–36.
- Mann, G. (2010). “Finding a Life” Among Undocumented Congolese Refugee Children in Tanzania: Congolese Refugee Children in Dar es Salaam. *Children & Society, 24*(4), 261–270. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2010.00310.x>
- Mansouri, F., & Skrbis, Z. (2013). Social networks, belonging and active citizenship among migrant youth in Australia. *Centre for Multicultural Youth, 3*–92.
- Masten, A. S. (2011). Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice, and translational synergy. *Development and Psychopathology, 23*(02), 493–506. <https://doi.org/10.1017/S0954579411000198>
- McCleary, J. S. (2017). The impact of resettlement on Karen refugee family relationships: A qualitative exploration. *Child & Family Social Work, 22*(4), 1464–1471. <https://doi.org/10.1111/cfs.12368>
- McMichael, C., Gifford, S. M., & Correa-Velez, I. (2011). Negotiating family, navigating resettlement: family connectedness amongst resettled youth with refugee backgrounds living in Melbourne, Australia. *Journal of Youth Studies, 14*(2), 179–195. <https://doi.org/10.1080/13676261.2010.506529>

- McMichael, Celia, & Manderson, L. (2004). Somali Women and Well-Being: Social Networks and Social Capital among Immigrant Women in Australia. *Human Organization*, 63(1), 88–99.
<https://doi.org/10.17730/humo.63.1.nwlpjdj4d4l9756l>
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of a feather: Homophily in Social Networks. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 415–444.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.27.1.415>
- Mels, C., Derluyn, I., & Broekaert, E. (2008). Social support in unaccompanied asylum-seeking boys: a case study. *Child: Care, Health and Development*, 34(6), 757–762.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2008.00883.x>
- Moen, P. (2006). Bronfenbrenner in context and in motion. *ZEITSCHRIFT FUR SOZIOLOGIE DER ERZIEHUNG UND SOZIALISATION*, 26(3), 247–261.
- Montgomery, E. (2008). Long-term effects of organized violence on young Middle Eastern refugees' mental health. *Social Science & Medicine*, 67(10), 1596–1603.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2008.07.020>
- Morrow, V. (1999). Conceptualising social capital in relation to the well-being of children and young people: a critical review. *The Sociological Review*, 47(4), 744–765.
<https://doi.org/10.1111/1467-954X.00194>
- Nathan, S., Kemp, L., Bunde-Birouste, A., MacKenzie, J., Evers, C., & Shwe, T. A. (2013). “We wouldn’t of made friends if we didn’t come to Football United”: the impacts of a football program on young people’s peer, prosocial and cross-cultural relationships. *BMC Public Health*, 13(1).
<https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-399>
- Ni Raghallaigh, M. (2014). The Causes of Mistrust amongst Asylum Seekers and Refugees: Insights from Research with Unaccompanied Asylum-Seeking Minors Living in the Republic of Ireland. *Journal of Refugee Studies*, 27(1), 82–100. <https://doi.org/10.1093/jrs/fet006>
- Ní Raghallaigh, M., & Gilligan, R. (2010). Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion: Active survival of unaccompanied minors.

Child & Family Social Work, 15(2), 226–237. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.00663.x>

O'Toole Thommessen, S. A., Corcoran, P., & Todd, B. K. (2017). Voices rarely heard: Personal construct assessments of Sub-Saharan unaccompanied asylum-seeking and refugee youth in England. *Children and Youth Services Review*, 81, 293–300.

<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.08.017>

Oxman, T. E., Berkman, L. F., Kasl, S., Freeman, D. H., & Barrett, J. (1992). Social Support and Depressive Symptoms in the Elderly. *American Journal of Epidemiology*, 135(4), 356–368.

<https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.aje.a116297>

Palmgren, P. (2017). Survival and integration: Kachin social networks and refugee management regimes in Kuala Lumpur and Los Angeles. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(13),

2247–2264. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1255140>

Pastoor, L. de W. (2015). The mediational role of schools in supporting psychosocial transitions among unaccompanied young refugees upon resettlement in Norway. *International Journal of Educational Development*, 41, 245–254. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2014.10.009>

Pieloch, K. A., McCullough, M. B., & Marks, A. K. (2016). Resilience of children with refugee statuses: A research review. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 57(4), 330–339.

<https://doi.org/10.1037/cap0000073>

Pumariega, A. J., Rothe, E., & Pumariega, J. B. (2005). Mental Health of Immigrants and Refugees. *Community Mental Health Journal*, 41(5), 581–597. [https://doi.org/10.1007/s10597-005-](https://doi.org/10.1007/s10597-005-6363-1)

6363-1

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Reynolds, T. (2010). Transnational family relationships, social networks and return migration among British-Caribbean young people. *Ethnic and Racial Studies*, 33(5), 797–815.

<https://doi.org/10.1080/01419870903307931>

- Rich Madsen, K., Damsgaard, M. T., Smith Jervelund, S., Christensen, U., Stevens, G. G. W. J. M., Walsh, S., ... Holstein, B. E. (2016). Loneliness, immigration background and self-identified ethnicity: a nationally representative study of adolescents in Denmark. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(12), 1977–1995. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1137754>
- Rivera, H. H., & Waxman, H. C. (2007). Studying the classroom learning environment of resilient and non-resilient Hispanic children. *Journal of At-Risk Issues*, 13(2), 11–19.
- Rivera, H., Lynch, J., Li, J.-T., & Obamehinti, F. (2016). Infusing sociocultural perspectives into capacity building activities to meet the needs of refugees and asylum seekers. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 57(4), 320–329. <https://doi.org/10.1037/cap0000076>
- Rutter, J. (2006). *Refugee children in the UK*. Berkshire: Open University Press.
- Schaefer, C., Coyne, J. C., & Lazarus, R. S. (1981). The health-related functions of social support. *Journal of Behavioral Medicine*, 4(4), 381–406. <https://doi.org/10.1007/BF00846149>
- Seif, H. (2011). “Unapologetic and unafraid”: Immigrant youth come out from the shadows. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2011(134), 59–75. <https://doi.org/10.1002/cd.311>
- Smith, L. R. (2013). Female refugee networks: Rebuilding post-conflict identity. *International Journal of Intercultural Relations*, 37(1), 11–27. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2012.04.011>
- Spaaij, R. (2012). Beyond the playing field: Experiences of sport, social capital, and integration among Somalis in Australia. *Ethnic and Racial Studies*, 35(9), 1519–1538. <https://doi.org/10.1080/01419870.2011.592205>
- Spiteri, D. (2015). Experiences of young (minor) asylum seekers in further education in Malta. *International Journal of Lifelong Education*, 34(2), 156–171. <https://doi.org/10.1080/02601370.2014.981605>
- Steinglass, P. (2001). Forced Relocation: A Family Researcher/Clinician’s Perspective. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 64(1), 64–68. <https://doi.org/10.1521/psyc.64.1.64.18239>

- Stewart, M. A. (2010). Writing With Power, Sharing Their Immigrant Stories: Adult ESOL Students Find Their Voices Through Writing. *TESOL Journal*, 1(2), 269–283.
<https://doi.org/10.5054/tj.2010.222974>
- Strekalova, E., & Hoot, J. L. (2008). What is special about the needs of refugee children? Guidelines for teachers. *Multicultural Education*, 21–24.
- Suárez-Orozco, C., Onaga, M., & Lardemelle, C. (2010). Promoting Academic Engagement Among Immigrant Adolescents Through School-Family-Community Collaboration. *Professional School Counseling*, 14(1), 15–26. <https://doi.org/10.5330/prsc.14.1.xl6227108g624057>
- Szreter, S., & Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology*, 33(4), 650–667.
<https://doi.org/10.1093/ije/dyh013>
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2018a). Figures at a Glance. Retrieved from <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2018b). *Global Trends: Forced Displacement in 2017* (pp. 2–75). Retrieved from <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5b27be547/unhcr-global-trends-2017.html>
- Urry, J. (2007). *Mobilities* (reprint). London: Polity Press.
- Vervliet, M., Lammertyn, J., Broekaert, E., & Derluyn, I. (2014). Longitudinal follow-up of the mental health of unaccompanied refugee minors. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 23(5), 337–346. <https://doi.org/10.1007/s00787-013-0463-1>
- Victorian Foundation for Survivors of Torture. (1996). *Guide to working with young people who are refugees*. Parkville, Vic.: Victorian Foundation for Survivors of Torture.
- Wade, J., Mitchell, F., & Baylis, G. (2005). *Unaccompanied asylum seeking children: the response of social work services*. London: BAAF (British Association for Adoption & Fostering).

- Wallin, A.-M. M., & Ahlström, G. I. (2005). Unaccompanied Young Adult Refugees in Sweden, Experiences of their Life Situation and Well-being: A Qualitative Follow-up Study. *Ethnicity & Health*. Retrieved from <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13557850500071145>
- Warner, F. R. (2007). Social Support and Distress among Q'eqchi' Refugee Women in Maya Tecún, Mexico. *Medical Anthropology Quarterly*, 21(2), 193–217.
<https://doi.org/10.1525/maq.2007.21.2.193>
- Watters, C. (2008). *Refugee children: towards the next horizon*. London; New York: Routledge.
Retrieved from <http://public.ebib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=325140>
- Weller, S. (2010). Young people's social capital: complex identities, dynamic networks. *Ethnic and Racial Studies*, 33(5), 872–888. <https://doi.org/10.1080/01419870903254653>
- Wells, K. (2011). The strength of weak ties: the social networks of young separated asylum seekers and refugees in London. *Children's Geographies*, 9(3–4), 319–329.
<https://doi.org/10.1080/14733285.2011.590710>
- Wernesjö, U. (2012). Unaccompanied asylum-seeking children: Whose perspective? *Childhood*, 19(4), 495–507. <https://doi.org/10.1177/0907568211429625>
- Wilkinson, J., & Lloyd-Zantiotis, A. (2017). The role of everyday spaces of learning for refugee youth. In R. M. Elmesky, O. Marcucci, & C. C. Yeakey (Eds.), *The Power of Resistance : culture, ideology and social reproduction in global contexts* (Vol. 12, pp. 383–408). UK: Emerald Publishing Limited.
- Wilkinson, J., Santoro, N., & Major, J. (2017). Sudanese refugee youth and educational success: The role of church and youth group in supporting cultural and academic adjustment and schooling achievement. *International Journal of Intercultural Relations*, 60, 210–219.
<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2017.04.003>

Bijlagen

Bijlage 1: Introductiebrief partners

Prof. dr. Dominique Verté

Minne Huysmans

Agogische wetenschappen (3B 241)

Pleinlaan 2 – 1050 Brussel

Geachte heer/mevrouw

We schrijven u aan, in het kader van het onderzoek naar ‘toekomstperspectieven van jonge vluchtelingen in een Europese context’, dat binnen de vakgroep Agogische wetenschappen aan de VUB loopt. Internationale migratie bereikt ongekende hoogtes, de leefsituatie van veel mensen op de vlucht is uiterst precair en het maatschappelijk debat over vluchtelingen is de voorbije jaren scherper geworden. Vanuit deze vaststellingen, vinden we het als onderzoekers noodzakelijk hier aandacht aan te besteden.

Dit onderzoeksproject (2015-2019) gaat na hoe jonge vluchtelingen in Europese steden naar hun toekomst kijken, hoe ze deze toekomst waar willen maken en welke noden hieruit ontstaan. We hebben ook aandacht voor de wijze waarop jonge vluchtelingen zich verhouden tot de nieuwe samenleving waarin ze terechtkomen. Sleutelvragen hierbij zijn, de rol die jongeren willen spelen in de Belgische samenleving en de toegang die ze krijgen tot deze nieuwe context.

We hebben intussen 63 jonge asielzoekers (14 tot 18 jaar), die minder dan 1 jaar in België zijn geïnterviewd (hierbij is het statuut of het verloop van de asielprocedure van weinig belang). Er wordt nu ook een 2de meting gepland:

Hiervoor zijn we opzoek naar jongeren tussen 14 en 18 jaar die ongeveer 3 jaar in Belgische steden (groter dan 40 000 inwoners) leven & al dan niet een asielaanvraag hebben ingediend, wensen in te dienen, of al erkend vluchteling zijn (het kan zowel om NBBM als om BBM gaan).

Om dit mogelijk te maken, vragen we uw medewerking. Concreet willen we graag jongeren binnen LOI's, OCMW's, scholen, het jeugdwerk,... interviewen over bovengenoemde onderwerpen. Uw deelname is geheel vrijwillig. Toch willen we graag benadrukken dat uw medewerking voor het wetenschappelijk onderzoek uiterst belangrijk is; niet alleen omdat u veel kennis heeft over de genoemde onderwerpen maar ook omdat de resultaten ruim verspreid en geïmplementeerd zullen worden naar beleidsmakers, organisaties in het welzijnswerk en wetenschappers.

Uiteraard beschermen we uw privacy en de privacy van de jongeren die deelnemen aan het onderzoek. Wij verzekeren u dat alle door de jongeren verstrekte gegevens **strikt vertrouwelijk** worden behandeld en dat de antwoorden naamloos worden verwerkt.

Graag komen we indien u dit wenst, bij u langs voor verdere uitleg.

Hopend op een goede ontvangst,

Groet ik u;

Prof. dr. Dominique Verté & drs. Minne Huysmans

Bijlage 2: Informed consent

Prof. dr. Dominique Verté

Minne Huysmans

Agogische wetenschappen (3B 241)

Pleinlaan 2 – 1050 Brussel

0479 522 99

minne.huysmans@vub.ac.be

Ellen De Broyer

0472278586

Onderzoek naar het leven van jonge vluchtelingen in België: Informed Consent

Beste ouder
Beste voogd
Beste jongere

Hierbij willen we je graag (als deelnemer of ouder/voogd) meer informatie geven over het onderzoek naar 'toekomstperspectieven van jonge vluchtelingen'.

Wat is het doel van dit onderzoek?

Het doel van dit onderzoek is na te gaan hoe jonge vluchtelingen (14 – 18 jaar) naar hun leven in Belgische steden kijken. Welke dromen hebben jongeren en hoe ervaren ze hun leven in België? Deze informatie willen we verzamelen door 60 interviews af te nemen bij jonge vluchtelingen die ongeveer drie jaar in een Belgische stad wonen.

Hoe kan jij deelnemen? Hoe kan je kind/ pupil deelnemen?

Een medewerker van heeft je gevraagd of je me te woord wou staan/ Via..... kwam ik bij jou terecht. Je hebt hier positief op gereageerd en ook je ouder(s) of voogd zijn akkoord met dit interview. Het interview zal plaatsvinden op het moment dat het beste voor je past, op de plaats die je verkiest en in de taal die je wil. Indien je dit wenst, kan er een tolk ingeschakeld worden. Voor en na het interview is er voldoende tijd voor eventuele vragen.

Hoe zal het interview verlopen?

Het individueel interview wordt mondeling afgenomen. Het is een vertrouwelijk gesprek tussen jou en één onderzoeker. Bij het beantwoorden van de vragen gaat het enkel om jouw mening. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het interview duurt tussen 1uur 30 minuten en 2uur. Het interview wordt opgenomen met een recorder en vervolgens letterlijk uitgetypt. Er worden geen foto's of films van je gemaakt.

De opname wordt vernietigd na het onderzoek (2019). De informatie die we van jou krijgen tijdens dit interview is strikt vertrouwelijk en zal enkel in het kader van dit onderzoek gebruikt worden. Mocht je naar aanleiding van dit gesprek nood hebben aan ondersteuning, kan ik in overleg met jou en met jouw toestemming, jouw vragen doorgeven aan de persoon die je verkiest.

Is je deelname vrijwillig?

Je bent vrij om te beslissen of je deelneemt of niet. Je kan tijdens het interview ook steeds beslissen om te stoppen. Je hoeft hier geen reden voor te geven. Je deelname of niet deelname zal verder ook

geen positieve of negatieve gevolgen hebben voor jouw dossier bij Het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen.

Wat zal er gebeuren met de resultaten van dit onderzoek?

De resultaten zullen worden verwerkt in een rapport. Deze resultaten zullen mogelijks gebruikt worden als ondersteuning bij het maken van beleidsbeslissingen. De resultaten kunnen ook breed bekend gemaakt worden via de pers. Op geen enkele wijze ontvangen andere mensen jouw naam of contactgegevens.

Wat met jouw privacy?

De gegevens worden volledig anoniem verwerkt. Dit houdt in dat je naam of andere herkenbare gegevens in geen geval in het onderzoek (rapport of artikel) vernoemd worden. De bevindingen die voortvloeien uit het onderzoek kunnen ook voor wetenschappelijke doeleinden worden gebruikt, opnieuw met veel aandacht voor jouw anonimiteit en het beroepsgeheim. De gegevens zullen ook aan niemand van buiten de onderzoeksgroep worden doorgegeven. Overeenkomstig de Wet ter Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer (8 december 1992) heb je het recht om ten allen tijde inzage te krijgen in de bij jou verzamelde onderzoeksgegevens.

Waar kan je terecht voor meer info?

Vrije Universiteit Brussel: Prof. Dr. Dominique Verté (promotor van het onderzoek), tel.: 02/629.25.31 of 0494/13.68.68 of bij Minne Huysmans (begeleider van het onderzoek) 0479/52 29 91 of Ellen De Broyer (onderzoeker) 0472/27 85 86.

GEINFORMEERDE TOESTEMMING

Ondergetekende, verleent zijn/haar toestemming voor deelname aan de studie "toekomstperspectieven van jonge vluchtelingen".

Ik verklaar hierbij dat ik,

- (1) de uitleg over de inhoud en werkwijze van het onderzoek heb gelezen en dat me de mogelijkheid werd geboden om bijkomende informatie te verkrijgen
- (2) totaal uit vrije wil deelneem aan het onderzoek
- (3) toestemming geef om mijn resultaten op een vertrouwelijke wijze te bewaren, verwerken en rapporteren
- (4) op de hoogte ben van de mogelijkheid om mijn deelname aan het onderzoek op ieder moment stop te zetten
- (5) ervan op de hoogte ben dat ik op aanvraag een samenvatting van de onderzoeksbevindingen kan krijgen
- (6) Ik geef toestemming om een audio-opname te maken tijdens de deelname aan dit onderzoek

Voor akkoord,

Plaats en datum

.....

Naam + handtekening van de onderzoeker

.....

Naam + handtekening van ouder of voogd

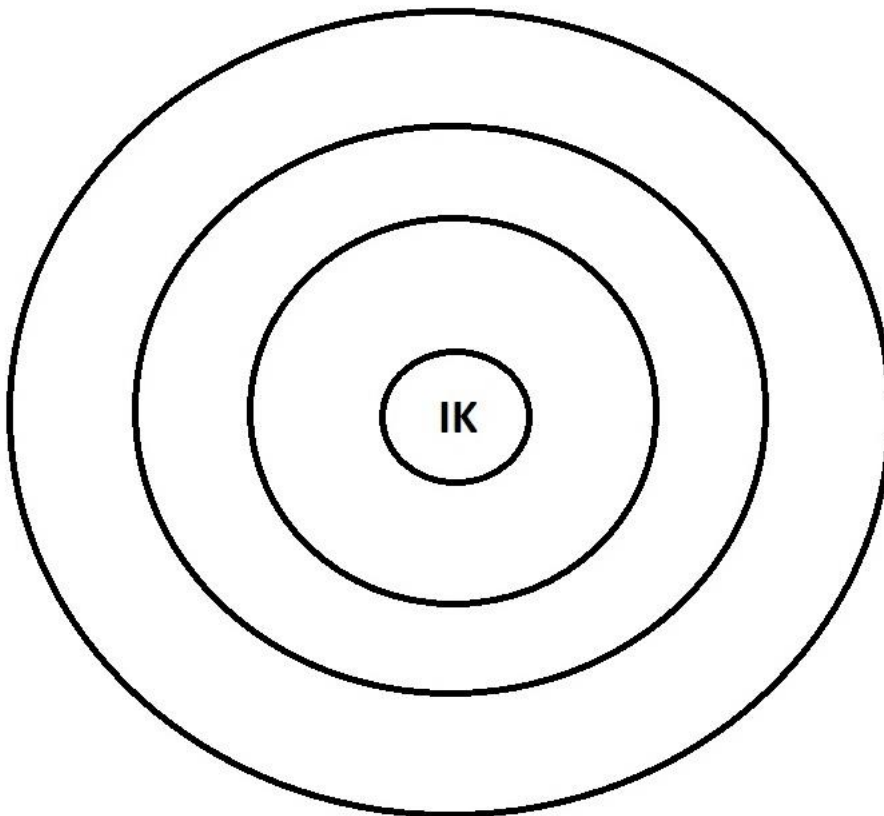
.....

Naam + Handtekening van de geïnterviewde

.....

Bijlage 3: Het Social Convoy model

Deze tekening van het Social Convoy model werd gebruikt tijdens het interview om inzicht te krijgen in het huidige sociaal netwerk van de respondent, in het midden van de tekening staat de respondent zelf. Er werd vervolgens gevraagd om aan mensen, organisaties, dingen te denken die heel belangrijk zijn voor de respondent. Mensen, organisaties, dingen die voor hem of haar heel belangrijk zijn, kunnen dicht bij de respondent getekend worden. Mensen die minder of helemaal niet belangrijk zijn verder weg op het blad. Degenen die heel dicht staan, zijn de mensen waarvan de respondent zich bijna niet kan voorstellen dat ze geen deel uitmaken van zijn of haar leven. De volgende cirkel zijn mensen die niet even dicht bij de respondent staan maar die wel belangrijk zijn voor hem of haar. De buitenste cirkel gaat om mensen die de respondent nog niet vermeldde maar die toch belangrijk genoeg zijn om op deze tekening te staan. Via deze tekening kon eveneens informatie verkregen worden over het sociaal netwerk toen de respondent nog maar één jaar in België was en over het sociaal netwerk van de respondent toen hij nog in zijn land van herkomst woonde.

Bijlage 4: Voorbeeldinterview

Hieronder is een getranscribeerd interview terug te vinden. De namen in dit interview zijn fictieve namen. Andere persoonlijke informatie, zoals o.a. woonplaats, werd verwijderd om de anonimiteit van de respondent te waarborgen. De vetgedrukte tekst geeft aan wanneer de interviewer aan het woord is.

Respondent EDB50

Oké dan gaan we beginnen als dat goed voor u is

Ja, ja

Dus eerst zou het een beetje gaan over toen je hier pas in België bent gekomen

Ja

Dus helemaal in begin, hoe was dat eigenlijk voor jou?

Dat was moeilijk, je kan de taal niet, geen mensen kennen

Uhu

Alé je kent de weg niet, bv. als je die papiertje moet doen naar wie moet je gaan enz. Maar er waren mensen van [herkomstland] die ons geholpen hebben enz.

Ah ja, ja en dat waren mensen van [herkomstland] die in België zijn?

Ja

En die hebben jou geholpen?

Ja

En hoe was dat dan? Hoe heb je ze leren kennen en hoe hebben ze je dan geholpen?

Gewoon dat is een vriend van, dus [gezinslid] was eerst gekomen

Alleen ja

En dan een vriend, die vriend is van [herkomstland]

Ja

En die vriend heeft nog een broer en dan zijn ze zo allemaal samen vrienden zo

Ah ja oké en dus euhm [gezinslid] is hier eerst gekomen?

Ja

En na hoeveel tijd zijn jullie gekomen?

Dus eerst [gezinslid] en dan twee jaar later ben ik gekomen

Ah ja, dat was jij dan en wie dan nog?

[gezinsleden]

Ja zo zijn jullie gekomen

Ja met vier, we zijn met vier

Ja met vier in totaal oké. En euhm [gezinslid] heeft hier die mensen leren kennen die jou goed hebben geholpen en die ook van [herkomstland] waren?

Uhu ja

En zij waren hier ook al langer?

Ja een beetje langer

Ja en met wat hebben zij jou bv. geholpen?

Bv. we moeten zo identiteitskaart maken, die zeggen kom mee naar commissariaat enz. alé stadhuis enz.

Ja

Die kennen al want eentje woont al 8 jaar hier al

Ah ja

Die kent de taal enz.

Ja die kent de taal en die wist al een beetje hoe jullie het moesten doen?

Uhu

Ah ja oké en dat was dus gewoon eigenlijk een vriend van [gezinslid] en die zijn broer? Die twee hebben je heel hard geholpen en die zijn hier al langer in België?

Ja, ja

Oké goed. Zijn er nog zo mensen die jou in begin goed hebben geholpen?

Ja heel veel mensen, zijn ook allemaal van [herkomstland]

Ja

En ook van Caritas hier, hiernaast

Ja Caritas

Daar ook

En hoe hebben zij jou bv. geholpen? Want dat is een organisatie, hoe hebben zij jullie geholpen?

Wij gaan gewoon met iemand, die woont ook langer dan 8 jaar hier, iemand anders, ja wij zijn naar daar geweest met hem en die gaat voor ons vertalen zo

Ja

Dan hebben die geholpen

Ah ja en met wat heeft Caritas dan geholpen uiteindelijk?

Gewoon vragen wat moet ik doen met die papier, je doet dit en dat

Ah ja oké dus zij hebben geholpen en daarbij was dan ook weer iemand die hier al langer woont en die ook van [herkomstland] is en die was dan de vertaler hé?

Ja

Nog zo een organisatie die jullie in begin hebben geholpen of was dat enkel Caritas?

Caritas ja, alleen dat

Oké goed. En voor je zelf naar België kwam, euhm welke mensen kende je al in België? Dus [gezinslid] want die was hier al?

Ja

Kende je nog al mensen voor je zelf hier in België was?

Ja want [gezinslid] was met drie gekomen

Ah ja

Dus [gezinslid] en nog twee van dezelfde stad in [herkomstland]

Ja

Zij wonen allemaal in één stad en ze zijn allemaal samen gekomen

Ah ja

Maar ze zijn in andere deel, Franse deel denk ik

Hier nu? In België bedoel je?

Ja

In Wallonië ofzo?

Ja denk ik ja

Ah ja, ja oké. Maar [gezinslid] is dus hier samen met twee anderen naar België gekomen?

Ja

Dus dat waren de mensen die je kende in België voor je zelf kwam naar België?

Uhu

Kende je nog al iemand ervoor?

Nee alleen ja vrienden van [gezinslid], alleen dat

Ja

Die familie enz.

Ja oké en euhm weet jij eigenlijk nog waarom jullie voor België hebben gekozen, waarom jullie naar België zijn gekomen?

Ja [gezinslid] wou naar Zwitserland

Ja

Maar euhm [gezinslid] is gepakt door politie en dan is gewoon hier gebleven

Ah ja dus [gezinslid] was hier in België maar ging nog verder doorreizen?

Ja

Ah ja en dan euhm is de politie gekomen en dan

En de vrienden wouden hier blijven, die zeggen kom mee en dan allemaal hier gebleven

Ja oké. En jij bent dan gewoon hier gekomen omdat [gezinslid] hier al was?

Ja

Oké ca va goed. Euhm en nu eigenlijk ben je hier al wat langer

Ja

Euhm ongeveer dan bijna 3 jaar, in juli dan drie jaar

Ja

Hoe voel je je dan nu? Hoe gaat het dan nu met u?

Is beter, nu moet ik alé niemand moet ons helpen

Ja

Als er problemen is voor [gezinslid] dan ga ik vertalen of [gezinslid] ofzo

Ah ja, ja

Dus ik kan dat zelf doen

Ja je kan meer dingen zelf doen?

Ja

Oké en dus moet jij dat vaak doen vertalen, jij of je broer?

Nee, nee want [gezinslid] kunnen wel praten zo

Ah ja ze kunnen wel Nederlands?

Ja

Maar bv. minder goed dan jou omdat jij op school enz. zit?

Ja minder goed dan mij ja

Oké goed. En als je nu twee dingen zou moeten zeggen waarover je vandaag echt blij bent eigenlijk, dat je zegt van dat vind ik nu echt goed dat dat nu in mijn leven is eigenlijk. Twee dingen?

Geen oorlog meer

Ja uhu

En euhm goede mensen hier

Ja en wat bedoel je met goede mensen?

Die helpen, alé die... Dus als jij van ander land komt dan gaan die jou wel helpen. Maar sommige mensen niet, bv. in de buurt we zeggen hallo die zeggen niks

Ah ja waar je woont?

Ja soms

Ja waar je nu woont dan?

Ja

Ah ja dus je zegt dag en die zeggen geen dag terug?

Nee

Ah oké dat is inderdaad niet sympathiek

Ja

Ja oké dus je zegt van sommige mensen zijn lief en helpen en

En sommigen niet

Oké ca va goed. En over welke twee dingen zeg je ben je nog niet zo blij over? Of zeg je van ah dat zou ik, als dat veranderd dan gaat het nog beter gaan?

Dat weet ik niet eigenlijk

Ja

Alles is goed

Ja is er niet zo iets van dat je zegt oké dat is nu ca va maar het kan nog beter als dat bv. zou veranderen ofzo?

De school minder want dat pakt de hele dag misschien

Ja

In [herkomstland] is die een beetje korter, tot 12u

In [herkomstland] hé? Ik had dat ook al gehoord van anderen

Ja

Ik wist dat niet, maar tot 12u hé?

Ja dan moet je studeren tot 3u en dan mag je naar buiten enz.

Ja

Maar hier is tot 4u, een beetje lang

Dus je zegt van iets minder lang dat zou wel goed zijn?

Ja

Nog iets zo waar je aan denkt?

Nee, is alles

Oké goed. Euhm nu ik weet niet, nu in [herkomstland] is het daar wat moeilijk en het is daar geen goede situatie daar nu

Uhu

Maar ken je iemand die uit [herkomstland] komt en films maakt? Ken je zo iemand?

Denk ik ja, een vriend

Oké goed en als je die nu

Die noemt [naam vriend]

Ah ja

Die maakt nee foto's denk ik maar zijn moeder maakt filmpjes denk ik ofzo

Ja awel zo bv. en wonen zij nog in [herkomstland]?

Nee ze wonen hier

Oké maar ze komen ook van [herkomstland]?

Uhu

Awel als je je zo iemand even voorstelt. Dus iemand dat ook in [herkomstland] heeft gewoond, euhm bv. die persoon dat je nu net zegt en die nu in België is, en die zegt van ik wil eigenlijk een film maken. Een film over hoe het leven hier eigenlijk is in België. En dan wil ik die film kunnen tonen aan mensen in [herkomstland]

Ja

En hij vraagt nu jouw hulp want hij zegt van jij gaat me goed kunnen helpen want ja jij hebt ook eerst in [herkomstland] gewoond en nu woon jij al een tijdje in België. En dus je zou hem helpen, over wat zou je dan vertellen over hoe dat je België vindt, hoe dat je leven hier eigenlijk is?

Ik zou over alles willen vertellen

Uhu

De mensen, de leven enz.

Ja

Ja

En als je dan nog wat meer zou zeggen, wat zou je dan zeggen over de mensen, of wat zou je dan zeggen over het leven in België? Dat ze daar echt kunnen zien in [herkomstland] ah zo is het daar. Wat zou je graag willen tonen?

Dat is een goede leven hier

Uhu

Het zijn allemaal lieve mensen maar sommigen een klein beetje niet, enkel sommigen niet, niet de hele mensen

Ja

De meesten wel die zijn goed en de leven is ook goed enz. ja

Oké nog iets wat je zou zeggen? Of iets wat hier helemaal anders is en dat zou je dan wel graag willen tonen zodat ze kunnen zien ah dat is niet hetzelfde of dat is net wel hetzelfde?

De school (lacht)

Ja bv.

De school is een beetje langer enz.

Ja dat zou je bv. ook in de film tonen dat ze dat kunnen zien amai daar moet ze lang op school zitten (lacht)

Uhu

Ja

En als je naar hier komt heb je minder vrienden

Ah ja hoezo?

Want ik kan, ik ken niemand van België hier. Mijn vrienden zijn allemaal van [herkomstland] ja

Ah ja, ja. Je vrienden nu dus?

Uhu

Dus dat zijn nu mensen dat in België wonen maar dat wel ooit in [herkomstland] hebben gewoond?

Nee, nee mijn vrienden zijn allemaal van [herkomstland]

Ja

Dus de vriend van [gezinlid] heeft familie en die zijn kinderen zijn mijn vrienden

Ah ja

Maar ik heb niemand van België, echte Belg zo

Ja

Heb ik niet

Ah ja oké dus je vrienden zijn mensen die vroeger ook in [herkomstland] hebben gewoond?

Die zijn van [herkomstland]

Ja maar ze wonen nu wel in België?

Ja, ja

Oké ca va. Dus dat zou je dan ook wel zeggen. En waarom denk je dat je niet echt zo Belgische vrienden hebt?

Ik weet niet, alé minder contact met de Belgische mensen

Uhu

Want op mijn school zijn allemaal zo Marokkanen enz. en van andere landen ook

Ja

Dus...

En vind je dat erg of zeg je van ah nee ik vind dat net goed zo? Of ja maakt mij eigenlijk niet uit? Wat is jouw mening daarover?

Ik wil Belgische mensen hebben alé vrienden bedoel ik

Uhu

Ja maar hoe kan ik contact maken? Als ik niemand ken ja...

Ja als je met allemaal...

Ja

Oké goed dus dat zou je zo wat allemaal zeggen?

Ja

En dan zegt hij ook van, ik wil ook belangrijke personen in de film zetten die voor jou echt belangrijk zijn. Zodat ze in [herkomstland] kunnen zien ah dat zij nu de mensen die op dit moment in zijn leven nu belangrijk zijn, wie zouden dat dan zijn? Over wie zou je vertellen?

Zeker mijn ouders

Uhu

En dan ook mensen van Caritas die zijn ook belangrijk ja

Ja

Om mensen te helpen, OCMW denk ik ook

Welk nog? OCMW?

Ja ook

Uhu

Ja zo

Want hoe helpt OCMW jou bv.? Hoe hebben zij jou al geholpen?

Bv. als we vragen hebben want mijn ouders beginnen nu te werken, ze stellen soms vraag over de werk, dan kan daar vragen

Ah ja dus zij hebben jullie ook al goed geholpen?

Ja

En dat zou je dus wel in de film kunnen tonen van Caritas. Dat is een organisatie die goed helpt, OCMW doet ook goede dingen die goed helpen?

Ja

Want Caritas heb je nu, want die hebben jou in begin goed geholpen, maar ga je daar nu soms nog naartoe of jouw familie?

Soms wel

Ja en dat is dus dan als je vragen hebt ofzo dan ga je daar naartoe?

Ja

Ja oké goed. Euhm en dan wilt hij ook speciale momenten of mooie momenten in de film steken dat jij hier al eigenlijk hebt gehad in België. Over wat zou je dan vertellen?

Euhm...

Ja je mag zeker even nadenken hé, dat is geen gemakkelijke vraag

Dat weet ik niet eigenlijk, niks speciaals

Nee? Is er niets waarvan je zegt dat was nu echt is een kei tof moment dat ik al heb gehad, een mooie herinnering waarvan ik zeg ah dat ga ik niet vergeten ofzo?

Ah ja jawel, toen ik euhm hier een medaille kreeg want ik was beste van de klas

Ah? Cool!

Ja tweede middelbaar ja

Ja

Ik wou naar derde dus andere school maar ik heb dan rapport en nog medaille gekregen

Omdat je zo een goed rapport had?

Ja

Amai ja dat is wel tof dan! Dan was je zeker blij?

Ja, ja

Tof, kei goed. En dan zegt die filmmaker ook, naast dat speciaal en mooi moment dat van die medaille dat je dan zou tonen, wilt hij ook wel tonen van problemen dat je wel eens hebt gehad in België. Alé problemen is misschien een groot woord maar moeilijkheden dat je zegt van toen had ik het wel eens even moeilijk of dat mag ook, dat moet niet persoonlijk zijn, maar dat je zegt van ah ik vind dat in België dat dat nog een beetje moeilijk is. Wat zou je dan zeggen?

Het begin

Uhu

In het begin was dat echt moeilijk ja want bv. de vrienden van mijn ouders die hebben geen tijd voor ons

Ja

Soms moeten die bij familie blijven ofzo, dus die hebben geen tijd voor ons om naar daar te gaan. Dat was een beetje het probleem

Ja die vrienden die jou hebben geholpen en die al langer waren in België?

Uhu

Dat zij ook niet altijd de tijd hadden om te helpen?

Ja, ja

Uhu dus dat zou je dan vooral ook tonen dat het in begin wel moeilijk is?

Uhu ja zeker moeilijk ja

Uhu en ook dan met de taal enz. of wat dan?

Zeker met de taal ja

Ja oké goed en dan wilt hij als laatste nog mooie plaatsen erin zetten van dat jij vindt in België?

[huidige woonplaats]

Ja dan zou je [huidige woonplaats] tonen. Nog iets wat je zou tonen?

[bepaalde plek in huidige woonplaats] enz., de straten enz., die zijn allemaal mooi

Ja dat zou je dan wel tonen

Ja

En zou je dan zeggen aan die filmmaker van ah ja je mag dan mijn stad tonen of zeg je van dat is niet mijn stad, dat is gewoon de stad waarin ik woon, of zie je [huidige woonplaats] als jouw stad?

Ja dat is gewoon zo, de stad waar ik woon

Ja maar dus niet jouw stad? Of zou je zeggen je mag ook mijn stad tonen of zou je gewoon zeggen je mag de stad [huidige woonplaats] tonen?

De stad [huidige woonplaats]

Ja oké en waarom niet jouw stad?

Omdat ik ben niet van hier

Ja

Mijn stad is in [herkomstland]

Ja oké goed uitgelegd. Want van welke stad ben jij eigenlijk?

[vroegere stad in herkomstland]

Ja

[vroegere woonplaats in herkomstland]

Ja ik ken het niet

(lacht)

Maar dan weet ik het, dat is goed. Dus eigenlijk woon je nu in een stad en toen woonde je ook in een stad?

Uhu

Oké en toen je hier dan bent gekomen mocht je dan, want [gezinslid] heeft die altijd hier in [huidige woonplaats] gewoond?

Ja

En heeft [gezinslid] in begin misschien in een opvang, asielcentra gezeten of niet?

Ja die moet zo in een kamp wachten denk ik

Uhu

Ja dan krijgt die papiertje dat [gezinslid] mag wonen en dan heeft [gezinslid] een huis euhm ja gehuurd enz.

Ja en was dat direct in [huidige woonplaats] of heeft hij eerst ook nog ergens anders gewoond?

Direct [huidige woonplaats] ja

Oké en was dit altijd in dezelfde huis of heeft hij nog verhuisd in [huidige woonplaats]?

Zelfde huis

Ah ja oké en dan zijn jullie gekomen

Uhu

En mochten jullie dan direct bij hem gaan wonen of?

Ja direct maar wij moeten ook papiertjes maken ja

Ja maar het is niet dat jij eerst in een kamp of centrum bent moeten blijven?

Nee, nee

Je mocht direct naar [gezinslid] gaan?

Ja naar huis

Oké en nu in een stad wonen vind jij dat leuk of zeg je van ik zou liever eigenlijk in een dorp wonen? Persoonlijk, jouw mening

Een stad, leuker, meer mensen enz.

Ja

Meer beweging op straat enz.

Ja meer mensen, meer beweging enz., oké

Uhu

En kan je nog zo wat positieve dingen noemen die je goed vindt aan een stad? Positieve punten, voordelen

Als er zon is dan zijn er heel veel mensen op straat

Ja buiten

Ja dan kan je zo heel veel mensen zien, met familie gaan bv. op straat

Ja

Gewoon dat ja

Oké nog iets waarvan je zegt dat vind ik positief aan een stad?

Mooi, die maken soms veel feesten bv.

Ja

In de zomer ofzo, als de X komt ofzo

Ja dat er veel te doen is eigenlijk?

Ja, veel activiteiten soms

Uhu

Ja

Oké en zeg je van er zijn ook dingen dat ik minder tof vind aan een stad en dat bv. wel beter is in een dorp. Kan je dan op iets komen?

Nee dat is alles goed

Ja dus zeg je van ik zou in een stad graag willen blijven wonen, liever dan een dorp?

Ja

Oké want wat vind jij negatief aan een dorp, wat vindt jij niet zo tof aan in een dorp te wonen?

Minder mensen zeker

Ja uhu

Minder beweging enz.

Ja

Misschien is die beetje ver van de stad

Ja, ja

Soms wel

Ja oké die dingen. En denk jij eigenlijk van in een stad te wonen dat dat ervoor zorgt dat je mensen sneller kan leren kennen? Dat je sneller contact kan leggen met mensen? Nieuwe mensen kan leren kennen?

Nee

Nee, denk jij dat dat in een dorp even snel gaat?

Denk ik wel ja

En hoe denk je dan, door wat wordt het dan eigenlijk bepaald dat je iemand snel kan leren kennen?

Dat weet ik niet want dus mijn [gezinslid], [gezinsleden] moeten vrienden hebben

Uhu

Dan kunnen we vrienden zijn maar als je niemand kent dan gaat dat niet

Ja

Als je hier woont, daar woont, dat maakt niet uit, dat is hetzelfde

Ja oké dus je zegt van nee ik denk niet dat je in een stad sneller mensen kan leren kennen?

Ja

Oké goed ca va. Euhm we zijn al goed bezig. Zijn er nu dingen hetzelfde gebleven? Waarvan je zegt dat was ook in [herkomstland] zo en is ook in België zo? Is er iets hetzelfde gebleven? Dat mag iets kleins zijn, bv. iets wat je nu doet en toen ook deed of...

Nee niks, alleen met de vrienden gaan

Ja met vrienden dingen doen?

Ja

Ja want je deed dat dus in [herkomstland] met vrienden dingen doen en je doet dat nu hier ook?

Ja

Ja, nog iets of?

Nee niks

Nee oké want bv. naar school gaan dat heb je daar ook gedaan?

Ja maar beetje anders

Ja het was minder lang

Ja

Oké en welke dingen zijn nu echt anders?

De school

Uhu

Die euhm mensen ook

Ja

De vorm van de huizen, de winkels, alles is anders

Ja

De weer ook, het weer ook

Ja het is hier slecht (lacht)

Ja (lacht)

Oké goed en je zegt van de mensen zijn anders, hoe dan? Hoe bedoel je dat dan?

Taal, ze spreken andere taal

Ja

Andere vorm zo ja

Uhu en de huizen, hoe is dat daar? Hoe ziet het er daar uit?

Die zijn allemaal groot en met andere steen gemaakt

Ja

XXX

Uhu oké en eigenlijk toen, je hebt me al verteld je woonde daar in een stad en hoe zag het daar uit? Als je erover wil babbelen hé, als je zegt van ik babbel daar liever niet over dan is dat ook goed, geen enkel probleem

Dat is goed

Oké als ik mij een beetje zou moeten kunnen voorstellen hoe je daar woonde, hoe het daar was, hoe zou je mij dat kort kunnen zeggen? Dat ik het een beetje voor mij zou kunnen zien

Dat was helemaal goed, de winkels zijn dichtbij enz.

Ja

Die kerk enz. ook, allemaal dichtbij

Ja

Ik woon bv. in een huis en moet zo gewoon 5 min stappen, kwartier, dan ben ik in de winkels

Ah ja dus wel kortbij

Want bij ons is zo lange straat en het einde ligt een kerk. Die straten zijn allemaal vol met winkels, zo de zijkanten

Ah ja, ja en dat is kort bij jou?

Ja

En kerk bedoel je dan moskee?

Nee kerk, echt kerk

Ah ja een kerk. En nog zo wat dingen? Zijn daar bv. ook zo, is daar bv. ook natuur, zijn daar parken enz. of is dat daar niet?

Veel parken ja

Ja

En je kan zo ja, als je bv. een beetje weg bent van die stad dan heb je zo kleine bergen zo, je mag daar op zitten zo

Ah ja, ja

Soms wel

Oké en daar zo in je vrije tijd wat deed je daar dan? Waren daar ook dingen zoals, ik zeg nu maar iets hé, maar bv. hier zijn dingen zoals fitness enz.

Nee daar niet, gewoon de vrienden

Ah ja dus daar zijn niet echt zo een dingen?

Je kan dat wel doen maar nee, er zijn wel fitnessen daar enz. alles

Ja

Maar vrienden is beter, ik ga zo met groep vrienden

Ja en wat deden jullie dan bv.?

Gewoon geld meenemen bv. en ja naar kerk

Ah ja

Gaan praten, gaan lachen, ja spelen zo

Oké ca va goed. En als je nu zou moeten zeggen nu je leven nu hoe blij of hoe niet blij ben je daarover? Als 1 is helemaal niet blij en 10 is zo is helemaal perfect. Hoeveel zou je geven?

Ik ben minder blij

Uhu

In begin was ik echt niet blij maar nu een beetje meer

Ja

Een beetje minder voor [herkomstland] dus

In [herkomstland] meer blij?

Ja zeker ja

Ja en hoe komt dat?

Ja ik heb niemand hier, gewoon mijn familie

Uhu

Daar heb ik mijn vrienden, oma en opa zo, ze zijn allemaal daar. Alle mensen die ik ken

Ja, ja nog veel mensen zijn daar dat je kent?

Ja allemaal

Ja oké ca va. Euhm dus als je nu dan zou moeten zeggen hoeveel nu dan hier op 10? En hoeveel in [herkomstland]? Voor zo verschil te zien

Hier?

Ja

Hier is 7 op 10 en daar zeker 10 op 10

Ah ja voilà zo, oké goed. Maar je zegt nu ben ik al iets meer blij dan in begin? Dat wel?

Zeker ja

Oké goed. Euhm dus dan, we hebben daar al even over gebabbeld (*tekening sociaal netwerk*). Ik ga je een balpen geven. Dus als je hier je naam zou schrijven en dan hier (*binnenste cirkel*) mensen of organisaties, want je hebt al zo wat dingen gezegd dus ik denk wel dat het vlot gaat gaan, hier zo wat mensen of organisaties die echt heel, heel belangrijk voor jou zijn

Ja

Dus hier de belangrijkste, daarom ook ze zijn dicht bij jou. Maar daarom moeten ze niet hier dicht bij jou wonen maar dat ze eigenlijk in jouw hart dicht zijn, zo

Ja

Dus ze moeten niet persé in België wonen. Dus heel belangrijk, mensen waarvan je zegt zonder hun het zou echt niet hetzelfde zijn, zo. Hier (*middelste cirkel*) mensen of organisaties die voor jou ook heel belangrijk zijn maar minder dan deze

Uhu

En hier (*buitenste cirkel*) organisaties of mensen die minder belangrijk zijn dan die en nog minder dan die maar waar je toch ook aan denkt

Ja oké

Je mag zo wat opschrijven maar het is ook gewoon voor mij hé dus je moet niet kei deftig schrijven, het is gewoon voor mij. Want we gaan het sebiet dan ook even overlopen

Hier mensen die ik belangrijk vind?

Ja het belangrijkste of organisaties mag ook hé

(schrijft op in de tekening). Ja die personen zijn belangrijk voor mij, dat moet ik hier? (*middelste cirkel*)

Ja mensen of organisaties waar je aan denkt, waarvan je zegt die zijn ook heel belangrijk voor mij maar ze zijn nooit zo belangrijk als bv. [gezinsleden]

Ja

(schrijft verder op in de tekening). Ja

Oké en kan je hier nog op mensen of organisaties komen of zeg je van nee niet echt?

Nee

Nee oké. Als je nu tijdens dat we aan het babbelen zijn en je zegt oei ik ben iemand vergeten dan mag je die zeker nog opschrijven, oké?

Ja

Oké als we dan even zouden overlopen. [gezinsleden] ja, waarom heb je hun opgeschreven?

Die zijn echt belangrijk voor mij

Uhu

Als ik bv. iets doe die gaan achter mij zijn. Doe dat en je bent goed bezig enz.

Uhu ja oké. Dus die zijn heel belangrijk voor jou

Ja

En euhm probeer jij hun bv. ook met dingen te helpen of?

Jawel zeker ja

Uhu

Bv. met hun gaan voor iets te vertalen ofzo, met hun gaan enz.

Ja, ja

Ja

Dus zij helpen jou en jij helpt hun? Alle twee?

Ja

Oké en dan [gezinslid]?

Ja beste vriend. Als ik niemand heb, dan heb ik [gezinslid]

Ja uhu dat is goed uitgelegd. En hoe oud is [gezinslid]? Is hij jonger of ouder dan jou?

[leeftijd gezinslid]

Ah ja oké

Ja

Oké en hoe help [gezinslid] hem bv.?

Ik kan [gezinslid] niet helpen, [gezinslid] kan zo zelf dingen doen

Ja

Maar soms ja, bv. huistaak ofzo moet ik [gezinslid] soms helpen zo

Ja oké en hoe helpt [gezinslid] jou?

Ook soms met huistaken zo

Ja dan helpt [gezinslid] jou?

[gezinslid] kan meer Frans dus kan me soms helpen

Ja dus jullie helpen elkaar

Uhu

En dan jouw [familieleden]?

Ja ik kan, ik kan niet leven zonder hun, ik weet niet waarom

Uhu

Want als ik klein was in [herkomstland], toen ik vijf jaar was, ik woonde alleen bij [familieleden]

Ah ja, ja

Ik vind dat leuk bij [familieleden] ja

Ja dat was gewoon omdat je het daar leuk vond dat je daar vaak bleef?

Ja

Ah ja, ja oké. En is dat ouders van u mama of papa?

Van moeder

Oké goed en zij zijn nu nog in [herkomstland]?

Ja

En heb je nog contact met hun of is dat moeilijk?

Ja zeker. Ik bel elke zondag soms, elke feest zo

Ja

Ik bel naar hun en nieuwjaar soms enz., kerstmis ja, die feesten

Ja dan hoor je hun. Want als je nu zegt van per week of per maand, hoe vaak hoor je hun zo is ongeveer?

Per week

Ja per week één keer?

Uhu

Ja oké goed. En dan Caritas?

Caritas ja

Ja dus dat is hier kortbij en die hebben jou al met veel dingen geholpen?

Ja

En dus zowel in begin hadden jullie daar contact mee en konden jullie daar gaan en nu eigenlijk ook nog altijd?

Ja nu wel ja

Oké en dan stadhuis?

Dat is eigenlijk niks, ik heb dat geschreven ja

Ja en waarom heb je dat opgeschreven? Want ik zei het hé je mag alles opschrijven waar je aan denkt

Dat ik kan geen pas hebben, bv. geen identiteitskaart enz. zonder stadhuis enz.

Ah ja dus daarom zijn ze ook wel belangrijk, vooral eigenlijk voor je papieren in orde te brengen?

Ja

Want zijn het zij dan ook dat hebben kunnen zeggen van ah jij mag blijven of was dat niet het stadhuis?

Ik denk het wel ja

Oké dus dat is ook belangrijk voor jou

Want ook de politie hier erbij schrijven

Welk?

Politie ja die zijn ook belangrijk

Ja schrijf ze er maar bij en dan mag je een beetje uitleggen waarom

Omdat één keer is die fiets van ons gestolen, van [gezinslid] ja. We hebben die gevonden en dan hebben we direct naar hun gebeld

Ja

En dan zijn die gekomen

Ah ja oké. Dus de fiets was gestolen van [gezinslid]?

Ja

En jullie hebben die terug kunnen vinden dan?

Ja

Ah gelukkig!

Dat was gewoon die straat naar rechts, daar was die fiets

Ah ja en dat hebben jullie dan aan de politie laten weten?

Ja

Ja

[gezinslid] kan die pakken, die heeft de sleutel van alles maar nee we zeggen we gaan naar politie bellen, dat is beter

Ah ja, ja voor zekerheid

Ja

Uhu oké is goed. En nog zoiets? Of zeg je van het is enkel door dat van die fiets dat ik nu hun opschrijf of zijn er nog dingen waarmee ze al hebben geholpen of?

Dat ja, bv. de vorige keer sturen ze zo papiertjes hoe is jouw woning, bv. in mijn straat

Ja

Geen probleem in straat alé veel lawaai enz.

Ah ja oké dus dat is een papier en jij kan eigenlijk invullen hoe het is in uw straat?

Ja

En dan gaan zij dat proberen beter te maken of ja

Ja maar dat was goed

Ja want wat had je dan opgeschreven?

Alles is goed, geen problemen, niks gestolen, alé één keer mijn fiets, alleen dat ja

Ja oké goed en dan OCMW?

Die helpen ook, [gezinsleden], die gaan helpen, bv. die willen vakantie pakken en die kan vragen of het lukt of niet

Ah ja uhu en dus eigenlijk dat is ook in begin dat jullie die hebben leren kennen en dat ze jullie helpen en nu eigenlijk ook?

Ja

Ja oké ca va. En dan was je ook tegen mij aan het vertellen over jouw vrienden, waarom schrijf je hun bv. niet op? Want je moet hun niet opschrijven maar ik vroeg het mij gewoon af waarom je hun niet opschrijft. Zijn ze niet zo belangrijk voor jou?

Ze zijn wel belangrijk voor mij maar niet echt, die kunnen niks maken voor mij, die kunnen niks doen voor mij eerlijk

Nee? Hoezo?

Ik kan hier opschrijven mijn vrienden

Ja je moet het niet opschrijven voor mij hé

Ik wil zo mijn vrienden van [herkomstland] schrijven maar hier ja minder

Ja maar dan mag je schrijven hé vrienden van [herkomstland], dan weet ik het al

(schrijft op)

Zij zijn dicht bij jou zeg je?

Ja

Uhu en dat zijn dus jongeren zoals jou die nu nog in [herkomstland] wonen?

Ja ik bel ook elke keer naar hun

Ja hoe vaak zo?

Elke 2 dagen zo

Ah ja dus je hebt echt nog veel contact met hun?

Ja

En dus euhm van in begin toen je hier was, had je toen meer contact met hun of minder?

Minder

Ja

Want ik moet zo hele papiertjes doen

Ja alles eerst in orde brengen?

Ja alles en dan mag je alé dan heb ik vrije tijd

Ja

Dan mag ik praten met hun

Ah ja vanaf het hier zo wat in orde was, dat alles wat meer gewoon was?

Uhu

Dan heb je terug met hun contact gezocht eigenlijk?

Ja

Oké ca va. En hoeveel zijn dat er zo ongeveer dat je zo nu nog mee babbelt enz.? Hoeveel personen zijn dat ongeveer?

De hele klas

Ja

Dus van eerste kleuterklas

Uhu

Dus zo met die klas tot zesde leerjaar, eerste middelbaar we zijn allemaal in zelfde klassen gebleven

Ah ja amai dus heel de klas eigenlijk?

Uhu

Ja

En ook andere vrienden zeker

Ja en euhm jij bent dat dus en dan de rest van de klas en de anderen allemaal zij wonen nog daar of?

Allemaal daar

Allemaal in [herkomstland], er zijn er geen die zoals jou naar België zijn gekomen?

Nee

Ah ja, ja oké goed. En dan zei je ook van vrienden van hier, vrienden dat je hier wel in België kent maar dat je zegt van ze zijn niet, alé ze hebben vroeger ook in [herkomstland] gewoond?

Ja

Zou je hun ook opschrijven of niet? Want je zegt ze zijn wel veel minder belangrijk dan deze zei je tegen mij hé?

Maar ze zijn hetzelfde als van [herkomstland] dus maar beetje minder. Want dus mijn stad, van [herkomstland], dat zijn vrienden van mijn stad maar hier die zijn van andere steden

Ah ja, ja oké. En zeg je van die van andere steden ga ik niet opschrijven die dat hier wonen?

Nee

Nee, die vind je niet zo belangrijk?

Uhu

Dat is goed hé, dat ik het gewoon goed weet, want je moet ze zeker niet opschrijven maar dan weet ik zo een beetje

Ja

Oké ca va goed in orde. En als je nu kijkt naar die tekening, hoe blij of hoe niet blij ben je daarover? Als je weer een cijfer van 1 tot 10 zou moeten geven, 10 is de tekening is perfect, er moet niks meer aan veranderen en 1 is helemaal slecht, super slecht. Hoeveel zou je zetten?

Dat is goed, 10 op 10 ja

Ja? Want 10 op 10 is echt perfect hé

Ja perfect

Er kan niks beter?

Nee

Zo is het goed?

Ja

Oké ca va. En als je nu met mij die tekening had gemaakt toen je hier nog maar één jaar was in België, hoe was die dan geweest?

Minder Caritas enz. want ik ken die niet denk ik

Caritas kende je nog niet toen je hier één jaar was?

Nee niet in het begin

Ja oké, OCMW kende je die al?

Ook niet

Nee en dan stadhuis?

Zeker ja

Ja dat wel al en had je die toen ook opgeschreven denk je?

Ik weet niet

Ja

Ik denk het niet

Je denkt niet opgeschreven?

Nee

Oké en dan ouders?

[gezinsleden] wel zeker

Ook op die plaats?

Ja, allemaal hetzelfde ja

[gezinslid] ook hetzelfde?

Ja allemaal ja

Dus de eerste cirkel zou hetzelfde blijven?

Uhu

En hier? Dat zou er allemaal niet zijn?

Nee

Wat zou er dan wel hebben gestaan misschien? Denk je dat er andere dingen zouden zijn in geweest?

De naam van de personen die ons helpen. De vrienden van [gezinslid]

Ja die wel en waar zou je die dan hebben gezet?

Hier

De middelste?

Ja

Ja oké, nog iets dat je zegt van?

Nee

Oké goed, nu als ik nu die tekening had gemaakt met jou toen je in [herkomstland] was, hoe was die dan geweest?

In [herkomstland]?

Ja

Dat waren meer personen

Ja er zouden meer personen hebben opgestaan?

Hier zelfde blijven

Ja dus de eerste gaat hetzelfde blijven

Ja

En wat zou er hier dan zijn? Wat dat zou er niet zijn hé?

Eigenlijk mijn stad, eigenlijk gewoon schrijven mijn stad want we helpen allemaal bij elkaar

Ah ja dus eigenlijk heel jouw stad?

Ja

Al de mensen

Ja van mijn stad

Ja die zouden daar in zijn

Bv. soms ga je met vrienden wandelen

Uhu

Dan heb ik bv. dorst, ik moet drinken en ik neem gewoon drinken en die meneer zegt oké ja want ik ken dezelfde taal, we wonen in kleine stad

Ah ja dus iedereen kent elkaar?

Ja

Ah dat is wel tof

Ja dat is goed ja

Dus dan zou je hier in de middelste schrijven mijn stad eigenlijk?

Uhu

En dan hier zou hetzelfde blijven?

Ja

Maar je zegt er zouden wel meer mensen opstaan

Ja gewoon stad

Ja dat bedoel je dan van meer?

Uhu

Oké goed ca va. Dat is allemaal al goed

En ook de kerk soms denk ik

Ah ja

Bv. als iemand ziekte heeft dan neemt die kerk soms geld van de hele stad voor die persoon

Om te geven?

Ja om hem te geven

Oké ja want dat mag bv. ook hé, dat is ook belangrijk voor jou?

Uhu

Maar dat zou je nu dan niet meer opschrijven? Is dat nu minder belangrijk voor jou dan toen in [herkomstland]?

Ja want hier is iets anders, helemaal anders hier

Ja hier zou je het niet hebben opgeschreven?

Nee

Maar toen wel de kerk nog

Ja

En waar zou je die toen hebben gezet die kerk? In welke cirkel?

Hier

Middelste ja

Ja

Oké is goed. Euhm voilà dat is allemaal al in orde. Nu zou ik een paar vragen zeggen en jij mag zeggen wie je denkt dat je daarmee zou helpen

Uhu

Maar als je dan nog aan iemand denkt extra mag je die er zeker ook nog op zetten. Dus als je nu praat over dingen die voor jou echt heel belangrijk zijn, dingen die persoonlijk zijn, die echt belangrijk zijn voor u

Ja

Met wie zou je er dan over babbelen?

[gezinsleden]

Ouders ja oké en dan als je verdrietig bent, als je zegt van ik heb even geen goede dag, met wie zou je dan praten?

Ook [gezinsleden]

Ja oké en als je over iets vragen hebt, of je hebt iets nodig ofzo, aan wie zou je dan?

Ook naar [gezinsleden]

Ja oké en als je dan school hebt, dingen over school, vragen over school, met huiswerk ofzo, aan wie zou je dan vragen?

Dan vraag ik aan [leerkracht]

Ja oké en [leerkracht] is hier niet op, waarom is [leerkracht] er niet op? Dat moet zeker niet hé maar het is gewoon een vraag

Ja ik weet niet

Ja

Want eerst ik vraag zo voor stadhuis ofzo, alé grote dingen

Uhu

Ja maar ik weet niet

Ja want dat is niet erg hé dat ze er niet op staat

Ja, ja

Ik wou gewoon weten waarom ze er niet op staat

Ja ik weet niet. Want [leerkracht] komt altijd op school gewoon, als ik vraag heb ofzo, die [leerkracht] op school die komt minder dus niet veel over school

Niet veel over school, wat bedoel je?

Ik moet niet veel vragen

Ah

Ik moet niet elke dag vragen, elke week vragen, het is één keer per maand of per jaar of soms niet

Uhu oké goed. Dan denk je van mensen waarvan jij zegt ik denk wel dat ze me tof vinden en ik denk wel dat ze graag dingen met mij gaan doen? Aan wie denk je dan dat daarbij hoort?

Vrienden van [herkomstland]

Ja oké goed. En dus nu heb je eigenlijk nog contact met heel wat mensen in [herkomstland]

Ja

Met jouw vrienden en ook met [familieleden] hé?

Uhu

En zijn er nog mensen waar je nog contact mee hebt buiten je vrienden en je [familieleden]? Misschien nog andere familie?

Ja andere ja, bv.[famielid]

Jouw [famielid]

Ja [famielid], ook [famielid] enz.

Uhu

Ja allemaal ja

En die dat je nu zegt hé, [familieleden], hoe vaak heb je daar zo contact mee?

Als ik bv. naar iemand ga bellen dan gaat euhm bij hun zijn, bv. [famielid] gaat bij hun zijn, mijn [familieleden]

Ah ja

Die gaan allemaal zo samen zijn

Ja dus dan kan je met iedereen tegelijk eens babbelen?

Ja

Oké goed. Euhm en dan je hebt het daarnet al gezegd, dus eigenlijk heb je nu niet echt contact met echt jongeren die hier altijd al in België hebben gewoond?

Uhu

Daar heb je nu niet echt contact mee?

Hoe bedoel je?

Dat zei je zo daarstraks van ja mijn goede vrienden die ik hier eigenlijk heb die wonen wel in België maar ze komen uit [herkomstland]?

Ja

En je zei van echt Belgische jongeren, zo zei je het, heb ik niet echt contact mee?

Nee geen contact mee nog niet

Je zegt van nog niet, denk je dat dat nog gaat komen?

Ik denk het wel ja. Als ik groter ben dan wel denk ik

Ja als je groter bent. En bv. wanneer dan ofzo?

Als ik 18 jaar ben ofzo

Uhu

20 jaar denk ik, zo

Uhu en waarom denk je dan wel?

Dan ga ik meer vrienden hebben. Dus ik moet veel studeren

Uhu

Er gaan bv. andere mensen in mijn klas zijn zo

Ah ja want dat zei je hé van nu de mensen dat in je klas zitten zijn ook vaak dat ze hier niet altijd hebben gewoond in België? Dat zei je ook hé?

Ja uhu, dat zijn Marokkanen, die zijn hier misschien wel geboren

Ja, ja oké

Maar hun ouders die zijn Marokkaan

Ja zo oké goed. Euhm nu vind jij dat hier mensen op ontbreken? Dat je zegt van ik zou dat nog graag willen opschrijven, of ik zou hier nog graag meer mensen willen opschrijven of zeg je van?

Dat is goed gewoon

Ja oké. Voilà ik ben even aan het kijken hé. Oké het zijn nu zo nog twee andere dingen en dan ben je klaar

Uhu

Oké gaat het nog?

Ja, ja zeker (lacht)

Oké goed. Nu een beetje over later, als ik tegen u zeg toekomst, waar denk je dan eigenlijk aan? Als ik dat woord zeg toekomst

Dat gaat goed komen

Ja dat dat goed gaat komen denk je dan. En als je dat nu zo wat probeert uit te leggen waarom je dat zegt?

Als jij bv. alé beter doet, alé de beste wat je doet iets, dan ga je zo goed werk hebben enz.

Uhu

En goede toekomst

Ja en een goede toekomst is voor jou euhm een goed werk kunnen vinden?

Ja

Nog zoiets?

Je moet gewoon beter studeren en goed studeren om werk te vinden

Ja

Om goede werk te vinden ja

Ja en nog zoiets waar je aan denkt? Van veel studeren dan kan je goed werk vinden, nog zoiets?

Voetbal denk ik

Voetbal ja

Want ik voetbal nu bij een ploeg en die zijn allemaal van [herkomstland]

Ja

Dus wij maken een ploeg, dat gaat goed komen denk ik

Ja en zijn jullie al goed? (lacht)

Ja, ja zeker (lacht)

Oké en bv. de club waarom heb je die niet opgeschreven? Of zijn die niet zo belangrijk voor jou de voetbalclub?

Want ik ken die niet, ik ken die gewoon van twee weken geleden

Ah ja nog niet zo lang?

Nee

Uhu dus sinds twee weken hebben jullie zo een beetje een ploeg gemaakt en nu zijn jullie begonnen met voetbal?

Alé die ploeg was al gemaakt

Ja

Maar euhm normaal speel ik gewoon met mijn vrienden

Ja niet in een club

Nee gewoon zo voetballen

Uhu

Dan heeft een man ons gezien die met de club is en die zegt jullie zijn een beetje goed kom bij ons spelen

Ah tof, dat is wel leuk

Ja

En dus nu ben je sinds twee weken daar zo wat bij?

Ja

En is dat vaak in de week dat je daar bij bent? Alé zo van dan training en dan match of dat weet je misschien nog niet zo goed?

Nee elke euhm zaterdag denk ik gaan wij zo trainen en lopen en zo match spelen

Ja

En soms gaan we activiteiten doen bij elkaar om elkaar beter te leren kennen

Ah ja, ja. Oké want je kent dan nog niet iedereen die erin zit? Je kent alleen de jongeren dat bij jou waren, toen jullie aan het voetballen waren en die man is gekomen?

Ja

Want hoeveel waren toen nog bij u die toen ook in de club zijn gekomen? Van jouw vrienden?

Dus zonder de club we waren met 11 ofzo en nu met de club we zijn met 22 ofzo

Ah ja en dus jullie zijn alle 11 mogen meegaan?

Ja

Oké goed. Euhm dus ook voetbal en als je nu zegt van, want we hebben nu net al een beetje gebabbeld over uw toekomst, maar wat zijn nu eigenlijk jouw dromen voor later? Wat zou je graag willen bereiken? Dat mogen kleine dingen zijn maar mogen ook grote dingen zijn. Waarvan je zegt dat zijn nu echt eens mijn dromen

Euhm een goede werk hebben, een goede huis

Uhu

Een goede leven eigenlijk ja

Ja

Gewoon dat

Uhu en een goede leven hebben hoort daar dan bij een goed werk vinden?

Ja dat hoort erbij ja, zeker ja

Ja en wat hoort daar nog bij voor jou wat een goed leven is?

Want bv. als je niet werkt, als je geen goede werk hebt, dan moet je extra werken om geld te hebben ofzo

Ah ja

Om te kunnen leven. Maar als je direct een goede werk hebt dan gaat dat goed

Ja oké, goed. Euhm en wat denk jij nu eigenlijk van, dus jouw droom is een goed werk en een goed huis vinden en een goed leven hebben?

Uhu ja

Zijn dat dan jouw drie dromen een beetje? Of zijn er nog?

Ja en dat [gezinsleden] bij mij blijven

Ja

Dat is het ja

Oké goed en nu die verschillende dromen, wat denk jij dat zal nodig zijn om die verschillende dromen dat die waarheid kunnen worden, realiteit kunnen worden? Bv. een goed huis hebben, hoe kan dat lukken?

Een goed huis?

Ja

Door een goed werk

Ja

En goed werk door goed te studeren

Ja oké dat zijn al twee dingen ja

Ja en ook [gezinsleden] die moeten bij mij blijven

Uhu

Ja

Hoe gaat dat lukken? Wat is er daarvoor nodig dat [gezinsleden] bij u blijven denk je?

Want ik heb [gezinsleden] nodig

Ja

Ze zeggen van doe dat, dat is beter voor jou, dat is niet beter voor jou, je moet stoppen met dat

Ah ja zo uhu en hoe denk jij dat ze bij jou kunnen blijven? Wat is daarvoor nodig dat die droom kan blijven, dat die waarheid kan worden?

Dicht bij hun blijven

Ja

Bv. als ik een huis ga kopen dan gaan we allemaal in één keer samenwonen

Uhu oké ja goed. Euhm dat zijn dus jouw dromen dat is goed. En euhm denk jij dat andere mensen jou ook kunnen helpen met die dromen of niet?

Hmm niet echt maar [familieleden in herkomstland] wel

Ja?

Bv. als die gaan sterven dan gaat dat niet goed komen voor mij

Ah ja

Ik vind een beetje erg

Ja dat snap ik wel, bij [familieleden] zou ik dat ook hebben

Ja

Ja die zijn belangrijk voor jou, dat is familie hé

Ja

Oké goed en dan zijn er, misschien is dat vorige dan een antwoord op mijn vraag nu, maar dingen waarvoor je bang bent naar de toekomst? Alé bang of dat je zegt van daar maak ik mij nog wat zorgen over, dat weet ik nog niet goed hoe dat gaat zijn, wat zijn die dingen? Als je kijkt naar de toekomst?

Eigenlijk ook het leven

Uhu

Dus bv. hier moet ik gewoon werken tot 6u en dan terug naar huis

Ja

Eten, slapen en dan terug volgende dag naar werk

Uhu

Ja is een beetje anders in [herkomstland]. In [herkomstland] is het allemaal, allemaal tot 4u stoppen

Ja

Dan mag je naar huis, dan kan je met je vrienden

Ah ja, ja het is vroeger gedaan

Je kan ook vakantie pakken bv. wanneer dat je wilt, dat is allemaal in orde ja

Ja en dus daarover zeg je van dat weet ik nog niet zo goed hoe dat gaat zijn omdat je hier dan eigenlijk ja dat het langere dagen zijn?

Uhu ja

Ja en zeg je dan van ik weet niet of ik genoeg vrije tijd ga hebben of hoe is dat dan?

Ik weet dat niet, ik weet niet

Ja oké goed. Nog zoiets waarvan je zegt ja dat weet ik nog niet goed hoe dat gaat zijn in de toekomst?

Nee

Nee oké en nu eigenlijk in België wie zeg je van die hebben mij echt al kei goed vooruit geholpen in je leven, wie zijn dat dan?

[gezinsleden]

Ja uhu nog iemand?

Nee

Oké goed. Nu in [herkomstland] had je daar ook dromen en waren dat andere dromen?

In [herkomstland]?

Ja wat waren daar jouw dromen?

Gaat zeker hetzelfde zijn, mooie huis en mooie auto, ja allemaal zijn ja

Uhu

Maar het gaat ja zeker goed komen want ik ga zeker daar werk vinden, je moet niet ver voor werk

Ah ja

Dus [gezinslid]

Ja

Dus [gezinslid] is gestopt op zesde leerjaar dan [gezinslid] heeft gaan werken

Ah ja [gezinslid] is direct gaan werken

Ja, [gezinslid] kan goed lassen ja

Ah ja dus dat zou daar de droom van een goed werk te vinden zou je daar, zeg je van daar zie je dat iets meer lukken dan hier?

Ja zeker, ja

Maar denk je wel van dat het hier gaat lukken of je weet het niet?

Hier gaat het lukken maar een beetje moeilijk

Ja oké goed ca va. Dan euhm ga ik even een tekening pakken (*tijdelijk*). Als dat nu, dus ik ga gewoon een lijn tekenen, en als dat nu uw leven is hier zo. En dus hier ben je naar België gekomen en ervoor was je in [herkomstland]

Ja

En nu zijn we 2018, dus bijna drie jaar verder. En als we nu super ver in de toekomst zouden kijken en we zouden hier zijn en je zou oud zijn

Ja

Je zou bv. 70 jaar zijn, oké dat is oud maar je zou echt nog goed zijn, je zou nog goede gezondheid enz. hebben

Uhu

En als alles zou kunnen, alles zou mogelijk zijn, waar zou je dan wonen op je 70 jaar? Als alles zou kunnen?

Terug naar [herkomstland] zeker

Uhu ja en waar dan in een stad of in een dorp of waar jij vroeger

In hetzelfde huis, mijn huis

Ja jouw huis uhu en met wie?

Alleen, ik weet niet?

Ja je mag zeggen hé

Ja ik weet niet

Want je mag zeggen van ik zou blij zijn als ik daar alleen zou zijn, of ik zou blij zijn als ik daar met ik weet niet wie zou zijn, jij mag zeggen wat je het liefste zou willen

Zeker de mensen die ik ken die gaan daar zijn in [herkomstland]

Bedoel je dan vrienden, familie?

Uhu zeker

Ja mensen die jij kent die daar dan ook zijn?

Ja

Uhu oké en wat zou jij aan het doen zijn?

Niks, normaal leven, tot als ik sterf ja

Ja en wat is dat een normaal leven voor jou? Wat is dat bv.?

Eten, drinken, slapen ja (lacht)

Ja die dingen oké

Want als ik 70 ben dan kan ik niets doen, bv. meer naar buiten gaan dan minder want ik heb minder energie

Ja

Minder kracht om iets te doen

Ja. Oké goed en dus nu je bent 70 jaar en je zou een beetje terugkijken naar wat er hier allemaal ondertussen is gebeurd van nu tot daar eigenlijk. Wat zouden belangrijke momenten zijn die zouden zijn gebeurd denk jij?

Zeker euhm de tijd dat, als ik met [gezinsleden] woon

Ja

Dat ik die werken krijg

Dat je je werk hebt?

Ja en ook de huis of de auto

Ja

Ja

En wat zei je van in het huis van uw ouders, wat wou je daar van zeggen?

Als ik bv. met [gezinsleden] samenblijf in een huis

Ah ja samen met je ouders ja, nog iets? Waarvan je zegt dat zou nog zijn gebeurd?

(Leerkracht die even komt vragen hoeveel tijd we nog nodig hebben)

Goed, zou het dat zo wat zijn denk je van dingen?

Zeker ook een vrouw

Ja uhu. Trouwen dan misschien of zeg je van nee niet trouwen?

Jawel

Uhu oké. Zou het dat zo wat zijn?

Ja

Dus zou je hier dan ook met je vrouw zijn? Dus met mensen dat je kent plus ook je vrouw?

Ja zeker, als die wilt

Ja oké voilà nog zoiets?

Nee

Oké goed. Voilà dan zijn we aan het laatste stukje gekomen

Uhu

Als jij nu over jezelf zou moeten babbelen hoe je bent als persoon, bv. je zou aan mij een beetje moeten zeggen hoe dat jij bent. Wat zou je dan zeggen?

Ja... Ja ik weet niet

Ja

Ik ben lief

Uhu

Ik lach altijd zo

Ja

Euhm soms ben ik moe (lacht), soms kan ik niks doen en soms heb ik echt energie om iets te doen zo

Ah ja

Als ik zo echt energie heb dan ga ik soms lopen enz.

Uhu

Ja soms heb ik echt zin in sport, voetbal enz. maar die weer helpt niet soms

Nee dat is waar ja

Gewoon dat, ik help allemaal, ik help iedereen

Ja oké en denk jij nu dat andere mensen jou ook zo, bv. als ik dat nu had gevraagd aan je familie, aan [gezinsleden] bv. zouden ze ook die dingen hebben gezegd denk jij?

Zeker ja, [gezinslid] ook

Ja en jouw vrienden?

Zeker

Oké en eigenlijk in [herkomstland] was jij ook zo of was je wat anders? Of denk je hetzelfde?

Hetzelfde

Ja oké en dan nu als ik zeg een Belg zijn, wat betekend dat dan eigenlijk voor jou? Waar denk jij dan aan?

Andere persoon

Ja

Ja gewoon andere persoon

Uhu en waarom zeg je dat?

Dus euhm hoe kan ik Belg worden eigenlijk?

Ja dat mag je zeggen maar gewoon waar jij aan denkt nu

Bv. als ik papiertje krijg dat ik Belg ben dan ja ik voel me gewoon van [herkomstland]

Ja het is niet dat dat het veranderd?

Nee gewoon zelfde blijven

Uhu

Gewoon een papiertje, niets anders

Ja oké dus je zegt van Belg zijn dat is eigenlijk gewoon ja een papiertje?

Ja voor mij wel

Ja voor jou wel, goed ca va. En dan voel jij je een Belg?

Nee

Ja oké

Nee ik voel dat niet

Uhu en helemaal niet of?

Nee

Je voelt je [nationaliteit herkomstland] of ook nog iets anders?

[nationaliteit herkomstland]

Ja [nationaliteit herkomstland] oké en nu hier in België voel je je hier eigenlijk thuis?

Nee niet echt

Nee

Maar dat is wel een beetje minder alé oorlog

Uhu

Minder rustig, meer rustig dan [herkomstland]

Ja

Gewoon dat ja

Dus je zegt van dat vind je wel goed

Uhu

Alé daar ben je wel blij over? Je mag zeggen als dat niet zo is hé

Jawel, jawel

Ja maar je zegt van het is toch niet, dus dat is wel goed, maar ik voel me wel niet thuis?

Nee ik voel dat niet nee

Ja

Want ik ben daar geboren, ik ben tot 14 jaar daar gebleven

Ja uhu

Ik ben hier gewoon van drie jaar, totaal niet veel

Ja en denk je van als je hier langer gaat zijn dat dat meer gaat zijn? Of zeg je van nee ik denk dat dat altijd wel zo gaat blijven?

Gaat zelfde blijven

Ja oké goed. Nu andere mensen die jou zien zouden zij zeggen ja dat is een Belg? Denk jij?

Nee je ziet niet, ik zie er niet uit als een Belg

Ja dus jij denkt nee ze zouden dat niet zeggen?

Nee

Oké goed en nu waar jij nu eigenlijk woont hé, hier in België

Ja

Ik heb je eerst gevraagd toen je in [herkomstland] woonde van kan je dat zo wat omschrijven, je hebt dat toen goed gedaan, en zou je dat nu ook kunnen van waar je hier woont? Hoe dat jouw buurt er nu zo uitziet, dat ik me dat kan voorstellen?

Dus mijn straat enz.?

Uhu

Die zijn allemaal goed

Uhu

Geen lawaai, rustige straat, echt gewoon dat

Ja en wat is er bv. kortbij je huis?

Een park

Ja

En ook een voetbalveld, een kleine voetbalveld, ja daar ga ik soms wandelen zo daar met een vriend gaan naar daar

Ja want dat is dan een activiteit wat je bv. wel doet in je buurt? Naar park gaan en naar voetbalveld gaan en daar voetbal spelen?

Meestal naar voetbalveld ja, meestal naar daar

Ja daar ga je wel vaak naartoe?

Uhu

Oké nog zoiets wat je doet in de buurt?

Soms naar [openbare plek in huidige woonplaats] en soms ook naar Chiro, elke zondag heb ik een Chiro

Ah ja dat doe je ook?

Ja

Dus voetbal en Chiro is je hobby?

Ja

Uhu

Twee activiteiten

Ja en die Chiro is ook kortbij jou?

Ja dat is 10 minuten

Ah ja oké dus je doet eigenlijk wel wat dingen in je buurt hé

Ja, ja. Winkels enz. allemaal dichtbij

Ja oké goed. En wat zou er nu nog moeten veranderen dat je zegt dan is mijn wijk nog beter? Wat zou nog jouw buurt beter kunnen maken? Dat je zegt van wauw nu is die echt super goed, als dat nog veranderd dan is die nog beter. Wat denk jij? Als jij zelf dingen zou kunnen veranderen

Die voetbalveld, als die veld beter is

Ah ja

Want dat is niet goed ja, alleen dat, voor de rest maakt niet uit, is goed

Oké dan de voorlaatste vraag, jouw buurt heb je daar veel contact met mensen?

Ja naast mij woont een Belg, een oude vrouw en er naast woont haar dochter

Ah ja

En op de rechterkant woont een Marokkaan en dan ook een Belg

En met hun heb je contact?

Ja

Is dat van zo eens dag zeggen of wel eventjes blijven babbelen?

Ja soms naar mijn huis komen en zitten enz.

Ah ja dus ze komen ook echt op bezoek enz.?

Uhu ja

En dat zijn dan jouw burens, langs twee kanten zo?

Uhu

Dat je vooral contact met hun hebt?

Ja andere kant niemand

Ah ja dus de zijkant?

De zijkant

En ben je daar blij over dat je daar zo contact hebt?

Ja en één familie, dus ik moet gewoon een beetje rechtdoor en dan naar rechts, daar woont ook een familie

Ja

Geen familie, een oudere vrouw en een man, die gaan soms naar ons komen, eten maken enz. allemaal samen

Ah ja dat is wel tof

Ja

Ja

Dus we laten hun eten van [herkomstland], laten eten

Ja proeven

En dan zijn we één keer bij hun geweest om de Belgische eten te proeven

Ja alé tof, dat is goed

Ja

Oké goed dan de laatste vraag. Als jij nu een perfecte dag van heel u leven voorstelt, dus echt de beste dag dat je erna zegt tegen mij dat was nu is echt dé beste dag van heel mijn leven, zo

Ja

Hoe zou die zijn? Als je nu zegt van die is eigenlijk al geweest, ik heb al mijn beste dag gehad, dan mag je daarover vertellen. Maar als je zegt nee die moet nog komen dan mag je kijken naar de toekomst en mag je zeggen als alles zou kunnen

Als de oorlog stopt

Ja

Dan gewoon naar [herkomstland], dat gaat de perfecte moment zijn

Ja en euhm zou dat dan zijn even gaan en iedereen terug gaan zien, op bezoek gaan, of zou het echt daar terug zijn gaan wonen?

Dus als de oorlog bv. volgende jaar gaat stoppen dan ga ik echt gaan wonen

Ja echt gaan wonen, voor altijd dan?

Uhu want ik ben nog niet zo oud dan

Uhu

Maar als ik bv. 22 jaar ben en ik heb werk enz. dan zeker gewoon zo op vakantie enz., bezoeken

Ah ja dus je zegt als de oorlog snel zou stoppen dan zou ik echt daar gaan wonen?

Zeker

Maar als het nu nog een tijdje duurt en ik heb hier werk enz. dan zou het vooral op bezoek gaan zijn enz.?

Ja

Ah ja oké goed. En met wie zou je zijn? Ja dan met allemaal mensen van [herkomstland]?

Ja

Van jouw stad?

Uhu

En wat zou je aan het doen zijn als het de perfecte dag zou zijn?

Babbelen met alle mensen, ja gewoon daar met de vrienden zijn. Alles in één keer doen

Oké kei goed voilà dan zijn we klaar, super goed gedaan!

(leerkracht komt binnen en vraagt hoe het is geweest)

Ik heb nog chocolaatjes voor jou mee voor je te bedanken!

Dat is niks, dat is niks

Ik hoop dat je die lust?

Ja, ja

Het is maar iets kleins maar het is voor je te bedanken, echt super lief dat je wou meedoen

Dat is niks!

(ik bedank ook nog leerkracht en geef haar ook haar chocolaatjes)